

Jongeren Online!

Onderzoeksresultaten

Jongeren online! Onderzoeksresultaten

Katrien Symons, Koen Ponnet, Michel Walrave, en Wannes Heirman

Brussel

Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen – Odisee, juni 2017

Jongeren Online! is een PWO-project van hogeschool Odisee. Het project werd uitgevoerd door het Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee), in samenwerking met de lerarenopleiding van Odisee, en onderzoeksgroep Mios van de Universiteit Antwerpen.

Contact:

Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, Huart Hamoiriaan 136, 1030 Schaarbeek

Telefoon 02 240 68 40

www.hig.be

kenniscentrum.hig@odisee.be

Leeswijzer

Dit rapport bevat de onderzoeksresultaten van het *Jongeren Online!* project. Het project beoogde om een beter zicht te krijgen op de online ervaringen van jongeren, en de manieren waarop ouders met het internetgebruik van jongeren omgaan. Zoals besproken wordt in hoofdstuk 1, bestaat het project uit een kwantitatief en een kwalitatief onderzoeksluik. In dit rapport worden enkel de resultaten uit het kwantitatieve onderzoeksluik opgenomen. Deze resultaten zijn gebaseerd op een bevraging bij 357 Vlaamse gezinnen, waarbij telkens een jongere tussen 13 en 18 jaar, een moeder en een vader werden bevroegd (in totaal 1 071 respondenten). De achtergrond en methodologie van het project worden verder uit de doeken gedaan in hoofdstuk 1.

Vanaf hoofdstuk 2 komen de feitelijke resultaten van het onderzoek aan bod. Er wordt gestart met een bespreking van het online gedrag van jongeren, waaronder de online tijdsbesteding, risicogedrag op sociale netwerksites, en het kijken naar online filmpjes met een pornografische of gewelddadige inhoud. In hoofdstukken 3 en 4 wordt dieper ingegaan op ervaringen van jongeren met cyberpesten respectievelijk met sexting. Hoofdstuk 5 bespreekt in welke mate ouders het internet een risicovolle omgeving vinden en in welke mate ze stress ervaren op het vlak van de internet-opvoeding van hun kind. In hoofdstuk 6 wordt een overzicht gegeven van de kennis die ouders hebben over het online gedrag en de online ervaringen van hun kind, waaronder daderschap en slachtofferschap van cyberpesten, het hebben van contacten met onbekenden via sociale media, en het kijken naar pornografische of gewelddadige filmpjes. Hoofdstuk 7 overloopt welke internet-mediatiëpraktijken ouders toepassen. Internet-mediatiëpraktijken verwijzen naar allerlei praktijken om het internetgebruik van de jongere te reguleren of op te volgen, zoals het opleggen van regels of het monitoren van het online gedrag. In hoofdstuk 8 ligt de focus op de meer algemene opvoedingsstijl met betrekking tot het internetgebruik van de jongere. Het gaat daarbij om de verwachtingen die ouders hebben naar de jongere toe, de mate waarin ouders straffend en ondersteunend optreden, en de kwaliteit van de ouder-kind communicatie. Tot slot wordt in hoofdstuk 9 nagegaan op welke manier al deze aspecten van de internet-opvoeding (ouderlijke mediatiëpraktijken en internet-opvoedingsstijl) samenhangen met het feitelijke online gedrag van de jongere.

De verschillende hoofdstukken staan op zichzelf en kunnen los van elkaar gelezen worden. In ieder hoofdstuk wordt het thema dat aan bod komt kort ingeleid en wordt de meetmethode van de relevante variabelen beschreven. Om de leesbaarheid te bevorderen, werden tabellen met cijfermateriaal geweerd uit de feitelijke tekst. Deze kunnen worden teruggevonden in de bijlages. Percentages in de tekst werden naar boven afgerond. Om te verwijzen naar een gemiddelde waarde, wordt gebruik gemaakt van de letter *M*.

Inhoud

Samenvatting	1
H1. Achtergrond en Methodologie	6
H2. Kenmerken van het Internetgebruik	12
H3. Cyberpesten	17
H4. Sexting	20
H5. Risicoperceptie en Stress rond Internetopvoeding	25
H6. Ouderlijke Kennis	30
H7. Internet-Mediatiepraktijken	35
H8. Internet-Opvoedingsstijl	42
H9. Relatie tussen Internet-Opvoeding en Online Gedrag	47
Referentielijst	53
Bijlage 1. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 2	56
Bijlage 2. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 3	62
Bijlage 3. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 4	64
Bijlage 4. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 5	71
Bijlage 5. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 6	79
Bijlage 6. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 7	82
Bijlage 7. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 8	89
Bijlage 8. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 9	97

Samenvatting

Het *Jongeren Online!* project liep van september 2015 tot mei 2017 en had tot doel om een beter zicht te krijgen op de online ervaringen van jongeren, met specifieke aandacht voor cyberpesten en sexting, alsook om na te gaan op welke manier ouders met het internetgebruik van jongeren omgaan. Daartoe werd een kwantitatief en een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Het kwantitatieve onderzoeksluik betrof een survey bij 357 Vlaamse gezinnen, waarbij er telkens per gezin een jongere tussen 13 en 18 jaar, een moeder én een vader werden bevroegd (in totaal 1 071 individuele respondenten). Voor het kwalitatieve onderzoeksluik werden zes focusgroepgesprekken afgenomen met ouders, waarin meer in de diepte werd gepeild hoe zij op dagdagelijkse basis met het internetgebruik van hun kind omgaan. In dit onderzoeksrapport worden de resultaten van het kwantitatieve onderzoeksluik besproken. De resultaten van het kwalitatieve onderzoeksluik kunnen worden teruggevonden op andere locaties.¹

ONLINE GEDRAG EN ERVARINGEN VAN JONGEREN

Wanneer we kijken naar het internetgebruik van jongeren, dan zien we dat er op het eerste zicht geen redenen tot bezorgdheid zijn. De meerderheid van de jongeren spendeert minder dan twee uur per dag online (tijdens een typische weekdag) en wanneer ze online zijn, gaan ze gemiddeld genomen ook weinig risicovol gedrag stellen zoals contacten leggen met onbekenden, of naar filmpjes kijken met een gewelddadige of pornografische inhoud. Maar, daar tegenover staat dat er een significante minderheid bestaat die dagelijks wel heel veel tijd online doorbrengt en ook online risicogedrag stelt. Bovendien zien we dit meer terugkomen bij jongens dan bij meisjes. Één op vijf jongens spendeert bijvoorbeeld meer dan vier uur per dag online, terwijl dit bij meisjes ongeveer één op de tien is.

Cyberpesten blijft een probleem waar veel jongeren mee te maken krijgen. Vooral meisjes zijn slachtoffer; ongeveer één op vier meisjes gaf aan dit te hebben meegemaakt tegenover 8% van de jongens. Zelf dader zijn van cyberpesten werd ongeveer even vaak door meisjes (8%) als door jongens (7%) gerapporteerd. Jongeren die het slachtoffer werden van cyberpesten, maken zo goed als zeker ook pesten mee in de “echte wereld”. Het kwam amper voor dat een jongere aangaf wel via het internet gepest te zijn geweest, maar niet in het echte leven. Omgekeerd kwam het wel geregeld voor dat jongeren aangaven in het echte leven te zijn gepest maar niet via het internet. Er moet ook rekening worden gehouden met het feit dat daderschap en slachtofferschap van cyberpesten geen

¹ Zie de “Analyse XL” bijdrage op Sociaal.net, onder de titel “Internetgebruik bij jongeren. Ouders kijken toe vanop de zijlijn” (<http://sociaal.net/analyse-xl/internetgebruik-bij-jongeren/>). De resultaten werden ook gepubliceerd in Symons, K., Ponnet, K., Walrave, M., & Heirman, W. (2017). A qualitative study into parental mediation of adolescents’ internet use. *Computers in Human Behavior*, 73, 423-432. DOI: 10.1016/j.chb.2017.04.004.

elkaar uitsluitende categorieën zijn. Ongeveer één op drie van de jongens en één op vijf van de meisjes die slachtoffer werden van cyberpesten, hadden zelf ook al eens iemand gepest via het internet.

Om de ervaringen van jongeren met sexting na te gaan, keken we naar ervaringen met het *vragen* om een seksueel getinte foto (naakt of halfnaakt) aan iemand anders, het zelf *versturen* van zo'n foto naar iemand anders, en het *verspreiden* van zo'n foto van iemand anders (of een foto van iemand tonen aan anderen) zonder dat de jongere daar de toestemming voor had. Met betrekking tot het vragen om een seksueel getinte foto aan iemand anders, zien we dat jongens (12%) vaker dan meisjes (4%) aangaven dat ze dit al eens hadden gedaan. Met betrekking tot het zelf versturen van een foto, zien we geen significant verschil tussen jongens en meisjes. Bij jongens deed 10% dit al eens, tegenover 8% bij de meisjes. Ook het verspreiden van een seksueel getinte foto van iemand anders, werd ongeveer even veel door jongens (8%) als door meisjes (9%) gedaan. Dit is een belangrijke vaststelling aangezien het verder verspreiden van seksueel getinte foto's vaak gezien wordt als iets wat vooral jongens doen.

Er werd ook nagegaan in welke mate jongeren sexting een normaal onderdeel vinden van een romantische relatie. Dit werd nagegaan door te vragen aan jongeren hoe waarschijnlijk ze het vinden dat er om een seksueel getinte foto zou worden gevraagd of dat er zo'n foto zou worden verstuurd wanneer jongeren van hun leeftijd een relatie hebben, en wanneer zij zelf een relatie hebben. Gemiddeld genomen vinden jongeren het niet zo vanzelfsprekend dat er aan sexting wordt gedaan binnen een relatie. Het is opvallend dat de verwachtingen naar sexting toe genderspecifiek zijn. Enerzijds hebben meisjes andere verwachtingen dan jongens: ze vinden het waarschijnlijker dan jongens dat leeftijdsgenoten aan sexting doen, en ze vinden het minder waarschijnlijk dan jongens dat ze zelf aan sexting zouden doen. Anderzijds zijn de verwachtingen naar meisjes toe anders dan de verwachtingen naar jongens toe: van jongens wordt meer verwacht dan van meisjes dat ze om een seksueel getinte foto zullen vragen.

RISICOPERCEPTIE, OPVOEDINGSSTRESS EN OUDERLIJKE KENNIS

Ouders hebben over het algemeen het gevoel dat het internet een risicovolle omgeving is voor jongeren. Ze percipiëren bijvoorbeeld risico's op het vlak van tijdsbesteding en afhankelijkheid, online pesten, het teveel vrijgeven van persoonlijke informatie, of blootstelling aan pornografisch en gewelddadig materiaal. Moeders zijn nog iets meer geneigd dan vaders om aan te geven dat ze het internet risicovol vinden voor jongeren. Met betrekking tot hun eigen kind vinden ouders gemiddeld genomen dat het internet vooral positieve mogelijkheden biedt. En, terwijl veel ouders ermee akkoord gaan dat ook voor hun eigen kind het internet risico's kan inhouden, geeft de meerderheid aan dat hun kind goed met deze risico's kan omgaan. Ongeveer vier op de tien ouders heeft zelfs het gevoel dat hun kind beter met het internet kan omgaan dan de meeste andere kinderen. Er is geen verschil tussen moeders en vaders in de manier waarop zij naar het internetgebruik van hun eigen kind kijken. Ouders kijken wel positiever naar het internetgebruik van hun kind naarmate de jongere zelf al ouder is. Vaders die zelf meer internetvaardigheden hebben, kijken ook iets positiever naar het internetgebruik van hun kind.

De meeste ouders ervaren een zekere mate van stress op het vlak van de internet-opvoeding van hun kind, en voor moeders was dit meer het geval dan voor vaders. De mate waarin ouders stress ervaren hangt niet samen met de leeftijd van de jongere, noch met de internetvaardigheden van de ouders, maar wel met de mate waarin ouders het gevoel hebben dat het internet iets positiefs is voor hun kind en dat hun kind goed met het internet kan omgaan. Ouders ervaren meer stress naarmate ze minder het gevoel hebben dat hun kind goed met de risico's van het internet kan omgaan.

Om hun eigen gedrag goed te kunnen afstemmen op de noden van het kind, kan het belangrijk zijn dat ouders weten waar hun kind zoal mee bezig is op het internet, of welke negatieve online ervaringen hun kind eventueel had. We stellen echter vast dat heel weinig ouders ervan op de hoogte zijn wanneer hun kind dader of slachtoffer werd van cyberpesten. Bij de jongeren die slachtoffer werden, wist slechts 33% van de vaders en 27% van de moeders dit. Ook voor risicogedrag op sociale netwerksites (het aanvaarden van vriendschapsverzoeken van onbekenden) dachten de meeste ouders dat hun kind dit nooit deed, terwijl iets meer dan de helft van de jongeren aangaf dit wel al te hebben gedaan. Eveneens zien we dat heel wat jongeren al naar pornografische of gewelddadige filmpjes keken, maar de meeste ouders dachten dat hun kind dat nog niet deed. Er was geen significant verschil tussen de kennis van de moeders en de kennis van de vaders. Maar, ouders vonden het wel moeilijker om juist in te schatten wanneer hun dochter naar pornografische of gewelddadige filmpjes keek dan wanneer hun zoon dit deed.

INTERNET-MEDIATIEPRAKTIJKEN EN INTERNET-OPVOEDINGSSTIJL

Om na te gaan op welke manier ouders met het internetgebruik van hun kind omgaan, werd in dit onderzoek aandacht besteed aan internet-mediatiëpraktijken en de internet-opvoedingsstijl. Internet-mediatië verwijst naar allerlei praktijken die ouders toepassen om het internetgebruik van hun kind te reguleren, te beïnvloeden of op te volgen. De internet-opvoedingsstijl verwijst naar de *manier waarop* deze praktijken worden toegepast, of de meer algemene manier waarop ouders met hun kind omgaan. Deze zaken werden bevraagd vanuit het perspectief van de jongere, de moeder en de vader.

Wat betreft de **internet-mediatiëpraktijken**, stellen we vast dat er in ieder gezin wel bepaalde regels of afspraken gelden. Regels over waar en wanneer de jongere online mag gaan ("toegangsrestricties") zijn even populair als regels over wat de jongere zoal mag doen op sociale netwerksites ("interactierestricties"; bv. welke foto's de jongere kan posten of met wie de jongere mag chatten). Ouders gaan ook proberen op te volgen wat hun kind zoal doet online ("monitoring"), maar ze gaan dat eerder doen op een niet-invasieve manier door bevriend te worden met hun kind op Facebook – zeven op de tien jongeren is via Facebook bevriend met minstens één ouder – of door de profielpagina van hun kind te bekijken. Inloggen in het profiel van de jongere en persoonlijke berichten nalezen gebeurt gemiddeld genomen slechts zelden. Terwijl de meeste ouders wel vaak in de buurt zijn wanneer de jongere online is, gebeurt het veel minder dat ze ook echt gaan toekijken wanneer de jongere online is of dat ze samen het internet gaan gebruiken ("supervisie en co-gebruik"). Bijna iedere ouder geeft aan dat ze ook wel eens met hun kind bespreken wat de gevaren van het internet zoal zijn

("interpretatieve mediatie"). Het toepassen van software om toegang tot het internet of bepaalde websites te beperken ("technische mediatie"), werd slechts door een kleine minderheid van de ouders (14%) gedaan. Jongeren en ouders zijn het doorgaans eens over de internet-mediatiëpraktijken die thuis worden toegepast. Maar, er is een verschil in de mate waarin dit volgens hen gebeurt. Moeders geven aan dat ze dit meer doen dan vaders. Jongeren hebben op hun beurt minder dan ouders het gevoel dat verschillende praktijken door hun ouders worden toegepast. Naarmate de jongere ouder is, worden er duidelijk minder internet-mediatiëpraktijken gerapporteerd zowel door de jongere zelf als door de beide ouders.

Wat betreft de **internet-opvoedingsstijl** zien we dat de rapporteringen van de jongeren, de moeders en de vaders sterk overlappen. De meeste ouders geven aan dat ze verwachtingen hebben naar de jongere toe met betrekking tot hoe deze zich moet gedragen op het internet. Ook jongeren geven aan dat deze verwachtingen er zijn, maar in mindere mate en ze hebben ook het gevoel dat ze meer hun zin kunnen doen op het internet dan wat de ouders aangeven. Gemiddeld genomen wordt er door de ouders zelden straffend opgetreden wanneer de jongere iets doet op het internet wat niet mag of bepaalde afspraken niet nakomt. Opvallend is dat jongeren minder het gevoel hebben dan de ouders dat er ook ondersteunend wordt opgetreden wanneer ze een probleem hebben met iets dat op het internet gebeurde. Ouders geven aan dat ze in dat geval vaker het probleem met de jongere bespreken dan hoe de jongere zelf dit ervaart. Tot slot geven zowel de jongeren als de ouders gemiddeld genomen aan dat de communicatie over het internetgebruik open en gemakkelijk verloopt en dat ze er tevreden over zijn. De communicatie met de vader lijkt wel iets moeilijker en minder open te verlopen dan de communicatie met de moeder, alvast vanuit het perspectief van de jongere zelf.

HET VERBAND TUSSEN INTERNET-OPVOEDING EN ONLINE GEDRAG

Voor elk van de internet-mediatiëpraktijken (interactierestricties, toegangsrestricties, monitoring, supervisie/co-gebruik, technische mediatie, en interpretatieve mediatie) en kenmerken van de internet-opvoedingsstijl (verwachtingen naar de jongere toe versus de jongere vrij laten, steunend en straffend optreden, en de kwaliteit van de communicatie), werd nagegaan of en in welke mate deze samenhangen met het online gedrag van de jongere.

Wat betreft de **internet-mediatiëpraktijken** kwam duidelijk naar voor dat het opleggen van interactierestricties – regels over wat de jongere zoal mag doen op sociale netwerksites – gerelateerd is aan minder risicogedrag op sociale netwerksites, maar ook met minder online tijdsbesteding, minder kijken naar pornografische filmpjes, en minder ervaring met sexting. Wanneer ouders aangeven dat er regels zijn die de toegang tot het internet beperken (regels over waar, wanneer en hoe lang de jongere online mag), gaan jongeren ook minder tijd besteden online en minder risicogedrag stellen op sociale netwerksites. Vanuit het perspectief van de jongere zelf, hebben dergelijke regels geen verband met het online gedrag, wat ermee kan te maken hebben dat jongeren onderschatten hoeveel regels er toegepast worden. Wanneer jongeren het gevoel hebben dat ouders hen superviseren wanneer ze online zijn of wanneer ze samen met de ouders het internet gebruiken, gaan zij ook minder tijd

spenderen online en minder risicogedrag stellen op sociale netwerksites. Monitoring (het opvolgen van wat de jongere zoal doet op sociale media), het gebruik van software om de toegang tot het internet en websites te blokkeren, en met het kind praten over de risico's van het internet, hingen het minst samen met het online gedrag van de jongere.

Wat betreft de kenmerken van de **internet-opvoedingsstijl**, zien we dat het belangrijk is dat jongeren het gevoel hebben dat ouders bepaalde verwachtingen hebben omtrent hoe ze zich moeten gedragen op het internet. Naarmate jongeren meer het gevoel hebben dat dit het geval is, gaan zij minder risicogedrag stellen op sociale netwerksites, en minder naar pornografische filmpjes kijken. In mindere mate gingen verwachtingen van de ouders ook samen met minder kijken naar gewelddadige filmpjes en minder ervaring met sexting. Het valt hierbij op dat het niet uitmaakt in welke mate de ouders zelf aangeven dat ze verwachtingen hebben naar de jongere toe, maar enkel het perspectief van de jongere is hier van belang. Het bestraffend of ondersteunend optreden van de ouders had geen enkel verband met het online gedrag van de jongere. Het duidelijkst kwam naar voor dat naarmate jongeren de communicatiekwaliteit met de ouders als beter inschatten, ze minder tijd besteden online, minder risicogedrag stellen op sociale media, minder naar pornografische filmpjes kijken, en minder overgaan tot cyberpesten.

Over het algemeen hebben ouders de meeste invloed op het risicogedrag dat jongeren stellen op sociale netwerksites, al werden er ook verbanden gevonden met andere online risicogedragingen. Een open communicatie en het opleggen van regels over wat kan en niet kan online konden het duidelijkst gelinkt worden aan het online gedrag van de jongere. Daarnaast kwam ook het belang van het hebben van verwachtingen duidelijk naar voor, maar de jongere moet dan wel zelf het gevoel hebben dat zijn of haar ouders verwachtingen hebben.

H1. Achtergrond en Methodologie

ACHTERGROND

Informatie- en communicatietechnologieën (ICT) zijn nuttig voor alle gezinsleden op het gebied van informatie, educatie en ontspanning (Livingstone & Bober, 2006). Het gebruik van het internet brengt echter ook risico's met zich mee, waarbij vooral jongeren als kwetsbaar worden gezien. Daarbij gaat het om een te grote mate van afhankelijkheid of verslaving; *contentrisico's*, waarbij jongeren worden blootgesteld aan inhoud die niet geschikt is voor hun leeftijd (bijvoorbeeld pornografie of geweld); *contactrisico's*, waarbij de jongere het slachtoffer wordt van bijvoorbeeld pestgedrag of grooming; *conductrisico's*, waarbij de jongere zich op een ongepaste manier gedraagt ten opzichte van iemand anders of ongepaste zaken op het internet plaatst; en *commerciële risico's*, waarbij persoonlijke informatie van jongeren misbruikt wordt voor marketingdoeleinden (Álvarez, Torres, Rodríguez, Padilla & Rodrigo, 2013; Lee, 2012). In het project *Jongeren Online!* komen uiteenlopende online gedragingen aan bod die een potentieel risico voor jongeren inhouden, waaronder de online tijdsbesteding, risicogedrag op sociale netwerksites (in de zin van contacten aangaan met onbekenden en het vrijgeven van persoonlijke informatie), en het kijken naar filmpjes met een gewelddadige of pornografische inhoud. Daarnaast wordt specifiek aandacht besteed aan de *contactrisico's* cyberpesten en sexting, wat in dit onderzoek begrepen wordt als het verspreiden van seksueel getint beeldmateriaal via het internet of de GSM.

De motivering om te focussen op cyberpesten en sexting is gebaseerd op de vaststelling dat dit ervaringen zijn waar heel wat jongeren mee te maken krijgen en die bovendien een sterke impact kunnen hebben op het mentale welzijn van de jongere. Uit twee Vlaamse studies (DICA/Jongeren 2.0) blijkt dat 14% tot 19% van de meisjes en 8% tot 13% van de jongens al eens slachtoffer was van cyberpesten. Cyberpesten deelt gelijkenissen met klassieke vormen van pesten doordat het herhaaldelijk en gedurende een langere periode voorkomt en er een machtsongelijkheid is in het voordeel van de dader (Van Ouytsel, Vandebosch, Walrave, & Ponnet, 2014). Cyberpesten verschilt echter van klassiek pesten omdat de dader anoniem kan blijven indien hij/zij dit wil, het moeilijker detecteerbaar is, daders hun slachtoffer 24/7 kunnen lastigvallen, en de daders niet onmiddellijk geconfronteerd worden met hun acties (Heirman & Walrave, 2012; Tokunaga, 2010).

Met betrekking tot sexting blijkt uit recent Vlaams onderzoek (Van Ouytsel, Walrave, Ponnet, Heirman, & d' Haenens, 2014) dat ongeveer 15% van de jongeren al eens iemand heeft gevraagd om een seksueel getint beeld of tekstbericht van zichzelf te versturen. Sexting kan gelinkt worden aan het ontwikkelingsproces waarin relaties steeds belangrijker worden en jongeren hun seksuele identiteit ontwikkelen en ermee experimenteren (Walrave & Van Ouytsel, 2014). Het risico bestaat echter dat deze beelden verspreid worden en terechtkomen bij een onbedoeld publiek, wat kan leiden tot ernstige reputatieschade en pesterijen (Van Ouytsel, Walrave, & Ponnet, 2014). Onderzoek stelt vast

dat het uitwisselen en verzamelen van sextingberichten bij jongens een statussymbool kan zijn, terwijl meisjes sexting soms gebruiken om aandacht en populariteit te verkrijgen (Lippman & Campbell, 2012). Dit wijst op de noodzaak om ook aandacht te besteden aan de manier waarop genderrollpatronen niet alleen het *offline* maar ook het *online* seksuele gedrag van jongeren kleuren.

Naast het in kaart brengen van het online gedrag van jongeren, en de ervaringen met cyberpesten en sexting, focust het *Jongeren Online!* project op de internetopvoeding van de jongere. Met internetopvoeding wordt bedoeld alle praktijken die ouders toepassen in relatie tot het internetgebruik van de jongere. We stellen vast dat het internet een moeilijk medium is om als ouder bij betrokken te zijn. De meerderheid van de jongeren heeft bijvoorbeeld een eigen smartphone, en deze is voor jongeren ook het meest courant gebruikte toestel om mee online te gaan (Mascheroni & Ólafsson, 2013; Mediaraven & Linc, 2016). Het internet biedt ook vele voordelen voor jongeren op het vlak van hun psychosociale ontwikkeling, bijvoorbeeld met betrekking tot het maken van nieuwe vriendschappen of het verdiepen van bestaande vriendschappen, of met betrekking tot zichzelf tonen en vergelijken met anderen (Valkenburg & Peter, 2011). Jongeren hebben het internet ook nodig in hun dagelijks functioneren, bijvoorbeeld voor het maken van schoolwerk of op het vlak van entertainment (Vincent, 2015). Ouders willen hun kind deze voordelen van het internet niet ontfagen, en eigenen zichzelf slechts een rol in de zijlijn toe, zoals ook duidelijk naar voor komt in het kwalitatieve onderzoeksluik van het *Jongeren Online!* project.

Voorgaande studies geven aan dat ouders wel degelijk een verschil kunnen maken met betrekking tot het internetgebruik van hun kind (Duerager & Livingstone, 2012). De meeste studies vertrekken echter vanuit het perspectief van slechts één gezinslid, terwijl verschillende gezinsleden er net verschillende visies op kunnen nahouden wat betreft de internet-opvoedingspraktijken die al dan niet van toepassing zijn. Zo zijn jongeren doorgaans geneigd om aan te geven dat ze meer vrijheid krijgen van hun ouders dan wat de ouders zelf aangeven dat het geval is (Livingstone, 2007; Sonck, Nikken, & de Haan, 2013). Er is ook veel meer geweten over wat moeders doen op het vlak van internet-opvoeding dan wat vaders doen, omdat de meeste studies slechts de deelname van één ouder vereisen en het meestal de moeder is die deelneemt (zie bijvoorbeeld de grootschalige EU Kids Online Study; Livingstone, Haddon, Görzig, & Ólafsson, 2011). Om een volledig beeld te krijgen van de manier waarop ouders aan internet-opvoeding doen bij jongeren, is het dus belangrijk dat zowel het perspectief van de jongere zelf, als dat van de moeder, als dat van de vader wordt opgenomen. Op deze manier kan ook nagegaan worden in welke mate ouders op de hoogte zijn van de online ervaringen van hun kind, bijvoorbeeld cyberpesten.

DOELSTELLINGEN

Het *Jongeren Online!* project heeft tot doel om een beter zicht te krijgen op de online ervaringen van jongeren en op de manier waarop ouders aan opvoeding doen op het vlak van het internetgebruik. Daartoe wordt informatie verzameld bij drie betrokken actoren, met name de jongere zelf, de moeder en de vader.

Naast onderzoeksdoelstellingen, werd in het kader van het project ook een lespakket ontwikkeld voor leerkrachten uit de eerste en tweede graad secundair onderwijs. Het pakket heeft tot doel om a) jongeren zich meer bewust te maken van wat contactrisico's zijn, b) jongeren weerbaarder te maken in de preventie van contactrisico's en dit zowel vanuit de positie als dader als vanuit de positie als slachtoffer, en c) jongeren te ondersteunen in het omgaan met contactrisico's wanneer deze zich voordoen. Het lespakket is gratis beschikbaar via de leermiddelenbank van Klascement.

METHODOLOGIE

Het project omvat een kwantitatief en een kwalitatief onderzoeksluik. Het kwantitatieve onderzoeksluik omvat een grootschalige survey bij Vlaamse gezinnen. Het kwalitatieve onderzoeksluik omvat focusgroepgesprekken met ouders. Iedere activiteit in het kader van de dataverzameling werd goedgekeurd door de ethische commissie van de Universiteit Antwerpen.

Survey

Beschrijving van de dataverzameling

De kwantitatieve data werden verzameld aan de hand van een survey bij 357 gezinnen, tussen december 2015 en maart 2016. Binnen elk gezin werd een vragenlijst ingevuld door de moeder, de vader en een kind tussen 13 en 18 jaar. De voorwaarden om deel te nemen waren ten eerste dat er een kind is tussen 13 en 18 jaar, en ten tweede dat het ging om een kerngezin (beide ouders wonen samen) of om een nieuw samengesteld gezin waarvan de partners al minimum drie jaar samenwonen. Indien er meerdere kinderen tussen 13 en 18 jaar in het gezin aanwezig waren, werd er één kind uitgekozen om de vragenlijst in te vullen en werd er ook aan de ouders gevraagd om de vragenlijst in te vullen met dat specifieke kind in gedachten.

De gezinnen werden gerekruteerd door studenten uit de tweede Bachelor in de Gezinswetenschappen aan het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen, Odisee (zes tot tien gezinnen per student). De participatie van de studenten aan het onderzoek maakt deel uit van het vak "projectwerking" waarin studenten kennis maken met de uitvoering van een sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Ook de studenten uit de lerarenopleiding van Odisee namen deel aan de rekrutering van gezinnen.

Ieder gezin dat in aanmerking kwam om deel te nemen, ontving een enveloppe met een informatiebrief en een toestemmingsformulier, alsook drie afzonderlijke vragenlijsten (één voor de moeder, één voor de vader, en één voor de jongere). Iedere vragenlijst diende individueel te worden ingevuld, zonder daarbij te overleggen met elkaar. Om de privacy tussen de gezinsleden te garanderen werd er ook voor iedere vragenlijst een afzonderlijke enveloppe voorzien die kon worden afgesloten en waarin ieder gezinslid zijn of haar ingevulde vragenlijst kon stoppen. Deze drie enveloppes werden vervolgens samen met het ondertekende toestemmingsformulier teruggezonden naar de onderzoeker. Hiervoor werd een vooraf geadresseerde en gefrankeerde enveloppe voorzien.

Beschrijving van de sample

In totaal werden 357 gezinnen bevroegd², wat neerkomt op een totaal van 1 071 individuele respondenten. Van de deelnemende jongeren zijn er 161 jongens (45%) en 196 meisjes (55%). De gemiddelde leeftijd voor alle jongeren samen bedraagt 15.7 jaar (SD = 1.50) en er is geen statistisch significant leeftijdsverschil tussen mannelijke en vrouwelijke jongeren³. De verdeling van de respondenten – groep jongeren – naar leeftijd wordt in detail weergegeven in tabel 1.

Tabel 1. Verdeling jongeren naar leeftijd en geslacht

	Jongens	Meisjes
13 jaar	16	11
14 jaar	28	34
15 jaar	35	30
16 jaar	31	48
17 jaar	31	43
18 jaar	20	30
Totaal	161	196
Gemiddelde leeftijd	15,58	15,86
Standaardafwijking	1,53	1,47

Tabel 2 toont de verdeling van de jongeren over de verschillende onderwijsstromen.

Tabel 2. Verdeling jongeren naar onderwijsstroom

	Jongens	Meisjes
A-stroom	23 (14,5%)	24 (12,3%)
B-stroom		2 (1,0%)
BuSO		2 (1,0%)
ASO	76 (47,8%)	109 (55,9%)
TSO	39 (24,5%)	38 (19,5%)
KSO	2 (1,3%)	7 (3,6%)
BSO	15 (9,4%)	12 (6,2%)
Andere	4 (2,5%)	1 (0,5%)
Totaal	159	195
Missing	2	1

² Netto-aantal na verwijdering van acht incomplete triades (slechts twee gezinsleden vulden de vragenlijst in).

³ Chi-kwadraat test voor het leeftijdsverschil tussen jongens en meisjes geeft het volgende resultaat: $\chi^2(5) = 6.12, p = 0.29$

Wanneer we de cijfers in tabel 2 vergelijken met de werkelijke verdeling van Vlaamse jongeren over de verschillende onderwijsstromen⁴, dan zien we dat er in de data een oververtegenwoordiging is van jongeren uit het ASO. Gegevens voor het schooljaar 2014-2015 tonen dat slechts 27,3% van de Vlaamse jongeren les volgt in het ASO, 21,4% in het TSO, 1,5% in het KSO, en 17,8% in het BSO. De overige leerlingen waren ingeschreven in de eerste graad (A-stroom en B-stroom) en de onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers. In het *Jongeren Online!* onderzoek is er dus een oververtegenwoordiging van jongeren uit het ASO.

Tabel 3 geeft een overzicht van de verdeling van de jongeren naargelang de thuissituatie. We stellen vast dat de resultaten voornamelijk betrekking hebben op jongeren die bij hun beide ouders wonen.

Tabel 3. Thuissituatie van de jongere

De jongere woont...	Aantal (%)
Bij de moeder en vader	303 (85,4%)
Bij de moeder alleen	5 (1,4%)
Bij de moeder en haar nieuwe partner	18 (5,1%)
Afwisselend bij de vader en moeder	23 (6,5%)
Bij de vader en zijn nieuwe partner	2 (0,6%)
Andere	4 (1,1%)
Totaal	355
Missing	2

Focusgroepen

Door middel van focusgroepgesprekken kon op een meer diepgaande manier onderzocht worden hoe ouders op dagdagelijkse basis omgaan met het internetgebruik van jongeren. De focusgroep-methode laat toe om informatie te verzamelen met zo weinig mogelijk sturing door de onderzoeker zelf. Door de dynamische interacties die er ontstonden tussen de deelnemers kwamen de meest relevante ervaringen van ouders op het vlak van internet-opvoeding naar boven. We stelden ook vast dat ouders zelf deze methode positief ervoeren. Het internetgebruik van hun kind is iets waar veel ouders bezorgdheden of vragen rond hebben maar er bestaan weinig gelegenheden om dit met andere ouders te bespreken.

In totaal vonden zes focusgroepgesprekken plaats tussen oktober 2015 en maart 2016. Voorwaarde om deel te nemen was minstens één kind hebben tussen dertien en zeventien jaar. De gesprekken duurden 43 tot 70 minuten en vonden op verschillende locaties plaats, waaronder in een hogeschool, in een lagere school, in een gemeenschapscentrum, en in drie verschillende opvoedingswinkels. Één focusgroep telde drie deelnemers, één focusgroep had vier deelnemers, twee focusgroepen hadden zes deelnemers, één had zeven deelnemers en één had acht deelnemers. In totaal namen 34 ouders

⁴ Zie het statistische jaarboek van het Vlaams onderwijs – schooljaar 2014-2015
<http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistiek/2014-2015/statistischjaarboek2014-2015/pdf-files/83-96.pdf>

deel, waarvan 25 moeders en 9 vaders. Aangezien het onderwerp bij veel ouders sterk leeft, kwam een dynamisch gesprek snel op gang, ook in de kleinere groepen.

De deelnemers aan de focusgroepen werden gerekruteerd via de Gezinsbond, via opvoedingswinkels, en via werknemers en studenten van het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee). Aan de participanten werd gevraagd om te spreken zowel vanuit de eigen persoonlijke ervaringen als vanuit wat zij percipiëren bij anderen. Bij aanvang van het groepsgesprek werden de doelstellingen, de vertrouwelijkheid en anonimiteit van het gesprek besproken. Het gesprek werd opgenomen en op een anonieme wijze verwerkt door verwijzingen naar plaatsen en personen te anonimiseren. Een toestemmingsverklaring werd door iedere deelnemer ondertekend voor de aanvang van het groepsgesprek.

De resultaten van de focusgroepgesprekken worden niet opgenomen in dit rapport, maar zijn terug te vinden in de “Analyse XL” bijdrage op Sociaal.net, onder de titel “Internetgebruik bij jongeren. Ouders kijken toe vanop de zijlijn” (<http://sociaal.net/analyse-xl/internetgebruik-bij-jongeren/>). De resultaten werden ook gepubliceerd in: Symons, K., Ponnet, K., Walrave, M., & Heirman, W. (2017). A qualitative study into parental mediation of adolescents' internet use. *Computers in Human Behavior*, 73, 423-432.⁵

⁵ DOI: 10.1016/j.chb.2017.04.004

H2. Kenmerken van het Internetgebruik

ACHTERGROND

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar een aantal online gedragingen die een potentieel risico voor de jongere inhouden, of waarrond sensibilisering of begeleiding door de ouders kan nodig zijn. Specifiek gaat het om de hoeveelheid tijd die de jongere online doorbrengt, het stellen van risicogedrag op sociale netwerksites, en het kijken naar gewelddadige en pornografische filmpjes (“contentrisico’s”). Er wordt ook aandacht besteed aan verschillen tussen jongens en meisjes met betrekking tot deze online gedragingen, alsook aan verschillen naargelang de leeftijd van de jongere.

MEETMETHODE

Frequentie internetgebruik

Jongeren werden gevraagd aan te geven hoeveel tijd ze online spenderen tijdens een typische weekdag. De antwoordmogelijkheden waren de volgende: Ik ga niet online (score 0), minder dan een half uur (score 1), een half uur tot een uur (score 2), één tot twee uur (score 3), twee tot vier uur (score 4), en meer dan vier uur (score 5).

Risicogedrag op sociale netwerksites

Voor drie vormen van risicogedrag op sociale netwerksites werd gevraagd om aan te geven hoe vaak de jongere dit al deed. Het gaat om het aanvaarden van vriendschapsverzoeken van iemand die de jongere niet kent, het zelf toevoegen van mensen die de jongere niet kent, en het vrijgeven van contactinformatie (bv. volledige naam, adres of GSM-nummer) aan iemand die de jongere nooit persoonlijk ontmoet heeft. Deze werden telkens beantwoord op een vijf-puntenschaal gaande van nooit (score 1) tot heel vaak (score 5).

Contentrisico’s

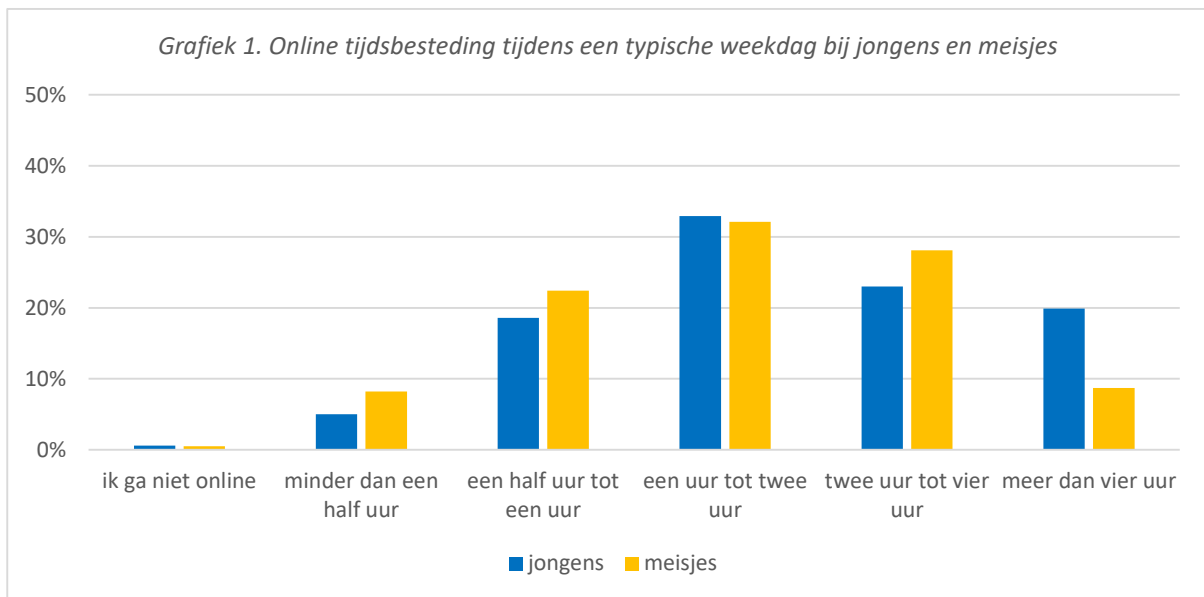
Jongeren werden gevraagd om aan te geven hoe vaak ze via het internet naar filmpjes keken met een gewelddadige inhoud (bv. waarin mensen gewond raken), en hoe vaak ze naar filmpjes keken met mensen die seks hebben. Beide vragen konden beantwoord worden op een vijf-puntenschaal gaande van nooit (score 1) tot heel vaak (score 5).

RESULTATEN

Het gedetailleerde cijfermateriaal dat in dit hoofdstuk besproken wordt, is opgenomen in bijlage 1.

Hoeveel tijd brengen jongeren online door?

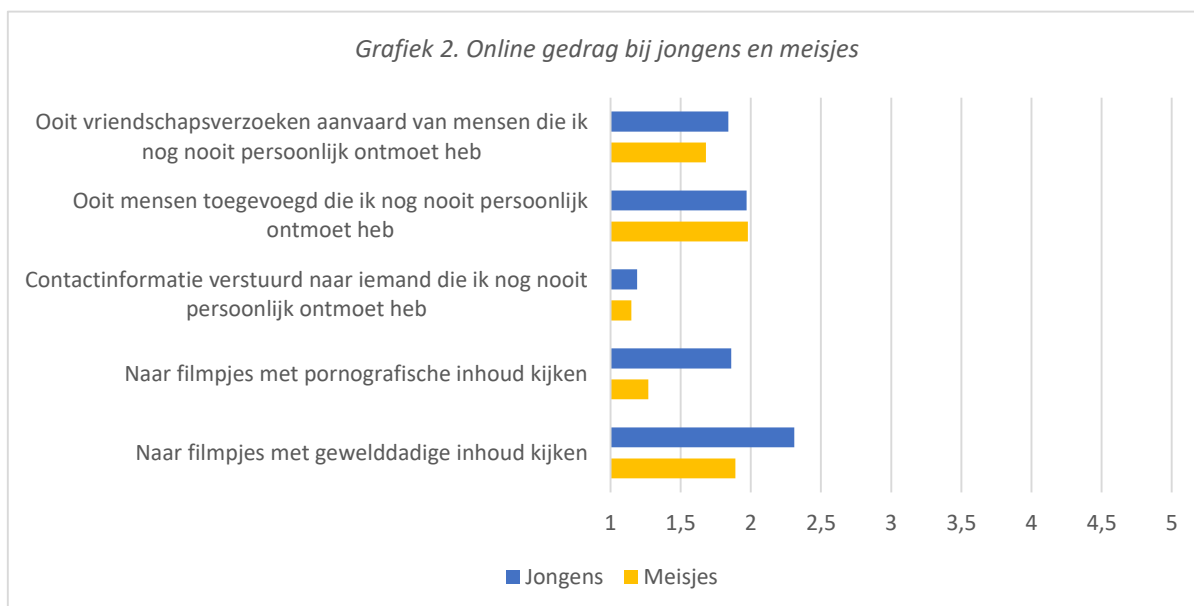
Grafiek 1 toont de antwoorden voor jongens en meisjes op de vraag hoeveel tijd ze online spenderen tijdens een typische weekdag. De antwoorden lopen gelijk voor jongens en meisjes. Maar, gemiddeld genomen scoren jongens ($M = 3.32$) wel iets hoger dan meisjes ($M = 3.05$) en dit verschil is ook statistisch significant. Slechts een enkeling gaat helemaal niet online tijdens een typische weekdag. Frappant is dat er heel wat jongeren zijn die aangeven tijdens een weekdag meer dan vier uur online te zijn. Bij jongens is dit ongeveer één op vijf, en bij meisjes iets minder dan één op tien.



Online gedrag bij jongeren

Grafiek 2 toont voor een reeks online gedragingen hoe vaak jongeren dit gemiddeld doen. De eerste drie items in de grafiek verwijzen naar het gedrag op sociale netwerksites. Jongens en meisjes verschillen niet in de mate waarin ze risicogedrag stellen op sociale netwerksites. Bovendien lijken jongeren goed te beseffen dat het risicovol is om online contacten aan te gaan met mensen die ze nog nooit in het echte leven hebben ontmoet. Gemiddeld genomen geven jongeren aan dat ze dit slechts zelden deden (score 2). Maar, toch zijn er nog heel wat jongeren die dit wel soms doen. Zoals is terug te vinden in bijlage 1 geven ongeveer één op vier van de jongens en meisjes aan dat ze soms tot zeer vaak mensen toevoegden die ze nooit persoonlijk ontmoet hebben. En, ongeveer één op vijf van de jongens en ongeveer één op zeven van de meisjes gaf ook aan dat ze soms tot zeer vaak vriendschapsverzoeken aanvaardden van iemand die ze nooit ontmoetten. Wat betreft het versturen

van persoonlijke contactinformatie naar iemand die de jongere nooit in het echt ontmoette, zien we dat dit veel minder voorkomt. Ongeveer 5% van de jongeren gaf aan dit soms tot zeer vaak te doen.



1 = nooit, 2 = zelden, 3 = soms, 4 = vaak, 5 = heel vaak

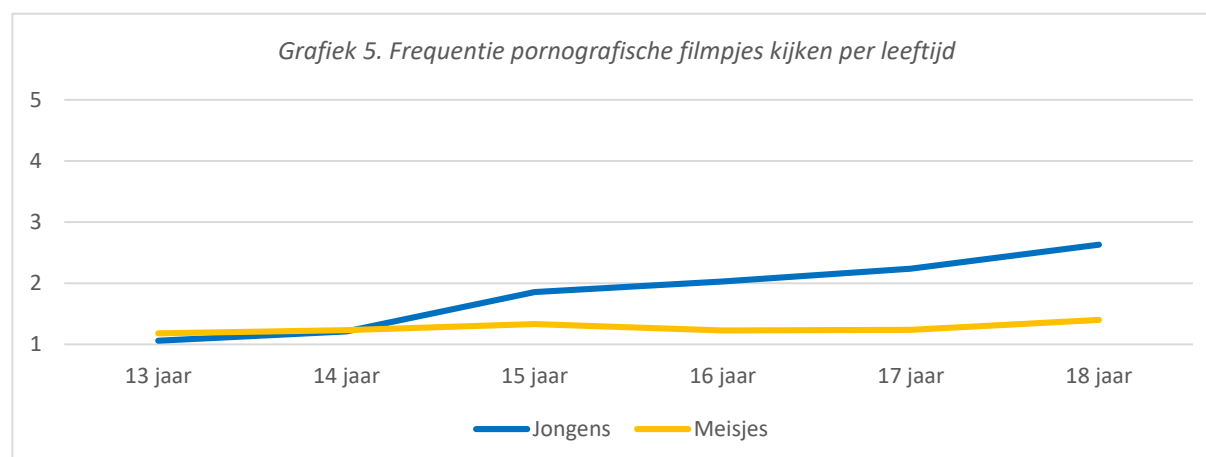
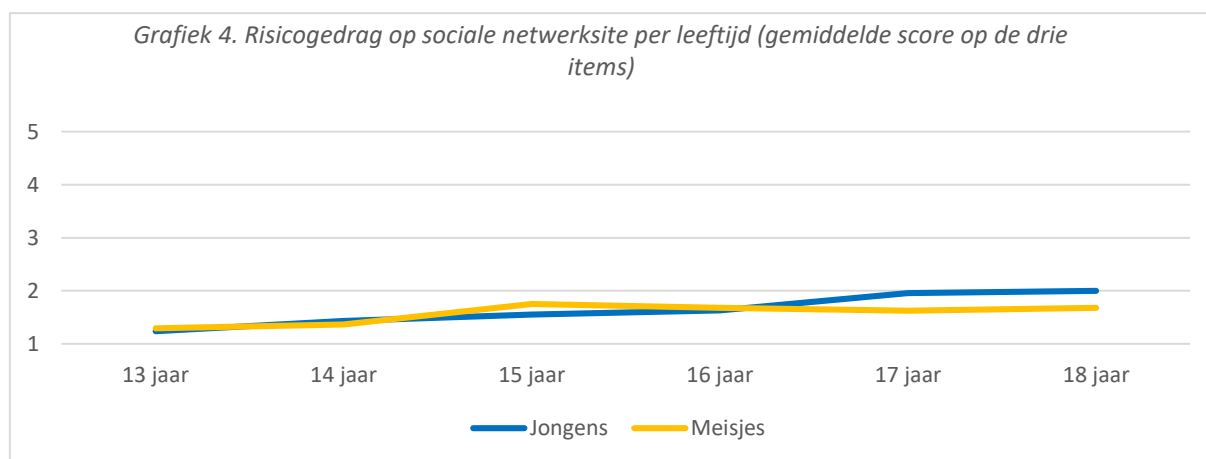
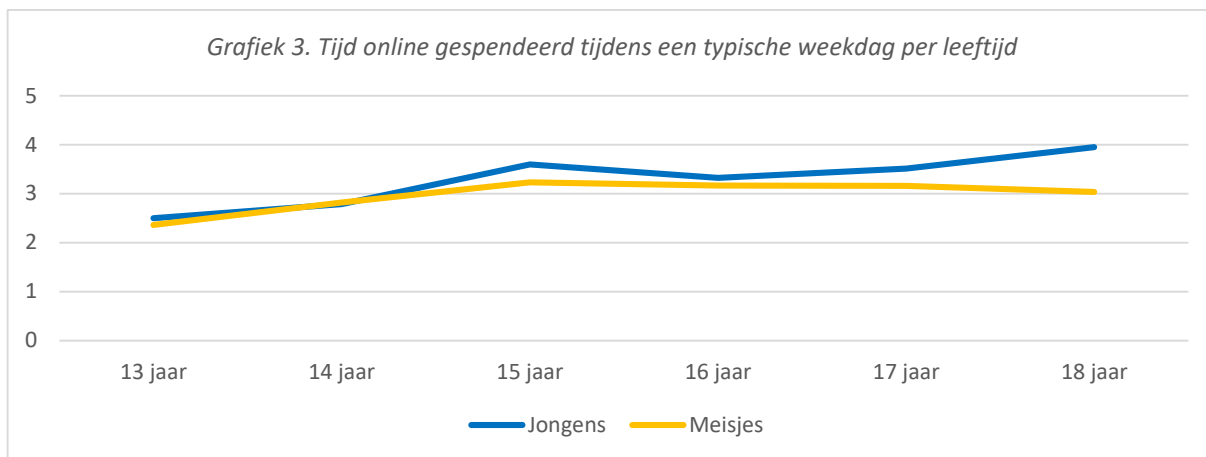
Wat betreft de *contentrisico's*, het kijken naar gewelddadige en pornografische filmpjes, valt meteen op dat jongens hier veel hoger op scoren dan meisjes. Bij de jongens geeft ongeveer één op vier (27%) aan dat ze soms tot zeer vaak naar pornografische filmpjes kijken, terwijl dit bij meisjes slechts 6% is. Bij de jongens geeft ook 42% aan dat ze soms tot zeer vaak naar gewelddadige filmpjes kijken, terwijl dit bij de meisjes slechts 25% is.

Online gedrag naargelang de leeftijd van de jongere

De samenhang tussen internetgedrag en leeftijd is terug te vinden in de correlatietabel in bijlage 1 (tabel 11). Voor de jongens is er een duidelijk positief verband tussen de leeftijd enerzijds en de hoeveelheid tijd die ze tijdens een doorsnee weekdag online spenderen anderzijds. Meisjes daarentegen spenderen op elke leeftijd ongeveer evenveel tijd online. Het verband tussen de leeftijd van de jongere en de hoeveelheid tijd die ze online spenderen, wordt visueel weergegeven in grafiek 3.

Ook met betrekking tot de andere online gedragingen zien we dat deze bij jongens vaker gerapporteerd worden naarmate ze ouder worden terwijl dit verband met leeftijd er voor meisjes niet of veel minder is. Grafiek 4 illustreert het verband tussen de leeftijd van de jongere enerzijds en het stellen van risicogedrag op sociale netwerksites anderzijds. De grafiek toont dat er vooral bij jongens meer risicogedrag op sociale netwerksites voorkomt naarmate ze ouder worden. Het duidelijkste verband met leeftijd komt naar voor bij het kijken naar pornografische filmpjes, zoals geïllustreerd in grafiek 5. Voor meisjes is er geen verschil naargelang leeftijd terwijl porno kijken bij jongens duidelijk toeneemt naarmate ze ouder worden. Met betrekking tot het kijken naar gewelddadige filmpjes zien we bij jongens geen verband met de leeftijd en bij meisjes een zeer zwak positief verband.

H2. Kenmerken van het Internetgebruik



Uit de correlatietabel in bijlage 1 (tabel 11) kunnen we ook afleiden dat de online gedragingen bij jongeren onderling samenhangen. Jongeren die bijvoorbeeld meer tijd online spenderen, gaan ook vaker risicogedrag op sociale netwerksites stellen.

CONCLUSIE

Gemiddeld genomen zien we dat jongeren niet overdreven veel tijd online doorbrengen; de meerderheid spendeert tijdens een typische weekdag tot maximum twee uur online. Er is ook geen tendens bij jongeren tot het stellen van online risicogedrag. Maar daar tegenover staat dat er toch een niet te verwaarlozen groep jongeren bestaat waarvan het internetgebruik wel problematisch is of kan worden. Zo spendeert één op vijf jongens meer dan vier uur per dag online, en is er een significante minderheid die aangeeft dat ze via sociale netwerksites contacten leggen met mensen die ze nooit ontmoetten. Naarmate jongeren meer tijd spenderen online zijn ze bovendien meer geneigd om risicogedrag te stellen op sociale netwerksites.

Jongens spenderen iets meer tijd online en ze surfen vaker naar websites met een gewelddadige of pornografische inhoud dan meisjes. Maar jongens en meisjes verschillen niet op het vlak van risicovol gedrag op sociale netwerksites. Er doen zich meer online risicogedragingen voor naarmate de jongere ouder wordt, voornamelijk bij jongens is dit het geval.

H3. Cyberpesten

ACHTERGROND

Cyberpesten, het pesten via digitale media, is een ernstig probleem dat een zware impact kan hebben op het welzijn van degene die hier slachtoffer van wordt (Livingstone & Smith, 2014). De precieze prevalentiecijfers van cyberpesten fluctueren sterk van studie tot studie naargelang de manier waarop het gemeten werd. Uit twee Vlaamse studies bij jongeren (DICA en Jongeren 2.0) blijkt dat 14% tot 19% van de meisjes en 8% tot 13% van de jongens al eens slachtoffer werd van cyberpesten (Van Ouytsel, Vandebosch, Walrave, & Ponnet, 2014). In de *Jongeren Online!* studie werd aan jongeren gevraagd of zij ooit cyberpesten meemaakten, zowel in de hoedanigheid van dader als in de hoedanigheid van slachtoffer. Daarnaast werd bevraagd of zij ooit in het “echte leven” pesten meemaakten. Jongeren die online gepest worden, hebben immers een grote kans om dit ook offline mee te maken (Livingstone & Smith, 2014).

MEETMETHODE

Aan jongeren werd gevraagd om aan te geven hoe vaak ze al ooit gepest werden en zelf iemand anders hebben gepest. Er werd onderscheid gemaakt tussen pesten via het internet of de mobiele telefoon versus pesten in het echte leven. De volgende verduidelijking werd toegevoegd: “Met pesten bedoelen we het opzettelijk kwetsen of schade toebrengen aan iemand die je kent. Mensen die pesten, zeggen soms meer dan één keer kwetsende dingen. Ze hebben de bedoeling om anderen slecht te laten voelen. Wie gepest wordt, kan zich moeilijk verdedigen. Het is dus niet pesten als vrienden elkaar plagen of ruzie maken”. De jongere kon antwoorden op een vijf-puntenschaal gaande van nooit (score 1) tot heel vaak (score 5).

RESULTATEN

Het gedetailleerde cijfermateriaal dat in dit hoofdstuk besproken wordt, is opgenomen in bijlage 2.

Prevalentie cyberpesten

Wanneer gekeken wordt naar de frequentie waarmee jongeren cyberpesten meemaakten, rapporteren meisjes dat ze gemiddeld vaker slachtoffer werden ($M = 1.38$) dan jongens ($M = 1.13$) en dit verschil is statistisch significant. Met betrekking tot de frequentie van daderschap is er geen statistisch significant verschil tussen meisjes ($M = 1.09$) en jongens ($M = 1.08$).

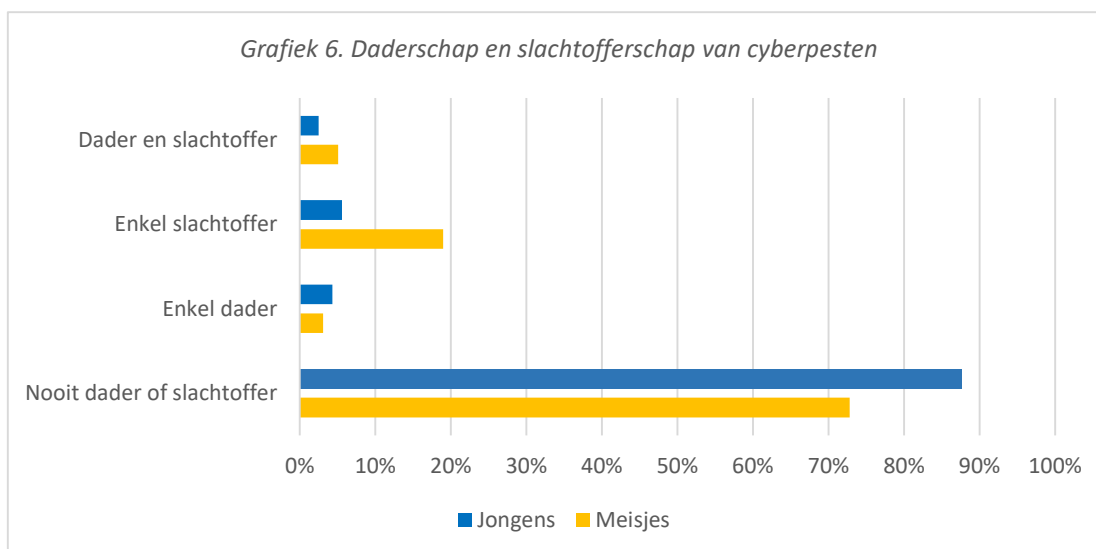
Wanneer gekeken wordt naar het totale aantal jongeren dat *ooit* cyberpesten meemaakte, dus aangaven dat ze zelden tot vaak online gepest werden, zien we dat in totaal één vierde (24%) van de meisjes ooit slachtoffer werd tegenover 8% van de jongens. Dit verschil tussen jongens en meisjes is frappant. Voor daderschap is er slechts een klein verschil tussen jongens en meisjes. Bij meisjes gaf 8% aan dit ooit te hebben gedaan tegenover 7% van de jongens.

Er werd ook nagegaan of cyberpesten meer dan wel minder voorkomt naargelang de leeftijd van de jongere. Dit bleek niet het geval te zijn. Zowel daderschap als slachtofferschap van cyberpesten kwam even vaak voor bij respondenten tussen 13 en 18 jaar.

Verband daderschap – slachtofferschap van cyberpesten

Slachtofferschap en daderschap van pesten zijn geen elkaar uitsluitende categorieën. Integendeel, jongeren die pesten hebben een grotere kans om ook zelf gepest te worden. Voor cyberpesten zien we dat 31% van de jongens en 21% van de meisjes die slachtoffer werden, zelf ook ooit iemand anders hebben gepest via het internet.

Grafiek 6 illustreert het percentage jongeren dat nooit dader noch slachtoffer was van cyberpesten, enkel dader was, enkel slachtoffer was, en zowel dader als slachtoffer was. Bij meisjes komt exclusief slachtofferschap (zonder ook dader te zijn) meer voor dan bij jongens, met 19% van de meisjes die dit rapporteren tegenover 6% van de jongens.

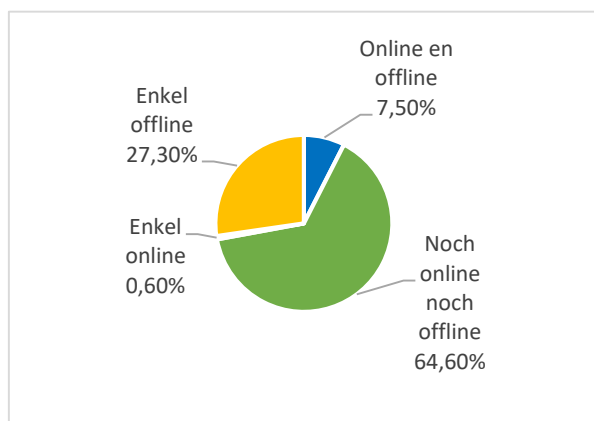


Verband cyberpesten – offline pesten

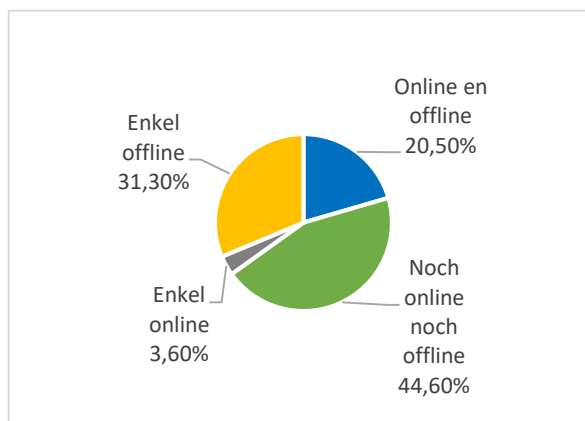
Net zoals werd vastgesteld voor cyberpesten, rapporteerden meisjes ook vaker dan jongens slachtofferschap van traditioneel pesten (pesten in de “echte wereld”). Voor daderschap is het verschil tussen jongens en meisjes opnieuw minder groot. In totaal gaven 52% van de meisjes aan ooit gepest te zijn geweest in het echte leven tegenover 35% van de jongens, en 14% van de meisjes gaf aan ooit dader te zijn geweest tegenover 21% van de jongens.

Er is een sterk verband tussen het meemaken van cyberpesten en traditioneel pesten. Bijna alle respondenten die ooit het slachtoffer werden van cyberpesten, werden ook in het echte leven gepest. Dit was zo voor jongens en voor meisjes. Grafieken 7 en 8 illustreren het percentage jongens en meisjes dat nooit online noch offline gepest werd, enkel online gepest werd, enkel offline gepest werd, en zowel online als offline gepest werd. Zowel voor jongens als voor meisjes is het percentage dat enkel online gepest werd bijzonder klein. Daarnaast tonen de grafieken aan dat er wel heel wat jongeren zijn die offline gepest werden, maar zonder dat zij dit ook online meemaakten. De groep jongeren die nooit pesten meemaakte (online noch offline), is duidelijk groter bij de jongens dan bij de meisjes.

Grafiek 7. Online en offline pesten bij jongens



Grafiek 8. Online en offline pesten bij meisjes



Ook met betrekking tot ouderschap wordt er een duidelijk verband tussen online en offline pesten vastgesteld, maar in iets mindere mate dan voor slachtofferschap. Bij de jongens die aangaven iemand online te hebben gepest, gaf 82% aan dit ook offline te hebben gedaan. Bij de meisjes die online hadden gepest, gaf 50% aan dit ook offline te hebben gedaan.

CONCLUSIE

Meisjes zijn kwetsbaarder om slachtoffer te worden van cyberpesten dan jongens, maar jongens en meisjes pesten zelf ongeveer even vaak. Cyberpesten en traditioneel pesten staan niet los van elkaar. Jongeren die online gepest worden, maken dit met grote waarschijnlijkheid ook mee in het "echte leven". In de preventie en aanpak van cyberpesten moet deze verwevenheid met de offline wereld dan ook erkend worden.

H4. Sexting

ACHTERGROND

Sexting – in de betekenis van het doorsturen van seksueel expliciete berichten en foto's via het internet of de GSM – kwam de laatste jaren regelmatig in het nieuws. Wanneer het voorkomt tijdens de adolescentie, en voornamelijk wanneer het gaat om het doorsturen van *foto's*, wordt sexting als een problematisch en risicovol gedrag gezien. Foto's kunnen verspreid raken, en jongeren kunnen ten gevolge van sexting slachtoffer worden van pesterij, reputatieschade, en chantage. Op sommige plekken, bijvoorbeeld Australië en sommige Amerikaanse staten, wordt sexting onder minderjarigen zelfs juridisch vervolgd onder de wetten tegen kinderporno, ook al vindt het gedrag plaats onder jongeren onderling (Crofts & Lee, 2013). In de plaats van als een probleem kan sexting ook gezien worden als een onderdeel van het normale seksuele experimenteergedrag van jongeren. De meeste jongeren zullen op een bepaald moment beginnen te experimenteren met relaties en seksualiteit, en dit kan zowel online als offline gebeuren. We weten op basis van onderzoek dat sexting vaker voorkomt naarmate jongeren meer ervaring opbouwen met seksueel gedrag in de "echte wereld". Sexting gebeurt in de eerste plaats in de context van een (romantische) relatie, en het kan een manier zijn om te flirten of intimiteit te beleven (Albury, Funnell, & Noonan, 2010; Cooper, Quayle, Jonsson, & Göran Svedin, 2016). Dit neemt niet weg dat sexting wel steeds een potentieel risico blijft inhouden. Een studie uit de VS stelde vast dat één op de vier jongeren die ooit een seksueel getinte foto ontving, deze foto doorstuurde naar anderen (Strassberg, McKinnon, Sustaita, & Rullo, 2013).

Naast de vraag hoeveel jongeren aan sexting doen, en in welke context zij dat doen, is het relevant om te onderzoeken welke *verwachtingen* jongeren hebben naar sexting toe. Op basis van onderzoek stellen we vast dat sexting ongeveer even vaak voorkomt bij jongens als bij meisjes (Cooper et al., 2016) maar dat de betekenissen die aan het gedrag gegeven worden wel sterk verschillen tussen jongens en meisjes. Bovendien zien we dat deze betekenissen overlappen met traditionele genderrollen die ook het seksuele gedrag van jongeren in de *offline* wereld kleuren. Bijvoorbeeld, voor jongens wordt het verkrijgen van seksueel getinte foto's beloond in termen van status en populariteit terwijl meisjes het verzoek om zo'n foto te sturen zien als een compliment of bevestiging van hun fysieke aantrekkelijkheid. Tegelijkertijd wordt vastgesteld dat zowel jongens als meisjes heel negatief staan tegenover meisjes die seksueel getinte foto's versturen (zogenaamde "slut shaming") terwijl er geen negatieve oordelen worden geveld naar jongens toe die dergelijke foto's versturen (Davidson, 2014; Ringrose, Harvey, Gill, & Livingstone, 2013; Van Ouytsel, Van Gool, Walrave, Ponnet, & Peeters, 2017).

In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de ervaringen van jongeren met het vragen om een seksueel getinte foto aan iemand anders, het zelf versturen van zo'n foto naar iemand anders, en het verder verspreiden van een foto van iemand anders zonder dat de jongere daar de toestemming voor had.

Daarnaast wordt ook gekeken naar de verwachtingen die jongeren hebben omtrent het vragen en versturen van een seksueel getinte foto, specifiek in de context van een relatie. Op die manier kan worden nagegaan in welke mate de verwachtingspatronen omtrent sexting gender-specifiek zijn.

MEETMETHODE

Ervaringen met sexting

Jongeren werden gevraagd om aan te geven hoe vaak zij de volgende zaken al eens deden: een seksueel getinte foto (naakt of halfnaakt) van mezelf verstuurd naar iemand anders, via het internet of GSM; aan iemand gevraagd om een seksueel getinte foto (naakt of halfnaakt) van zichzelf naar mij te sturen via het internet of GSM; een seksueel getinte foto van iemand anders verspreid of getoond aan anderen, zonder dat ik daar de toestemming voor had. De jongere kon telkens antwoorden op een vijf-puntenschaal gaande van nooit (score 1) tot heel vaak (score 5).

Verwachtingen omtrent sexting in de context van een relatie

Om de verwachtingen bij jongeren omtrent sexting na te gaan, werd de volgende instructie aan jongeren voorgelegd: "De volgende vragen gaan over hoe je leeftijdsgenoten zich gedragen binnen een relatie. Duid voor elke situatie aan hoe waarschijnlijk het is dat dit zal gebeuren wanneer twee jongeren van jouw leeftijd een relatie hebben. Het gaat dus niet om wat jij zelf doet of zou doen, maar om wat je denkt dat anderen van jouw leeftijd doen of zouden doen." Vervolgens werden verschillende situaties voorgelegd waarbij de jongere kon aanduiden hoe waarschijnlijk het volgens hem of haar is dat deze situatie zich zou voordoen. De jongeren antwoordden op een zes-puntenschaal gaande van heel onwaarschijnlijk (score 1) tot heel waarschijnlijk (score 6).

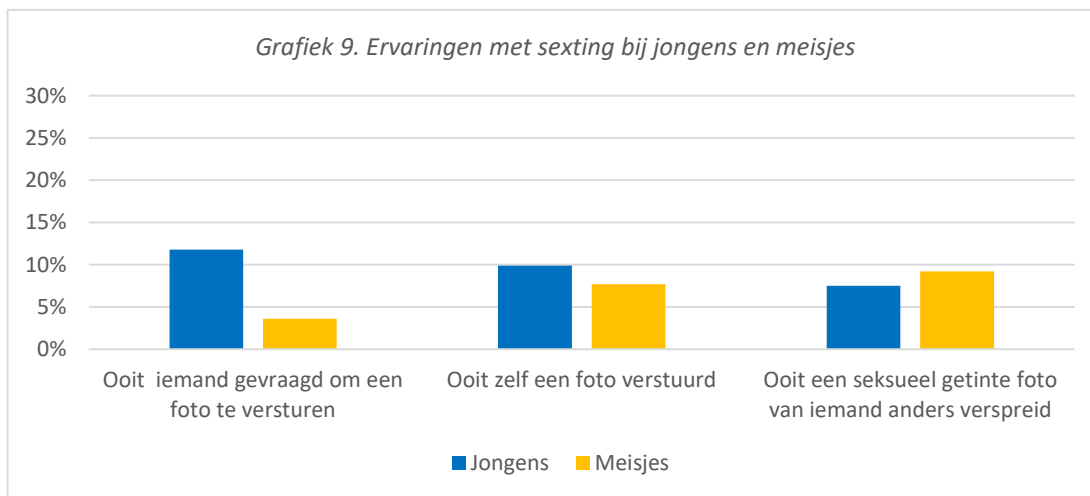
Vervolgens werd gevraagd aan jongeren om na te denken over wat er zou gebeuren moesten ze zelf een relatie hebben. Aangezien relaties bij jongeren vluchtig kunnen zijn, werd er geen onderscheid gemaakt tussen de jongeren die op het ogenblik van het invullen van de vragenlijst feitelijk een relatie hadden versus jongeren die geen relatie hadden. Er werd enkel gevraagd om aan te duiden hoe waarschijnlijk de jongere het vond dat sexting zou voorkomen wanneer hij of zij zelf in een relatie zou zijn. Opnieuw werd er geantwoord op een zes-puntenschaal gaande van heel onwaarschijnlijk (score 1) tot heel waarschijnlijk (score 6).

RESULTATEN

Het gedetailleerde cijfermateriaal dat in dit hoofdstuk besproken wordt, is opgenomen in bijlage 3.

Ervaringen van jongeren met sexting

Grafiek 9 illustreert het percentage jongens en meisjes dat al ervaring had met het vragen om een seksueel getinte foto aan iemand anders, het zelf versturen van zo'n foto, en het verspreiden van een foto van iemand anders. Vragen om een seksueel getinte foto kwam duidelijk vaker voor bij jongens dan bij meisjes. In totaal had 12% van de jongens daar ervaring mee tegenover 4% van de meisjes. Het versturen van een seksueel getinte foto van zichzelf naar iemand anders, kwam ongeveer even vaak voor bij jongens als bij meisjes; 10% van de jongens gaf aan dit ooit te hebben gedaan, tegenover 8% van de meisjes. Ook het verspreiden van een seksueel getinte foto van iemand anders (zogenaamde "secundaire sexting"), werd ongeveer evenveel door jongens (8%) als door meisjes (9%) gedaan.



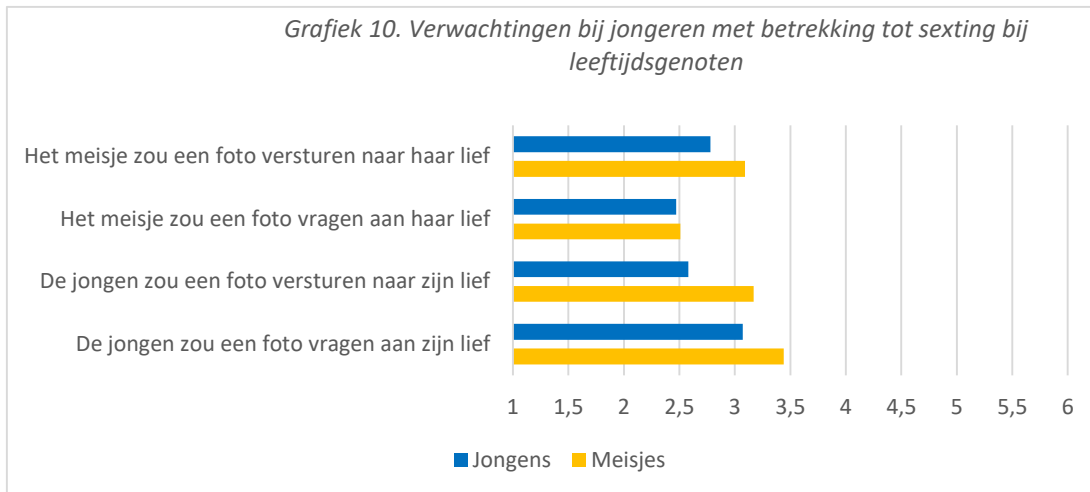
Het versturen van een seksueel getinte foto van zichzelf kwam niet voor bij respondenten jonger dan 15 jaar. Van de 31 respondenten die aangaven ooit een foto van zichzelf te hebben verstuurd, waren er 5 respondenten 15 jaar oud, 5 waren 16 jaar, 11 waren 17 jaar en 10 waren 18 jaar. In de vragenlijst werd niet gevraagd op welke leeftijd de jongere voor het eerst een foto van zichzelf verstuurde. Het versturen van een seksueel getinte foto van zichzelf hing ook duidelijk samen met de seksuele ervaringen van de jongere in de *offline* wereld. Bij degenen die nog geen ervaring hadden met seksueel contact, gaf 4% aan ooit een foto van zichzelf te hebben verstuurd. Bij degenen die wel al zulke ervaring hadden, gaf 26% aan ooit een foto te hebben verstuurd.

Wat verwachten jongeren dat andere jongeren doen in een relatie?

Grafiek 10 geeft aan in welke mate jongens en meisjes verwachten dat andere jongeren aan sexting zullen doen wanneer zij een relatie hebben. Ten eerste valt op dat jongeren het – gemiddeld genomen – tamelijk onwaarschijnlijk vinden dat sexting zal gebeuren. Voor bijna elk gedrag ligt de gemiddelde score immers rond de 3, wat wil zeggen dat de respondenten dit gedrag meer niet verwachten dan dat ze dit wel verwachten. Dat neemt niet weg dat er ook heel wat jongeren zijn die sexting wel als iets waarschijnlijk zien. Bijvoorbeeld, ongeveer de helft van de jongeren vindt het eerder tot heel waarschijnlijk dat een jongen om een seksueel getinte foto zou vragen, en meer dan één op drie vindt het eerder tot heel waarschijnlijk dat een meisje een foto zou versturen.

H4. Sexting

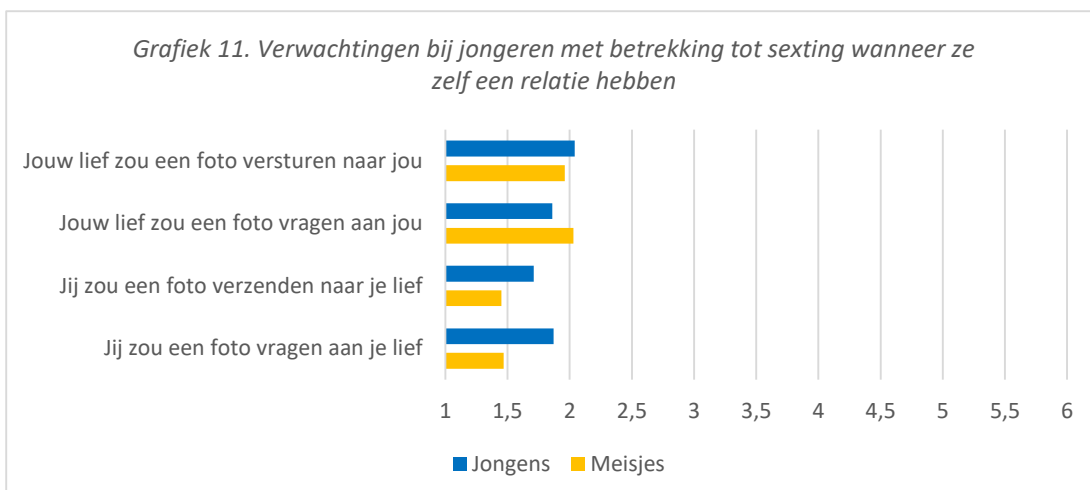
Ten tweede zien we dat meisjes telkens hoger scoren dan jongens, en dus elk sexting-gedrag meer waarschijnlijk vinden dan jongens. De enige uitzondering hierop is de verwachting dat het meisje een foto zou vragen aan haar lief. Jongens en meisjes vinden het even waarschijnlijk dat dit zou gebeuren. Zowel jongens als meisjes vinden het het meest waarschijnlijk dat de jongen om een foto zou vragen aan zijn lief. Het minst waarschijnlijk vinden de jongeren dat het meisje een foto zou vragen aan haar lief. Zoals is af te lezen uit de correlatietabel in bijlage 3 (tabel 34), geven jongeren aan dat ze sexting bij leeftijdsgenoten meer waarschijnlijk vinden naarmate ze zelf ouder zijn.



1 = heel onwaarschijnlijk, 2 = onwaarschijnlijk, 3 = eerder onwaarschijnlijk, 4 = eerder waarschijnlijk, 5 = waarschijnlijk, 6 = heel waarschijnlijk

Wat verwachten jongeren dat ze zelf zouden doen in een relatie?

Grafiek 11 illustreert de mate waarin jongens en meisjes sexting al dan niet waarschijnlijk vinden in de context van hun eigen relatie.



1 = heel onwaarschijnlijk, 2 = onwaarschijnlijk, 3 = eerder onwaarschijnlijk, 4 = eerder waarschijnlijk, 5 = waarschijnlijk, 6 = heel waarschijnlijk

Het is opvallend dat de gemiddelde scores heel wat lager liggen dan in de vorige grafiek. Jongeren vinden het dus waarschijnlijker dat hun leeftijdsgenoten aan sexting doen dan dat ze dit voor zichzelf

verwachten. In tegenstelling tot de vorige grafiek, scoren meisjes hier niet consistent hoger dan jongens. Meisjes vinden het minder waarschijnlijk dan jongens dat ze zelf een foto zouden vragen aan hun lief of dat ze een foto zouden verzenden naar hun lief. Voor het gedrag dat de jongeren verwachten van hun lief naar zichzelf toe, is er geen verschil tussen jongens en meisjes. Ook hier weer geven jongeren een hogere score naarmate ze zelf ouder zijn (zie tabel 35). Jongeren vinden het dus waarschijnlijker dat ze zelf aan sexting zouden doen naarmate ze ouder zijn.

CONCLUSIE

Er waren meer jongens dan meisjes die ooit al eens iemand vroegen om een seksueel getinte foto door te sturen. Maar, jongens en meisjes hadden even vaak ervaring met het feitelijke doorsturen van een foto van zichzelf. Jongens en meisjes hadden ook even vaak ervaring met het verspreiden van een foto van iemand anders. Dit is een belangrijke vaststelling aangezien het verder verspreiden van seksueel getinte foto's vaak gezien wordt als iets wat vooral jongens doen.

Gemiddeld genomen vinden jongeren het niet zo vanzelfsprekend dat er aan sexting wordt gedaan binnen een relatie, al lopen de verwachtingen die jongeren daarover hebben sterk uiteen. Het is opvallend dat de verwachtingen naar sexting toe genderspecifiek zijn. Ten eerste hebben meisjes andere verwachtingen dan jongens: ze vinden het waarschijnlijker dan jongens dat leeftijdsgenoten aan sexting doen, en ze vinden het minder waarschijnlijk dan jongens dat ze zelf aan sexting zouden doen. Ten tweede zijn de verwachtingen naar meisjes toe anders dan de verwachtingen naar jongens toe: van jongens wordt meer verwacht dan van meisjes dat ze om een seksueel getinte foto zullen vragen.

De resultaten liggen in de lijn met wat kan verwacht worden op basis van de traditionele genderrollen op het vlak van seksualiteit. Deze normen kleuren ook de seksualiteit van jongeren, en schrijven voor dat jongens actief op zoek moeten gaan naar seks en dat meisjes seks moeten proberen af te houden of uit te stellen (Tolman, Davis, & Bowman, 2016). Merk hierbij op dat het in realiteit niet zo is dat meisjes minder vaak seksueel getinte foto's versturen dan jongens, maar ze worden wel veel meer dan jongens persoonlijk afgerekend wanneer het fout loopt en een foto verspreid raakt. Om jongeren goed te ondersteunen in de seksuele besluitvorming – de keuzes die ze maken met betrekking tot seksueel gedrag – moet worden ingezet op reflectie rond de gendernormen die dit gedrag sturen en die de betekenissen die aan het seksuele gedrag worden gegeven ook kleuren.

H5. Risicoperceptie en Stress rond Internetopvoeding

ACHTERGROND

Onderzoek stelt vast dat ouders bezorgd zijn om de risico's verbonden aan het internetgebruik bij kinderen en jongeren, voornamelijk op het vlak van reclame/commerciële risico's, privacy, veiligheid, seksuele content, en sociale relaties (Liau, Khoo, & Ang, 2008). Ouders die meer bezorgd zijn omtrent online risico's gaan het online gedrag van hun kind ook meer proberen te modereren (Lee, 2012). Een typisch fenomeen is echter dat ouders wel erkennen dat er risico's bestaan, maar dat zij menen dat hun eigen kind beter in staat is dan de meeste andere kinderen om met deze risico's om te gaan (Byrne, Katz, Lee, Linz, & McIlrath, 2014). In dit onderdeel wordt nagegaan in welke mate ouders het internet als een risicovolle omgeving zien, en op welke manier zij kijken naar het internetgebruik van hun eigen kind. Daarnaast wordt ook gekeken naar de mate waarin ouders stress ervaren met betrekking tot het internetgebruik van de jongere. Verder wordt onderzocht of de percepties van ouders, en de ervaring van opvoedingsstress, gerelateerd zijn aan de leeftijd van de jongere, de leeftijd van de ouders zelf, en de internetvaardigheden van de ouders.

MEETMETHODE

Inschatting van risico's verbonden aan het internet

Ouders kregen de volgende vraag voorgelegd: "Sommige ouders maken zich wel eens zorgen om de mogelijke risico's die verbonden zijn aan het internetgebruik bij jongeren. Wanneer u denkt aan jongeren in het algemeen, in welke mate denkt u dat de volgende zaken een risico zijn van internetgebruik?" Ouders konden voor zeven verschillende aspecten van het internet aangeven in welke mate zijzelf dit al dan niet een risico vinden. Ze konden antwoorden op een vijf-puntenschaal gaande van helemaal geen risico (score 1) tot helemaal wel een risico (score 5).

Perceptie van het internetgebruik van het eigen kind

Ouders kregen de volgende vraag voorgelegd: "Als u denkt aan het kind waarvoor u deze vragenlijst invult, in welke mate gaat u akkoord of niet akkoord met de volgende uitspraken". Vervolgens werden vier uitspraken voorgelegd waarop ouders konden aangeven op een vijf-puntenschaal in welke mate zij daarmee akkoord gingen, gaande van helemaal niet akkoord (score 1) tot helemaal akkoord (score 5).

Stress met betrekking tot internetopvoeding

Ouders kregen vier uitspraken voorgelegd, waarbij ze moesten aanduiden op een zes-puntenschaal in welke mate dit op hen van toepassing was, gaande van helemaal mee oneens (score 1) tot helemaal mee eens (score 6).

Inschatting van de eigen internetvaardigheden

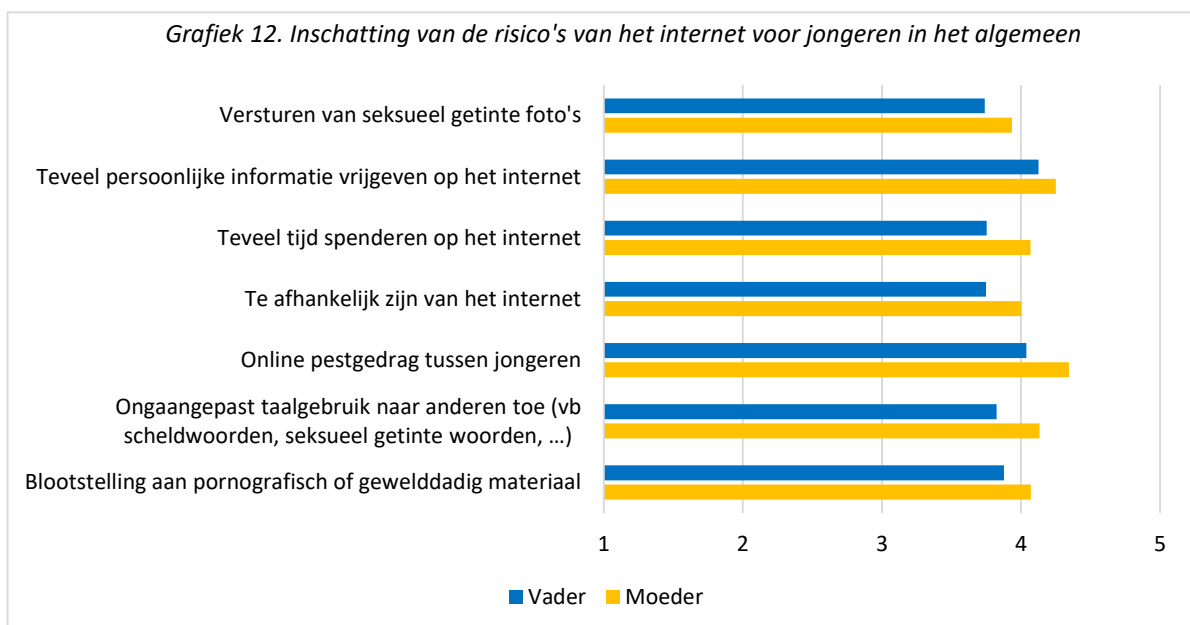
Aan ouders werd gevraagd om aan te geven in welke mate zij zichzelf vaardig vinden met betrekking tot internetgebruik. Ouders konden antwoorden op een tien-puntenschaal, gaande van helemaal niet vaardig (score 1) tot zeer vaardig (score 10). Moeders gaven zichzelf een gemiddelde score van 6.42 ($SD = 1.94$) en vaders gaven zichzelf een gemiddelde score van 6.90 ($SD = 2.14$).

RESULTATEN

Het gedetailleerde cijfermateriaal dat in dit hoofdstuk besproken wordt, is opgenomen in bijlage 4.

In welke mate vinden ouders het internet een risicovolle omgeving voor jongeren in het algemeen?

In grafiek 12 wordt weergegeven in welke mate moeders en vaders bepaalde aspecten van het internet risicovol vinden voor jongeren. Het is opvallend dat ouders voor bijna ieder item aangaven dat zij dit een risicovol aspect vinden; voor elk item lag de gemiddelde score tussen 3.5 en 4.5. Moeders gaven de hoogste score aan het item "online pesten" ($M = 4.34$) en vaders gaven de hoogste score aan het item "teveel persoonlijke informatie delen" ($M = 4.13$). Er kan geconcludeerd worden dat ouders over het algemeen het internet een risicovolle omgeving voor jongeren vinden.



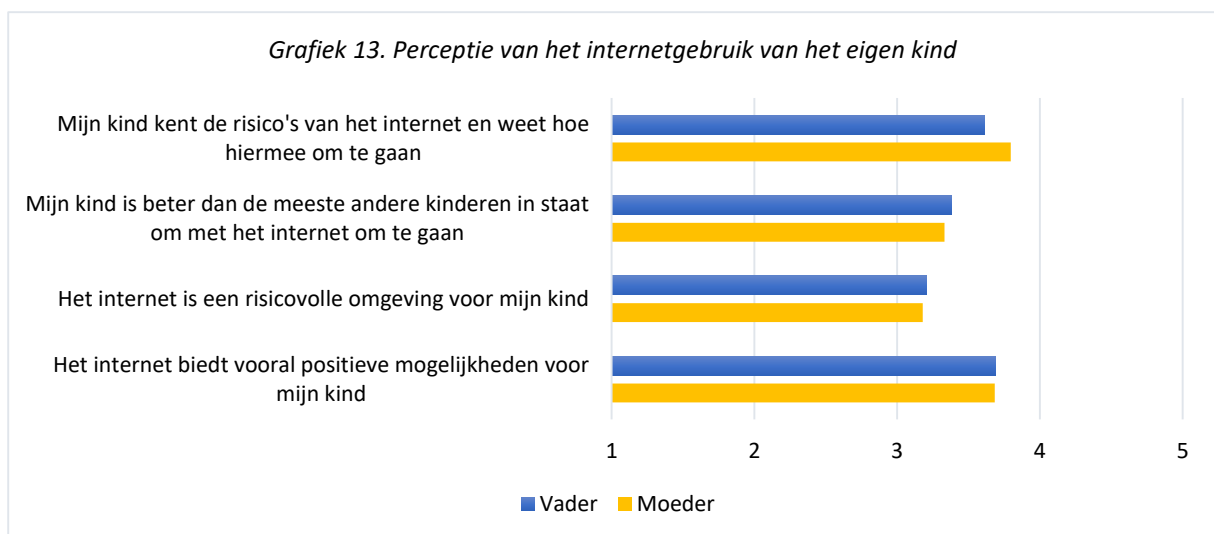
1 = helemaal geen risico, 5 = helemaal wel een risico

Verdere analyses op deze zeven items tonen aan dat de items kunnen gegroepeerd worden in twee aparte clusters. De ene cluster verwijst naar risico's die gerelateerd zijn aan de tijdsbesteding en afhankelijkheid aan het internet (items drie en vier in de grafiek). De tweede cluster verwijst naar risico's die gerelateerd zijn aan de inhoud van het internet zelf en het online gedrag van de jongere (alle overige items in de grafiek). Voor deze twee clusters werd een gemiddelde score berekend, door de scores op de betreffende items op te tellen en te delen door het respectievelijke aantal items (zie tabel 43). Voor de risico's met betrekking tot de inhoud van het internet en het online gedrag van de jongere, scoren moeders gemiddeld iets hoger ($M = 4.14$) dan vaders ($M = 3.93$). Ook voor de risico's gerelateerd aan de tijdsbesteding en afhankelijkheid aan het internet scoren moeders gemiddeld iets hoger ($M = 4.03$) dan vaders ($M = 3.76$). Hoewel het telkens gaat om kleine verschillen tussen moeders en vaders, zijn deze verschillen wel statistisch significant. Moeders schatten over het algemeen het internet dus als iets meer risicovol in dan vaders.

Tot slot zien we in de correlatietabel in bijlage 4 (tabel 54) dat zowel moeders als vaders zich iets meer zorgen maken over de risico's van het internet naarmate hun eigen kind (voor wie ze de vragenlijst invulden) jonger is en naarmate zij zelf ook jonger zijn. Maar, deze verbanden zijn slechts erg zwak. Er is geen verband tussen risicoperceptie enerzijds en de internetvaardigheden van de ouders anderzijds.

Hoe kijken ouders naar het internetgebruik van hun eigen kind?

Grafiek 13 geeft weer voor vier verschillende uitspraken in welke mate ouders daarmee akkoord gaan. Hier gaat het specifiek om de perceptie van het internetgebruik van het kind waarvoor ze de vragenlijst invulden. Ouders gaan het minst akkoord met de stelling dat het internet een risicovolle omgeving is voor hun kind, al scoren ze daar nog steeds hoger dan drie, wat wil zeggen dat ze er gemiddeld genomen toch wel mee akkoord gaan. Ouders geven echter hogere scores aan de items die verwijzen naar de vaardigheden van het eigen kind om met de risico's om te gaan. De meeste ouders vinden het internet ook in de eerste plaats iets positiefs voor hun kind.



1 = helemaal niet akkoord, 2 = niet akkoord, 3 = noch akkoord noch niet akkoord, 4 = akkoord, 5 = helemaal akkoord

Op basis van deze vier items werd een gemiddelde score berekend, om zo te komen tot een indicatie van de algemene perceptie van het internetgebruik van de jongere. Daarvoor werd de score op het derde item in de grafiek omgedraaid zodat een hogere score een positievere perceptie weergeeft. Anders dan bij de risico-inschatting van het internet voor jongeren in het algemeen, wordt er hier geen statistisch significant verschil vastgesteld tussen moeders en vaders (zie tabel 48). Moeders en vaders staan dus even positief tegenover het internetgebruik van hun kind.

Tot slot zien we in de correlatietabel in bijlage 4 (tabel 54) dat de perceptie van de moeder en de vader positief samenhangt met de leeftijd van het kind. Ouders staan dus positiever naar het internetgebruik van hun kind toe naarmate de jongere ouder is. Ook de leeftijd van de ouders zelf hangt positief samen met hun perceptie, wat wil zeggen dat ouders positiever kijken naar het internetgebruik van hun kind naarmate ze zelf ouder zijn. Maar daarbij ging het echter om een zwak verband. Daarnaast zien we dat naarmate vaders zichzelf als meer internetvaardig beschouwen, zij een (iets) positievere perceptie hebben. Voor moeders was dat niet het geval.

In welke mate ervaren ouders stress met betrekking tot de internetopvoeding?

Grafiek 14 toont in welke mate ouders stress ervaren op het vlak van de opvoeding rond het internetgebruik bij de jongere. Ouders gaven de hoogste score aan de stelling dat het opvolgen van het internetgebruik van hun kind moeilijker is dan ze hadden gedacht. Verder valt op dat moeders op ieder item een hogere score gaven dan vaders. Ook wanneer de gemiddelde score wordt berekend voor deze vier items samen, hebben moeders een statistisch significant hogere score dan vaders, al is het verschil slechts klein (zie tabel 53). Moeders scoren gemiddeld 3.22 tegenover 3.00 voor vaders.



1 = helemaal mee oneens, 2 = tamelijk mee oneens, 3 = beetje mee oneens, 4 = beetje mee eens, 5 = tamelijk mee eens, 5 = helemaal mee eens

Een verrassende vaststelling is dat de mate waarin ouders stress ervaren niet samenhangt met de leeftijd van de jongere (zie correlaties in tabel 54). Ook met de leeftijd van de ouders zelf is er geen verband. Voor vaders zien we wel een licht negatief verband met internetvaardigheden. Dus naarmate

vaders zichzelf als vaardiger inschatten op het vlak van het internetgebruik, ervaren zij iets minder internet-opvoedingsstress. Zowel voor moeders als voor vaders was er een duidelijk positief verband tussen de ervaring van opvoedingsstress en de perceptie van risico's gerelateerd aan internetafhankelijkheid en -tijdsbesteding. Dus naarmate ouders meer aangaven dat zij het internet een risico vinden op het vlak van afhankelijkheid en tijdsbesteding, ervaren zij zelf ook meer opvoedingsstress. Er was echter geen verband tussen opvoedingsstress en de perceptie van risico's gerelateerd aan wat de jongere doet op het internet. Daarnaast was er een duidelijk negatief verband tussen opvoedingsstress enerzijds en de perceptie van het internetgebruik van de jongere anderzijds. Naarmate ouders meer het gevoel hebben dat het internet voor hun kind iets positiefs is, en dat hun kind goed in staat is om met de risico's van het internet om te gaan, hebben ouders dus minder opvoedingsstress op dit vlak.

CONCLUSIE

Ouders zien het internet als een risicovolle omgeving voor jongeren, en moeders nog iets meer dan vaders. Tegelijkertijd hebben ouders doorgaans het gevoel dat hun kind goed met deze risico's kan omgaan, vooral naarmate de jongere zelf al wat ouder wordt. De meeste ouders ervaren een zekere mate van stress met betrekking tot de internetopvoeding van de jongere. Internet-opvoedingsstress is niet gerelateerd aan de leeftijd van de jongere, noch aan de mate waarin ouders vinden dat het internet risicovol is op het vlak van inhoud en online gedrag. Internet-opvoedingsstress is wel gerelateerd aan de mate waarin ouders vrezen dat jongeren teveel tijd online spenderen en de mate waarin ouders een positieve kijk hebben op het internetgebruik van hun kind.

H6. Ouderlijke Kennis⁶

ACHTERGROND

De mate waarin ouders op de hoogte zijn van wat hun kind zoal doet in zijn of haar vrije tijd, wordt in verschillende onderzoeken gerelateerd aan probleemgedrag bij jongeren. Een gebrek aan ouderlijke kennis wordt bijvoorbeeld in verband gebracht met alcohol- en middelengebruik, antisociaal gedrag, en het optrekken met andere jongeren die probleemgedrag stellen (Lippold, Coffman, & Greenberg, 2014; Lippold, Greenberg, Graham, & Feinberg, 2014; Racz & McMahon, 2011). Studies rond ouderlijke kennis focussen op wat ouders weten over het gedrag van hun kind buitenhuis, in de *offline* wereld. Maar, het kan ook nuttig zijn voor ouders om te weten waar hun kind zoal mee bezig is in de *online* wereld. Op die manier kunnen ouders hun eigen gedrag naar het kind toe beter afstemmen op de noden van hun kind, of kunnen ze hun kind eventueel op tijd bijsturen. Vooral met betrekking tot potentieel risicovolle online gedragingen kan ouderlijk advies nuttig zijn, zoals online contact hebben met onbekenden, of het kijken naar filmpjes die een jongere misschien niet goed kan plaatsen (bijvoorbeeld pornografisch of gewelddadig materiaal). Met betrekking tot het meemaken van cyberpesten, kan ouderlijke kennis in het voordeel zijn van de jongere, omdat ouders dan in staat zijn om emotionele steun te bieden, of om te helpen zoeken naar oplossingen (Fridh, Lindström, & Rosvall, 2015; Özdemir, 2014). Kortom, het is van belang dat ouders op de hoogte zijn van eventuele online risico's wanneer deze zich voordoen. In dit hoofdstuk wordt nagegaan in welke mate ouders ervan op de hoogte zijn wanneer hun kind een potentieel risicovol online gedrag stelt of in aanraking komt met cyberpesten.

MEETINSTRUMENT

Voor dit hoofdstuk worden vijf verschillende online gedragingen en ervaringen opgenomen. Deze zijn de volgende: slachtofferschap van cyberpesten, daderschap van cyberpesten, vriendschapsverzoeken van onbekenden aanvaarden, pornografische filmpjes kijken, en gewelddadige filmpjes kijken. Jongeren werden telkens gevraagd om aan te geven op een vijf-puntenschaal hoe vaak zij dit deden of ermee te maken kregen, gaande van nooit (score 1) tot zeer vaak (score 5). Aan de ouders werd gevraagd om aan te geven of hun kind met deze zaken al eens te maken kreeg of dit al eens deed. Ouders konden antwoorden met "ja", "nee", of "dat weet ik niet". Aangezien slechts enkele ouders de

⁶ Deze resultaten werden gepubliceerd in Symons, K., Ponnet, K., Emmery, K., Walrave, M., & Heirman, W. (2016). Parental knowledge of adolescents' online content and contact risks. *Journal of Youth and Adolescence*, 46(2), 401-416. Doi: 10.1007/s10964-016-0599-7

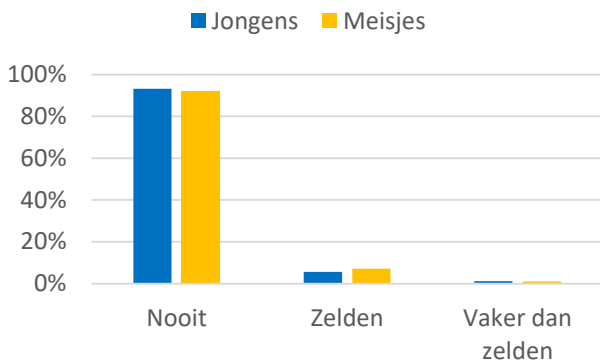
optie “dat weet ik niet” aanduiden (4 tot 15 ouders), en aangezien we hier vooral geïnteresseerd zijn in de vraag of ouders al dan geen kennis hebben omtrent het zich voordoen van een bepaalde online ervaring, werd de categorie “dat weet ik niet” samengevoegd met de categorie “nee”.

RESULTATEN

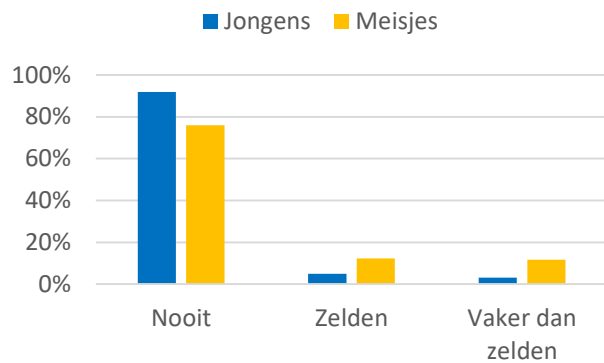
Ouderlijke kennis uitgedrukt in een discrepantiescore

Het online gedrag en ervaringen die in dit hoofdstuk worden opgenomen – ouderschap en slachtofferschap van cyberpesten, het aanvaarden van vriendschapsverzoeken van onbekenden, en het kijken naar filmpjes met een gewelddadige of pornografische inhoud – kwamen reeds uitgebreid aan bod in hoofdstukken 2 en 3. Voor dit hoofdstuk wordt een onderscheid gemaakt tussen jongeren die deze zaken nooit meemaakten of deden, zelden meemaakten of deden, en vaker dan zelden (soms tot zeer vaak) meemaakten of deden. Dit wordt geïllustreerd in onderstaande grafieken.

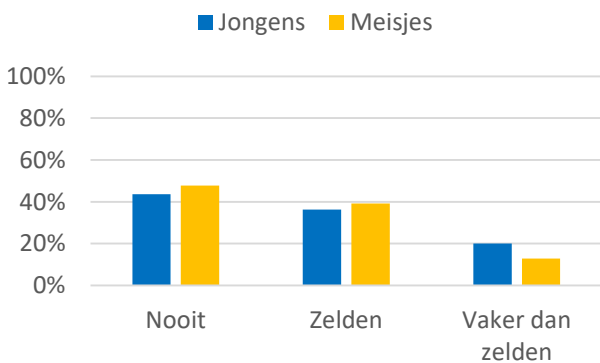
Grafiek 15. Ervaring met ouderschap van cyberpesten



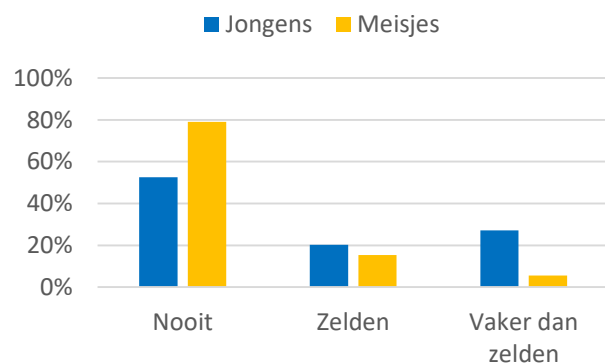
Grafiek 16. Ervaring met slachtofferschap van cyberpesten



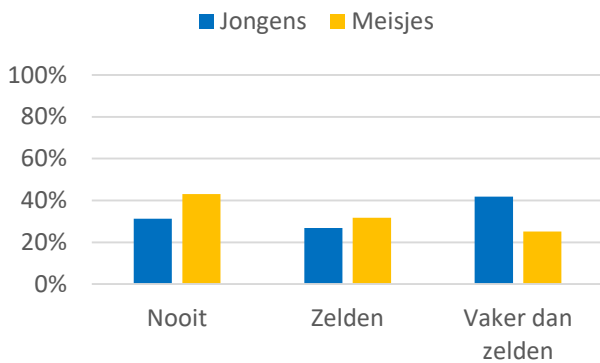
Grafiek 17. Ervaring met aanvaarden van vriendschapsverzoeken van onbekenden



Grafiek 18. Ervaring met kijken naar pornografische filmpjes



Grafiek 19. Ervaring met kijken naar geweldadige filmpjes



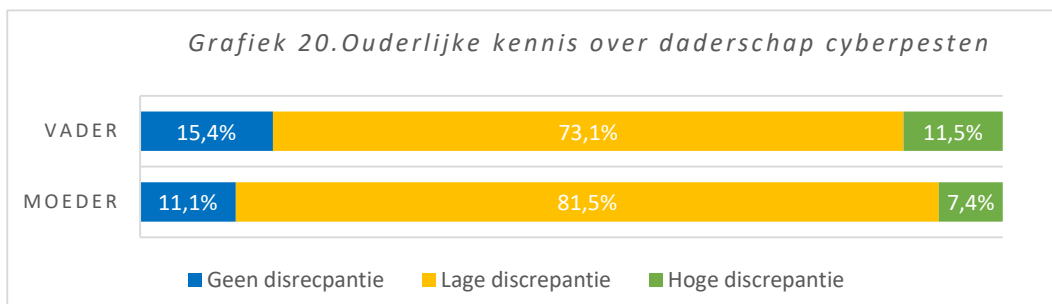
Indien de jongere aangaf dat hij of zij één van deze zaken meemaakte of deed, werd nagegaan of ouders dat ook wisten. Daartoe werd een discrepantiescore berekend, die ook rekening houdt met de frequentie waarmee de jongere aangaf iets te hebben gedaan of meegemaakt. Geen discrepantie betekent dat de jongere iets deed of meemaakte en dat de ouder er ook van wist (hieronder weergegeven in blauw). Een lage discrepantie betekent dat de jongere iets zelden deed of meemaakte, en dat de ouder hiervan

niet op de hoogte was (weergegeven in geel). Een hoge discrepantie betekent dat de jongere iets vaker (soms tot zeer vaak) meemaakte of deed en dat de ouder hier niet van op de hoogte was (weergegeven in groen). In wat volgt worden de discrepantiescores van ouders voor de verschillende online gedragingen en ervaringen besproken.

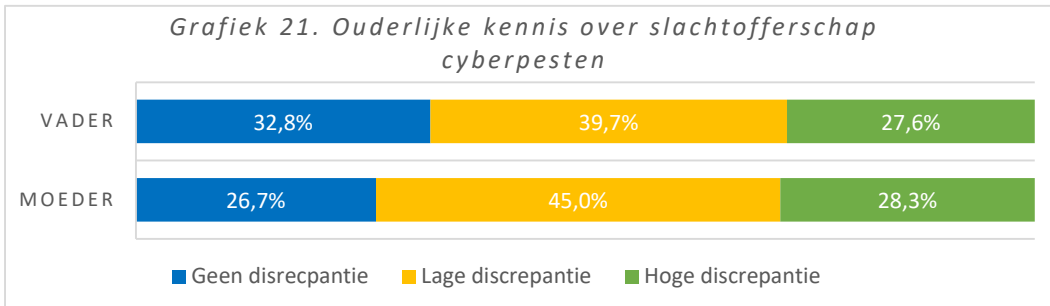
Ouderlijke kennis over daderschap en slachtofferschap van cyberpesten

Grafieken 20 en 21 tonen de ouderlijke kennis omtrent daderschap respectievelijk slachtofferschap van cyberpesten, uitgedrukt in een kennis-discrepantieniveau. Ouders waren er vaker van op de hoogte indien hun kind slachtoffer werd van cyberpesten dan wanneer hun kind zelf dader was. Bij daderschap was 15% van de vaders en 11% van de moeders op de hoogte, terwijl dit voor slachtofferschap 33% respectievelijk 27% was. Merk op dat er bij ongeveer één op de vier jongeren die slachtoffer werden van cyberpesten, sprake was van een hoge kennisdiscrepantie bij de ouders. Dit wil zeggen dat het gaat om jongeren die vaker dan zelden cyberpesten meemaakte, maar waarvan de ouders niet wisten dat dit gebeurd was.

Er was geen statistisch significant verschil tussen moeders en vaders wat betreft hun accurate kennis over cyberpesten bij hun kind⁷. Dit wil dus zeggen dat moeders en vaders er ongeveer even goed van op de hoogte zijn indien hun kind dader of slachtoffer werd van cyberpesten.

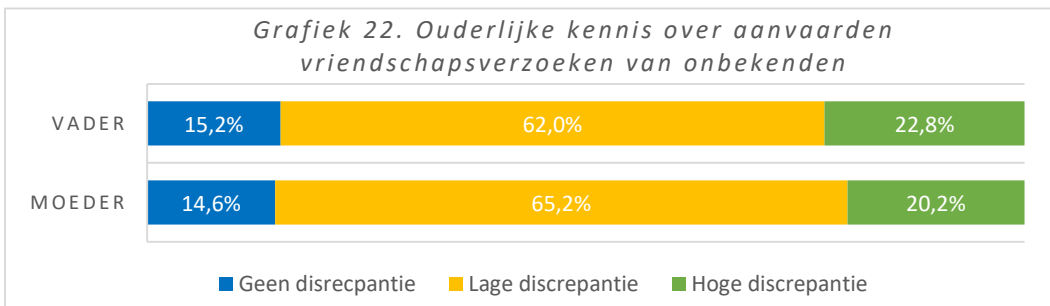


⁷ Dit werd nagegaan door middel van een McNemar-Bowker Chi-Kwadraat test.



Ouderlijke kennis over het aanvaarden van vriendschapsverzoeken van onbekenden

Grafiek 22 toont in welke mate moeders en vaders ervan op de hoogte zijn wanneer hun kind vriendschapsverzoeken van onbekenden aanvaardt. Hoewel het voor jongeren niet zo uitzonderlijk is om vriendschapsverzoeken te aanvaarden van mensen die ze nog nooit ontmoet hebben – 20% van de jongens en 13% van de meisjes gaf aan dit soms tot zeer vaak te doen – weten de ouders dit meestal niet. Slechts 15% van de moeders en vaders kon dit juist inschatten.

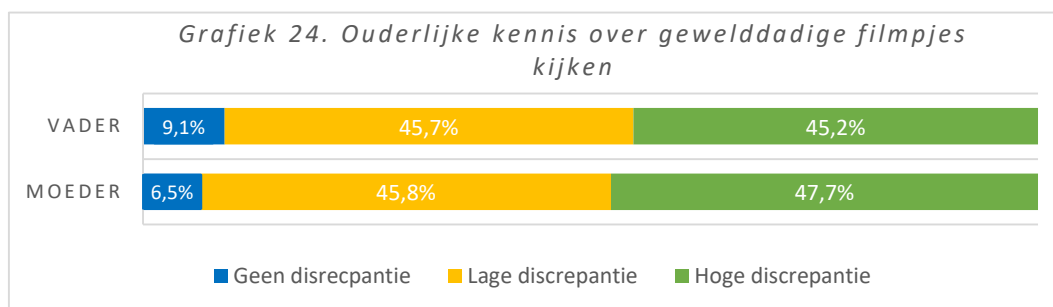
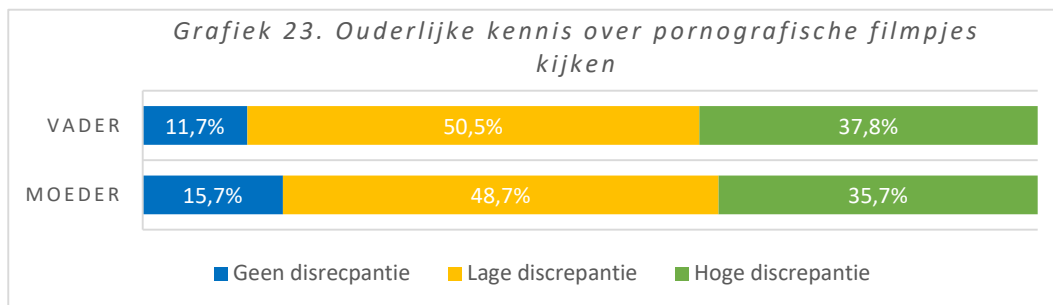


Ouderlijke kennis over het kijken naar pornografische en gewelddadige filmpjes

Grafieken 23 en 24 tonen de mate waarin moeders en vaders ervan op de hoogte zijn dat hun kind naar filmpjes keek met een pornografische respectievelijk gewelddadige inhoud. Hoewel ook deze gedragingen zeker geen uitzondering zijn bij jongeren, gaven de meeste ouders aan dat dit volgens hen niet gebeurde. Voor het kijken naar pornografische filmpjes ging het in iets meer dan één op de drie gevallen om een hoge kennisdiscrepantie. Dit wil zeggen dat het gaat om jongeren die soms tot zeer vaak naar zo’n filmpjes kijken maar waarvan de ouders denken dat ze dit niet doen. Voor het kijken naar gewelddadige filmpjes ging het in bijna de helft van de gevallen om een hoge kennisdiscrepantie. Slechts 12% van de vaders en 16% van de moeders maakte een juiste inschatting omtrent het kijken naar pornografische filmpjes. Voor het kijken naar gewelddadige filmpjes was dit 9% van de vaders en 7% van de moeders. Het verschil tussen moeders en vaders was statistisch niet significant wat aangeeft dat beide ouders ongeveer even vaak een juiste inschatting maakten van het online gedrag van hun kind.

Verdere analyses stelden vast dat er een verschil is in ouderlijke kennis naargelang het gaat om kennis over het gedrag van een zoon dan wel van een dochter. Wanneer het gaat om een zoon, waren

moeders en vaders beter in staat om accuraat in te schatten dat hun kind naar pornografische of gewelddadige filmpjes keek dan wanneer het gaat om een dochter.



CONCLUSIE

Ouderlijke kennis is een potentiële katalysator voor veilig internetgebruik bij jongeren. Maar, in de praktijk zijn ouders niet goed op de hoogte van wat hun kind zoal doet online, ook niet wanneer het gaat om ervaringen waarbij ouderlijk advies of opvolging nuttig kan zijn. In het geval van cyberpesten kan dit betekenen dat het slachtoffer potentiële steun van ouders moet missen, of dat het gedrag van een kind dat zelf pestgedrag stelt niet wordt bijgestuurd. Het internetgebruik is voor jongeren een privé-aangelegenheid, onder andere door het gebruik van persoonlijke tablets en smartphones, en het kan een uitdaging zijn voor ouders om hierbij betrokken te zijn. Daarnaast is het mogelijk dat ouders uitgaan van een zekere naïviteit of geen realistisch beeld hebben van de online leefwereld van jongeren. Vooral het feit dat niet alleen jongens maar ook meisjes weleens met gewelddadig of pornografisch materiaal in aanraking komen, wordt door vele ouders onderschat.

H7. Internet-Mediatiepraktijken

ACHTERGROND

Internetmediatie verwijst naar allerlei praktijken die ouders toepassen om het internetgebruik van hun kind te reguleren, te beïnvloeden of op te volgen. Onderzoek rond ouderlijke praktijken op het vlak van het internetgebruik bouwt voort op de reeds sterker ontwikkelde onderzoeksliteratuur rond ouderlijke praktijken op het vlak van televisiekijken. Met betrekking tot televisiekijken worden de volgende drie strategieën onderscheiden: actieve mediatie, in de zin van duiding geven bij wat er zoal op televisie verschijnt, restrictieve mediatie, in de zin van beperkingen opleggen bijvoorbeeld omtrent hoe lang het kind TV mag kijken en naar wat het kind mag kijken, en tot slot samen met het kind naar TV kijken los van het geven van duiding bij wat er op TV verschijnt (Nathanson, 2001; Schofield Clark, 2011).

Er zijn een aantal kenmerken van het internet die maken dat de klassieke mediatiepraktijken die toepasbaar zijn op televisiekijken, niet of minder toepasbaar zijn op internetgebruik. In vergelijking met de televisie wordt het internet op een veel individuelere manier gebruikt. Jongeren hebben vaak private toegang tot het internet, bijvoorbeeld op de slaapkamer, en velen gebruiken een persoonlijk toestel om online te gaan (Livingstone et al., 2011). De toename aan verschillende soorten toestellen waarmee men online kan gaan, maakt dat het internet voor jongeren bijna altijd en overal voorhanden is (Mascheroni & Ólafsson, 2013). Een andere factor die internetmediatie bemoeilijkt is het feit dat het internet voor heel uiteenlopende zaken kan gebruikt worden, waardoor ouders het overzicht verliezen over al deze activiteiten. Het internet maakt ook een centraal onderdeel uit in het leven van vele jongeren, en ze hebben het nodig in hun dagelijks functioneren waaronder het maken van schoolwerk (Valkenburg & Peter, 2011; Vincent, 2015). Dit maakt dat ouders hier ook niet zomaar op kunnen of willen ingrijpen. Tot slot ervaren sommige ouders een kenniskloof op het vlak van ICT met hun kinderen, wat een extra drempel kan vormen om als ouder aan internetmediatie te doen (Valcke, Bonte, De Wever, & Rots, 2010); al is deze zogenaamde kenniskloof tussen ouders en kinderen waarschijnlijk veel kleiner dan soms wordt gedacht (Sonck, Livingstone, Kuiper, & de Haan, 2011).

Terwijl de klassieke mediatiestrategieën die kunnen worden toegepast bij televisiekijken tekort schieten wanneer het gaat om internetgebruik, zijn ouders ook nieuwe strategieën gaan toepassen die specifiek zijn voor het internet. Het gebruik van software is er daar één van, bijvoorbeeld om bepaalde websites te blokkeren of de toegang tot het internet te beperken (Eastin, Greenberg, & Hofschire, 2006). Een andere internet-specifieke strategie is het monitoren van het gedrag van het kind *nadat* het gedrag gesteld werd. Dit kan bijvoorbeeld door berichten van het kind na te lezen of de profielpagina na te kijken (Liau et al., 2008). Gezien het internet ook een interactieve zijde heeft, zijn ouders zich ook meer gaan toeleggen op zogenaamde *interactierestricties* (Livingstone & Helsper,

2008). Deze verwijzen bijvoorbeeld naar het geven van aanwijzingen over hoe het kind zich online moet gedragen naar anderen toe, of regels over wat het kind online kan delen met anderen.

Hoewel er de afgelopen jaren verschillende studies verschenen omtrent internetmediatie, blijven er heel wat vragen onbeantwoord. Zo blijft het onduidelijk welke internet-mediatiepraktijken ouders precies toepassen en in welke mate ze dat doen. In veel studies wordt immers slechts een beperkte selectie aan praktijken opgenomen. Studies maken doorgaans ook slechts gebruik van de rapportering van ofwel de jongere ofwel één van beide ouders (meestal de moeder). Jongeren kunnen er echter andere percepties op nahouden dan hun ouders wat betreft de praktijken die er binnen het gezin van toepassing zijn. Het is ook interessant om na te gaan of en in welke mate vaders en moeders verschillen van elkaar met betrekking tot de internet-mediatiepraktijken die zij toepassen. In de *Jongeren Online!* studie werd een uitgebreide lijst aan internet-mediatiepraktijken opgenomen, en deze werd voorgelegd aan een jongere, de moeder en de vader. In dit hoofdstuk wordt beschreven in welke mate deze drie verschillende gezinsleden aangeven dat er bepaalde praktijken worden toegepast.

MEETMETHODE

Aan jongeren en aan ouders werd gevraagd om aan te geven welke praktijken er van toepassing zijn met betrekking tot het internetgebruik van de jongere. Jongeren en ouders kregen dezelfde praktijken voorgelegd, zodat de antwoorden van de drie actoren met elkaar kunnen vergeleken worden. Voor een aantal praktijken werd er gevraagd *hoe vaak* ouders dit doen. Deze werden beantwoord op een vijf-puntenschaal gaande van (bijna) nooit (score 1) tot (bijna) altijd (score 5). Voor andere praktijken werd gevraagd of ouders dit al dan niet toepassen of deden (ja/nee).

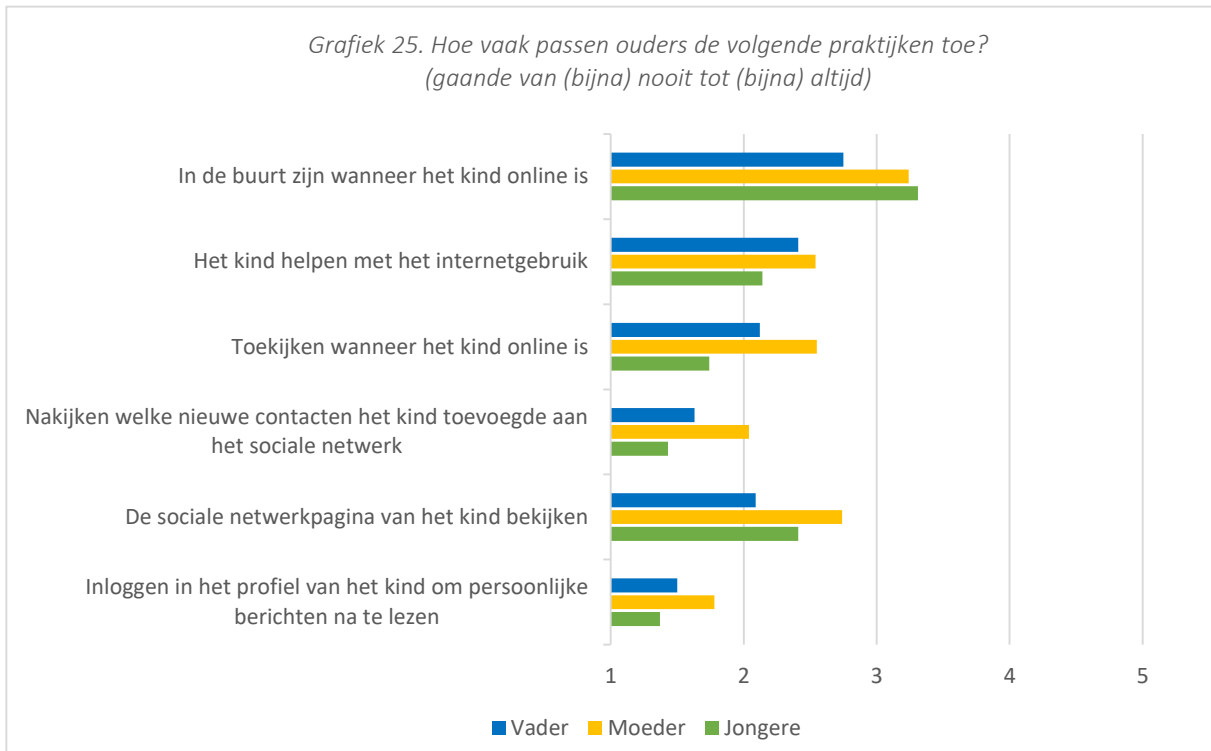
RESULTATEN

Het gedetailleerde cijfermateriaal dat in dit hoofdstuk besproken wordt, is terug te vinden in bijlage 6.

Welke praktijken worden er toegepast volgens de jongere, de moeder en de vader?

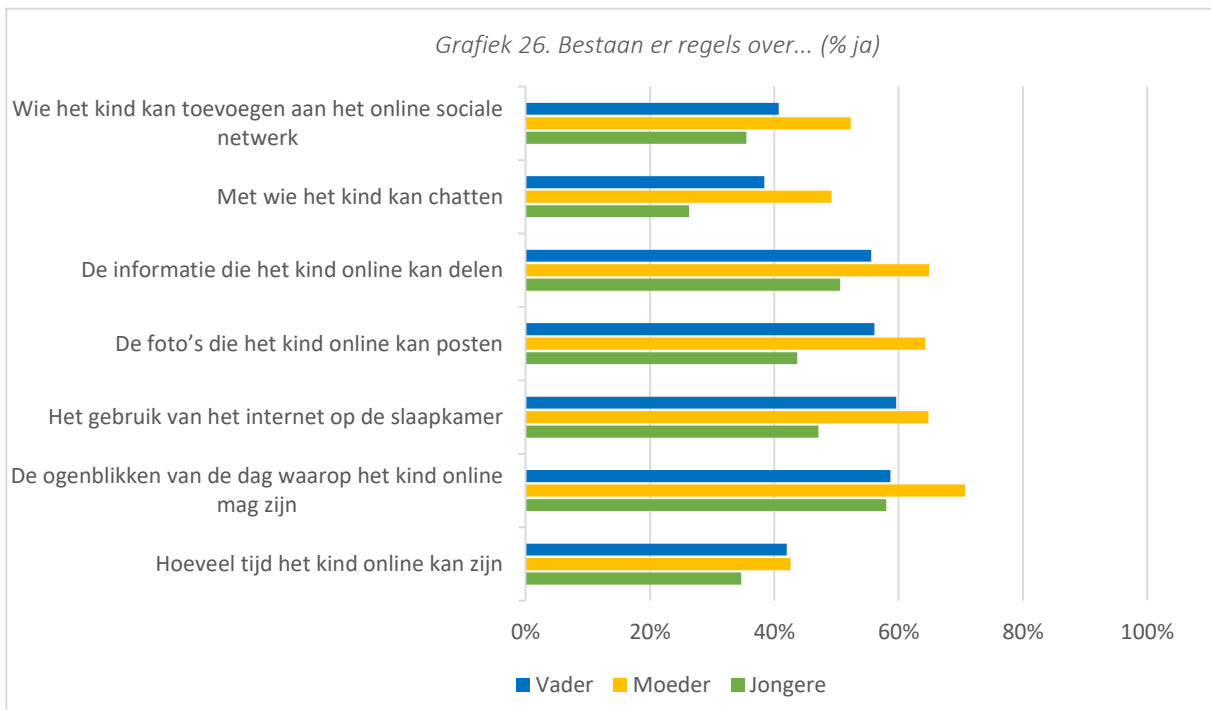
De 19 praktijken die werden bevraagd worden visueel voorgesteld in drie afzonderlijke grafieken. In grafiek 25 gaat het om praktijken die met een bepaalde frequentie worden toegepast, dus gaande van (bijna) nooit (score 1) tot (bijna) altijd (score 5). De grafiek toont dat de meest voorkomende praktijk eruit bestaat dat de ouder in de buurt is wanneer de jongere online is. Dit wordt gevolgd door het bekijken van de sociale netwerkpagina van de jongere door de ouder. Het nakijken van de nieuwe contacten op de sociale netwerkpagina en het inloggen in het profiel van de jongere om persoonlijke berichten na te lezen, was veel minder gebruikelijk. Bijvoorbeeld, slechts 7% van de moeders en 3% van de vaders gaf aan dat ze vaak tot heel vaak inloggen in het profiel van hun kind. Verder valt op dat de vader voor iedere praktijk aangeeft dit minder vaak te doen dan de moeder. De jongere geeft voor de meeste praktijken ook aan dat deze minder frequent worden toegepast dan wat de ouders aangeven te doen.

H7. Internet-Mediatiepraktijken



1 = (bijna) nooit, 2 = zelden, 3 = soms, 4 = vaak, 5 = (bijna) altijd

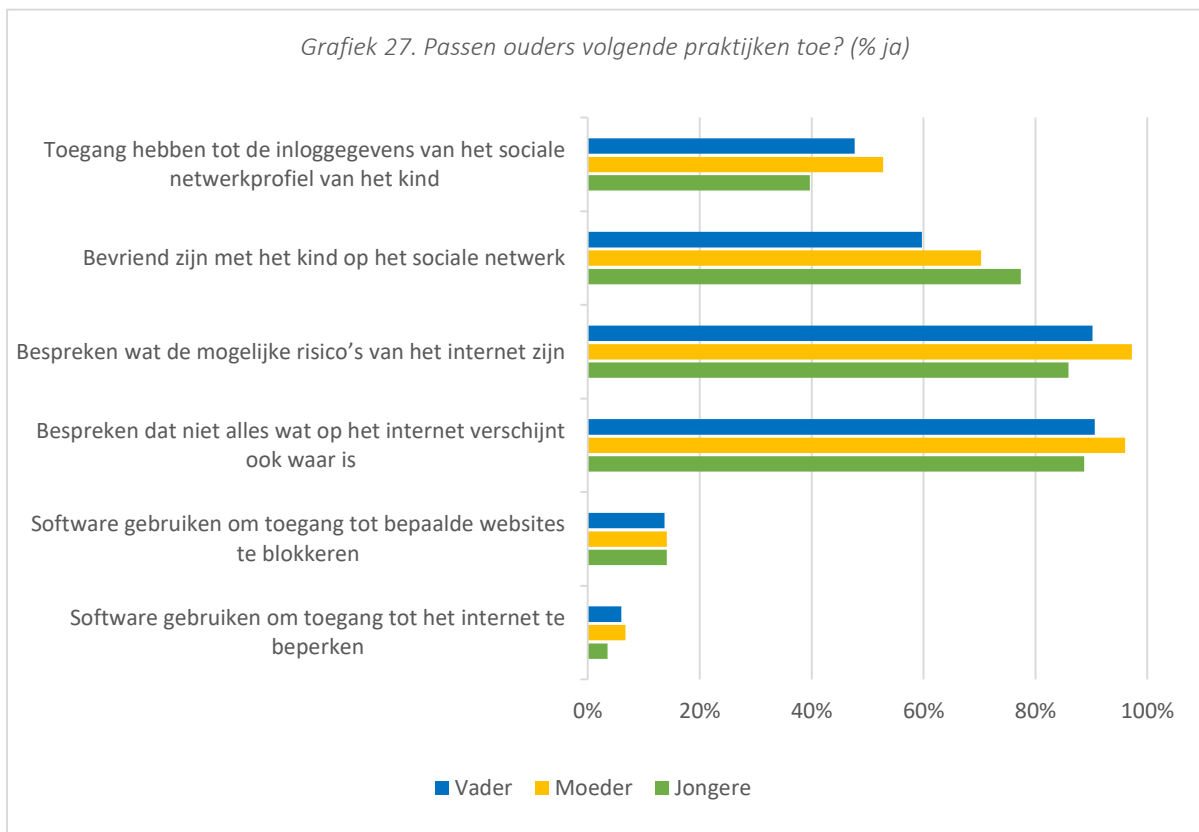
Voor zeven internetpraktijken werd bevestigd of er hier regels over bestaan. De antwoorden worden weergegeven in grafiek 26. Er wordt telkens voor de vaders, de moeders en de jongeren het percentage gegeven dat hier bevestigend op antwoordde. Het is opvallend dat, opnieuw, de moeder meer geneigd is dan de vader om aan te geven dat er allerlei regels bestaan. De jongere was op zijn beurt minder geneigd dan de ouders om aan te geven dat er regels zijn. Bijvoorbeeld, 65% van de moeders geeft aan dat er regels zijn over het gebruik van het internet op de slaapkamer tegenover



60% van de vaders en 47% van de jongeren. Met betrekking tot het delen van foto's geeft 64% van de moeders aan dat er regels zijn, tegenover 56% van de vaders, en 44% van de jongeren.

Het meest voorkomend waren regels over de ogenblikken van de dag waarop de jongere online mag zijn. 71% van de moeders gaf aan dat er zo'n regels zijn, en ook bijna 60% van de vaders en de jongeren bevestigden dit. Ook regels over het gebruik van het internet op de slaapkamer, de foto's die de jongere online mag delen, en de informatie die de jongere online kan delen, waren populair. Het minst populair, waren de regels over hoeveel tijd de jongere online mag zijn, met wie het kind kan chatten, en wie het kind kan toevoegen aan het sociale netwerk.

Tot slot worden in grafiek 27 de resultaten gepresenteerd rond de vraag of ouders al dan niet bepaalde praktijken toepassen of bepaalde zaken wel eens doen. Het percentage dat hier bevestigend op antwoordde wordt weergegeven. De twee praktijken die verwezen naar het in gesprek gaan met de jongere (bespreken dat niet alles wat online verschijnt ook waar is en bespreken wat de mogelijke risico's van het internet zijn) werden door de overgrote meerderheid van de ouders en jongeren gerapporteerd. Dit staat in schril contrast met het toepassen van software om het internetgebruik te reguleren. Slechts 7% van de moeders en 6% van de vaders gaf aan dat ze dergelijke software gebruiken om de toegang tot het internet te beperken en 14% van de moeders en vaders gaf aan dat ze software gebruiken om bepaalde websites te blokkeren. Iets minder dan de helft van de ouders gaf aan dat ze dergelijke software niet gebruiken omdat ze dit niet willen. De andere helft gaf aan dat ze dergelijke software niet gebruiken omwille van een andere reden.



Welke strategieën vinden we terug?

In een volgende stap werd nagegaan of al deze verschillende internet-mediatiepraktijken zijn onder te brengen in een kleiner aantal strategieën. Dit gebeurde door middel van een factoranalyse die nagaat welke praktijken samen voorkomen, en dus deel uitmaken van eenzelfde achterliggende strategie. Deze oefening werd afzonderlijk uitgevoerd op basis van de rapportering door de jongere, de moeder en de vader. Daaruit kwamen de volgende zes strategieën naar voor⁸:

1. *Interactierestricties*: deze strategie verwijst naar het opleggen van regels omtrent wat de jongere zoal mag doen op sociale media. Namelijk, de foto's die de jongere kan posten, de informatie die de jongere kan delen online, met wie de jongere kan chatten, en wie de jongere kan toevoegen aan het sociale netwerk.
2. *Toegangsrestricties*: deze strategie verwijst naar het opleggen van regels die de toegang tot het internet zelf beperken. Namelijk hoeveel tijd de jongere online kan zijn, de ogenblikken van de dag waarop de jongere online mag gaan, en het gebruik van het internet op de slaapkamer.
3. *Monitoring*: deze strategie verwijst naar het toepassen van praktijken die erop gericht zijn dat ouders op de hoogte zijn van wat de jongere doet online, en specifiek, op sociale media. Monitoring omvat het inloggen op het profiel van de jongere om persoonlijke berichten na te lezen, de sociale netwerkpagina van de jongere bekijken, en nakijken welke contacten de jongere toevoegde aan het sociale netwerk.
4. *Supervisie en co-gebruik*: deze strategie verwijst naar het toekijken wanneer de jongere online is, de jongere helpen met het internetgebruik, en in de buurt zijn wanneer de jongere online is.
5. *Technologische mediatie*: deze strategie verwijst naar het toepassen van software om het internetgebruik te reguleren, met name software die de toegang tot het internet inperkt en software die de toegang tot bepaalde websites blokkeert.
6. *Interpretatieve mediatie*: deze strategie verwijst naar het in gesprek gaan met de jongere over het internet, met name, bespreken dat niet alles wat online verschijnt ook waar is, en bespreken wat de gevaren van het internet zijn.

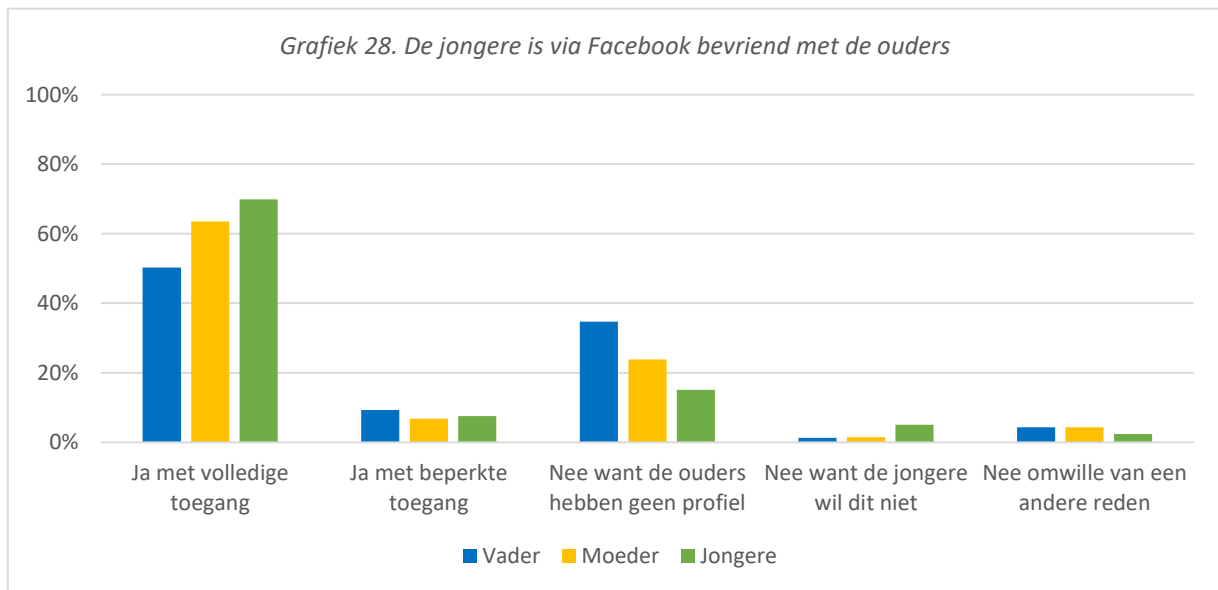
In bijlage 6 (tabel 73) staat een overzicht van de gemiddelde scores op elk van deze strategieën voor de jongeren, de moeders en de vaders. Voor iedere internet-mediatiestrategie hadden de moeders een significant hogere score dan de vaders en de jongeren. Dus, voor iedere strategie gaven moeders aan dat ze dit meer deden dan vaders. En, voor iedere strategie gaven moeders aan dat ze dit meer deden dan wat de jongere percipieerde. Tussen de jongeren en de vaders waren er minder significante

⁸ Dezelfde strategieën werden gevonden wanneer er vertrokken werd vanuit het perspectief van de jongere, als het perspectief van de moeder, als dat van de vader. Meer gedetailleerde informatie over de manier waarop deze zes mediatiestrategieën werden onderscheiden, zal terug te vinden zijn in het artikel "A factorial validation of parental mediation strategies with regard to internet use" van Symons, K., Ponnet, K., Emmery, K., Walrave, M., & Heirman, W. dat aanvaard werd voor publicatie in het tijdschrift *Psychologica Belgica*.

verschillen. Jongeren waren alleen minder geneigd om aan te geven dat er interactierestricties en toegangsrestricties van toepassing waren dan wat de vader aangaf. Bijlage 6 bevat ook een correlatietabel (tabel 74) waarbij voor iedere mediatiestrategie wordt weergegeven hoe deze samenhangt met de leeftijd van de jongere. Geheel naar wat er kan verwacht worden, gaven zowel de jongere, als de moeder, als de vader aan dat er minder internet-mediatioe gebeurt naarmate de jongere ouder was, en dit met betrekking tot iedere mediatiestrategie.

Hoeveel jongeren zijn op Facebook bevriend met hun ouders?

Bevriend zijn via Facebook kan een manier zijn voor ouders om contact te houden met de online leefwereld van hun kind. Aan de jongere en beide ouders werd gevraagd of ze bevriend zijn en in welke mate ouders ook toegang hebben tot het profiel van de jongere, aangezien de jongere zijn of haar Facebook profiel zo kan instellen dat de ouders slechts in beperkte mate kunnen zien wat er zoal op het profiel verschijnt. In totaal geeft 70% van de jongeren aan dat ze via Facebook bevriend zijn met minstens één van hun ouders, 15% van de jongeren zegt niet bevriend te zijn omdat de ouders geen profiel hebben, en slechts 5% geeft aan dat ze niet bevriend zijn omdat ze dit niet willen. Iets minder dan 8% geeft aan dat ze wel bevriend zijn maar hun ouders slechts beperkte toegang geven.



CONCLUSIE

In ieder gezin wordt er wel op één of andere manier aan internet-mediatioe gedaan. Bijna alle moeders geven bijvoorbeeld aan dat ze al met hun kind de mogelijke gevaren van het internet bespreken, of bespreken dat niet alles wat op het internet verschijnt ook waar is. In meer dan de helft van de gezinnen bestaan er afspraken over wat de jongere kan doen op sociale media, en gelden er regels over internetgebruik op de slaapkamer. Wanneer ouders het gedrag van hun kind op sociale media monitoren, gaan ze daarbij meestal toch afstand bewaren. Inloggen in het profiel van de jongere of nakijken welke contacten de jongere toevoegde, gebeurt gemiddeld genomen slechts zelden.

Hoewel jongeren en ouders het eens zijn met elkaar over *welke* internet-mediatiestrategieën in het gezin worden toegepast, is er een verschil in *de mate waarin* dit volgens hen het geval is. Moeders hebben van zichzelf het gevoel dat ze het meeste bezig zijn met internet-mediatie, meer dan vaders. De jongeren zijn minder geneigd dan de moeder om aan te geven dat er regels en afspraken gelden, dat ouders aan monitoring en supervisie doen, of dat ouders met hun kind de mogelijke gevaren van het internet bespreekt. Het is onduidelijk of het de jongeren zijn die onderschatten in welke mate hun ouders aan internetmediatie doen, of dat ouders, vooral moeders, overschatten in welke mate ze daarmee bezig zijn.

H8. Internet-Opvoedingsstijl

ACHTERGROND

Naast de feitelijke praktijken die ouders toepassen om het internetgebruik van hun kind te reguleren of op te volgen (internet-mediatiepraktijken), is het ook van belang om te kijken naar de *manier waarop* deze praktijken worden toegepast. Ouderlijke praktijken vinden plaats binnen de ruimere context van de “opvoedingsstijl”. Het gaat daarbij om de meer algemene communicatiestijl en ingesteldheid van de ouder ten opzichte van het kind, of de meer algemene manier waarop ouders met hun kind omgaan. Een populaire manier om de opvoedingsstijl te conceptualiseren, is volgens de typologie van Baumrind (zie Álvarez et al., 2013; Valcke et al., 2010). Daarin worden twee dimensies onderscheiden: controle en warmte/responsiviteit. De opvoedingsstijl werd in onderzoek gelinkt aan probleemgedrag bij jongeren, waarbij vooral een hogere mate van warmte/responsiviteit gerelateerd is aan een hogere mate van prosociaal gedrag (Carlo, McGinley, Hayes, Batenhorst, & Wilkinson, 2007). Ook met betrekking tot het internetgebruik zou voornamelijk ouderlijke warmte geassocieerd zijn met een veiliger internetgebruik terwijl het effect van controle onduidelijk is (Valcke et al., 2010). De ouderschapsstijl werd in onderzoek ook gerelateerd aan de mate waarin het kind geneigd is om ouderlijke internetmediatie te aanvaarden en de opgelegde regels ook op te volgen (Byrne & Lee, 2011). Daarbij werd ouderschapsstijl geconceptualiseerd als “open communicatie” en naarmate het kind aangaf dat het moeilijker met de ouder kon praten, was het kind bijvoorbeeld minder geneigd om de ouder toe te laten tot het persoonlijke online sociale netwerk. In dit hoofdstuk wordt nagegaan welke opvoedingsstijl ouders toepassen in relatie tot het internetgebruik van hun kind. Daarbij worden de volgende aspecten van opvoedingsstijl opgenomen:

- het hebben van verwachtingen naar het gedrag van de jongere toe
- straffend optreden
- ondersteunend optreden
- kwaliteit van de ouder-kind communicatie

Voor deze kenmerken van de opvoedingsstijl, specifiek toegepast op het internetgebruik van de jongere, werd aan moeders en vaders gevraagd in welke mate zij dit toepassen naar de jongere toe. Aan de jongere werd gevraagd in welke mate hij of zij ervaart dat de ouders dit doen.

MEETMETHODE

Verwachtingen omtrent internetgebruik

Aan de hand van drie items werd nagegaan in welke mate ouders verwachtingen hebben omtrent het internetgebruik van de jongere: “ik laat mijn kind alles doen wat hij of zij wil op het internet”, “ik verwacht dat mijn kind zich op een bepaalde manier gedraagt op het internet”, en “ik wil dat mijn kind leert om bepaalde regels na te volgen, zowel thuis, buitenhuis, als op het internet”. De jongeren kregen dezelfde items voorgelegd, maar dan geherformuleerd (vb. “mijn ouders laten me alles doen wat ik wil op het internet”). De items werden beantwoord op een zes-puntenschaal, gaande van helemaal niet mee akkoord (score 1) tot helemaal mee akkoord (score 6).

Straffend en ondersteunend optreden

Ouders werd gevraagd om aan te geven hoe vaak zij de jongere straf geven wanneer hij of zij zich niet aan de afspraken omtrent internetgebruik heeft gehouden, en wanneer hij of zij iets doet online wat niet mag. Daarnaast werd gevraagd hoe vaak de ouder met de jongere bespreekt wat er aan de hand is wanneer er zich online een probleem voordoet. De jongere kreeg dezelfde vragen als de ouders, en vulde deze tweemaal in, eenmaal met betrekking tot de moeder (vb “als mijn moeder merkt dat ik iets doe op het internet wat niet mag, geeft zij me straf”) en eenmaal met betrekking tot de vader. Deze items werden beantwoord op een vijf-puntenschaal, gaande van (bijna) nooit (score 1) tot (bijna) altijd (score 5).

Kwaliteit van de ouder-kind communicatie over internetgebruik

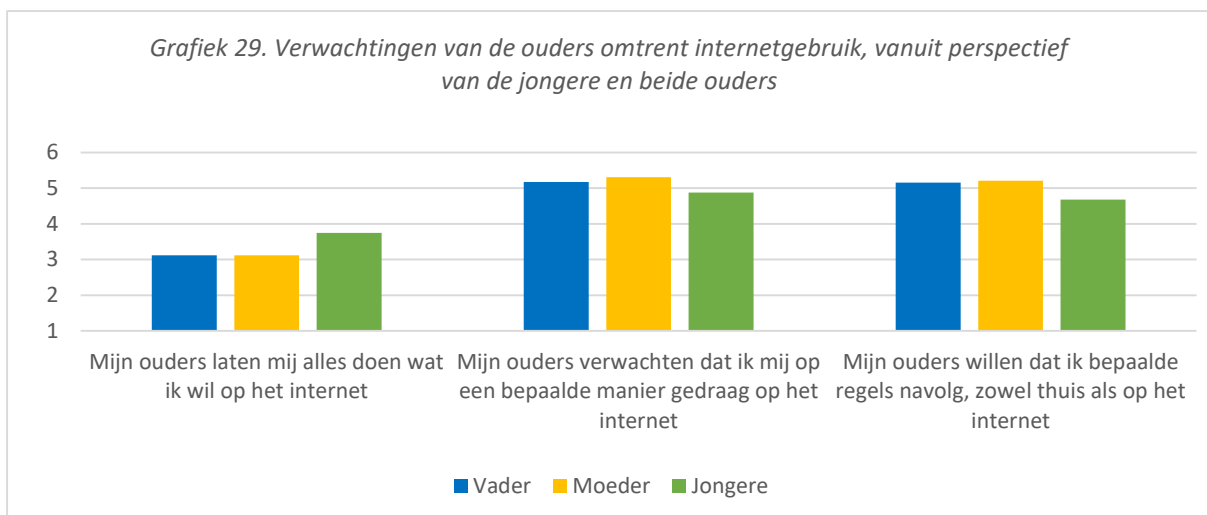
Om na te gaan op welke manier de jongere communiceert met de ouders over zijn of haar internetgebruik, werden drie vragen ingevuld. Deze verwijzen naar de tevredenheid (“Ik ben erg tevreden met hoe mijn kind en ik praten over zijn/haar internetgebruik”), de openheid (“Mijn kind praat op een open manier met mij over wat hij/zij zoal doet, leest of ziet op het internet”), en de gemakkelijheid van de communicatie (“Ik vind het gemakkelijk om met mijn kind te praten over zijn/haar internetgebruik”). De jongere kreeg dezelfde vragen als de ouders, en vulde deze tweemaal in, eenmaal met betrekking tot de moeder (vb. “Ik ben erg tevreden met hoe mijn moeder en ik praten over mijn internetgebruik”) en eenmaal met betrekking tot de vader. Deze items werden ingevuld op een zes-puntenschaal, gaande van helemaal niet mee akkoord (score 1) tot helemaal mee akkoord (score 6).

RESULTATEN

Het gedetailleerde cijfermateriaal dat in dit hoofdstuk besproken wordt, is opgenomen in bijlage 7.

Verwachtingen omtrent internetgebruik

Grafiek 29 toont de mate waarin ouders de jongere vrij laten om te doen wat hij of zij wil online en de mate waarin ze verwachtingen hebben naar de jongere toe met betrekking tot het internetgebruik. Vaders en moeders verschillen niet van elkaar met betrekking tot de mate waarin ze de jongere vrij laten of verwachtingen hebben (zie tabel 79). Jongeren zijn iets meer geneigd dan de ouders om aan te geven dat ze volledig vrij zijn met betrekking tot het internetgebruik, en dit verschil is ook statistisch significant. Zo gaat 58% van de jongeren “eerder” tot “helemaal” akkoord met de stelling dat de ouders hem of haar alles laten doen wat hij of zij wil op het internet. Bij de moeders gaat 38% daar “eerder” tot “helemaal” mee akkoord, en bij de vaders is dat 41%. Jongeren zijn ook minder geneigd dan de ouders om aan te geven dat er bepaalde verwachtingen bestaan, maar op dat vlak zijn de verschillen kleiner (zie tabel 80). Bijvoorbeeld, in totaal gaat 89% van de jongeren “eerder” tot “helemaal” akkoord met de stelling dat de ouders verwachten dat hij of zij zich op een bepaalde manier gedraagt op het internet, tegenover 99% van de moeders en 98% van de vaders die daar “eerder” tot “helemaal” akkoord mee gaan. Wanneer beide items rond verwachtingen worden samen genomen, zien we een significant verschil tussen de perceptie van de jongere versus de perceptie van zowel de moeder als de vader.



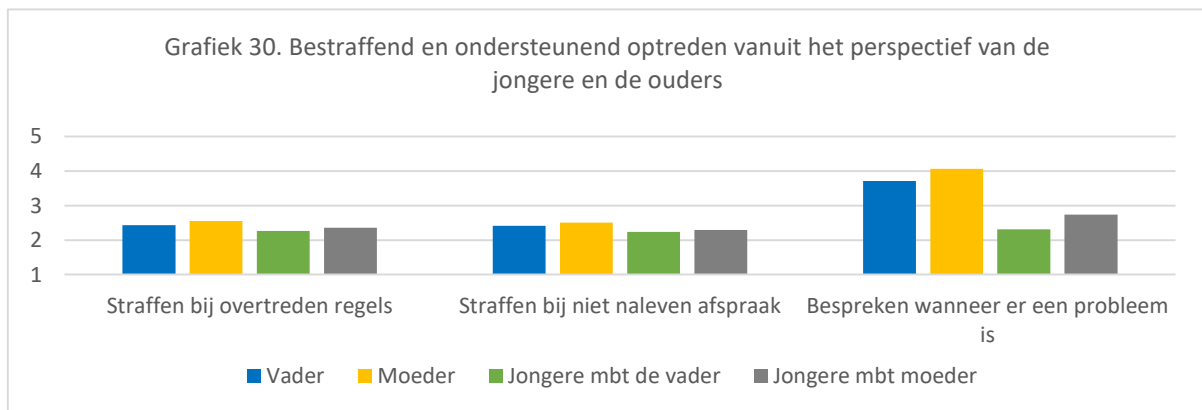
1 = helemaal niet mee akkoord, 2 = niet mee akkoord, 3 = eerder niet meer akkoord, 4 = eerder meer akkoord, 5 = mee akkoord, 6 = helemaal mee akkoord

De correlatietabel in bijlage 7 (tabel 81) toont dat naarmate de jongere ouder is, deze ook meer vrij gelaten wordt om te doen wat hij of zij wil op het internet. Ouders hebben ook minder verwachtingen naarmate de jongere ouder wordt, maar dit is niet het geval vanuit het perspectief van de moeders. Zij geven aan evenveel verwachtingen te hebben naar de jongere toe, los van de leeftijd van de jongere.

Straffend en ondersteunend optreden

Grafiek 30 toont dat er amper verschillen zijn tussen ouders en jongeren wanneer het gaat om de perceptie rond het bestraffend optreden. Wanneer beide items rond straffend optreden worden samengenomen, zien we wel dat jongeren aangeven dat de moeder minder vaak straft in vergelijking

met wat de moeder zelf aangeeft (zie tabel 85). Maar, over het algemeen blijkt uit de grafiek dat ouders weinig straffend optreden. Ze doen dit gemiddeld genomen slechts zelden tot soms. Er is wel een duidelijk verschil met betrekking tot de perceptie rond ondersteunend optreden (zie tabel 86). Ouders geven allebei aan dat ze dit vaker doen dan wat de jongere aangeeft, en deze verschillen tussen jongeren en beide ouders zijn ook statistisch significant. Bijvoorbeeld, slechts 29% van de jongeren geeft aan dat ze vaak tot altijd met de moeder bespreken wanneer er zich een probleem voordoet, terwijl 75% van de moeders aangeven dit vaak tot altijd te doen. De moeder geeft ook aan dat ze dit vaker doet dan de vader, en ook vanuit de perceptie van de jongere wordt er meer ondersteuning ervaren vanuit de moeder dan vanuit de vader.



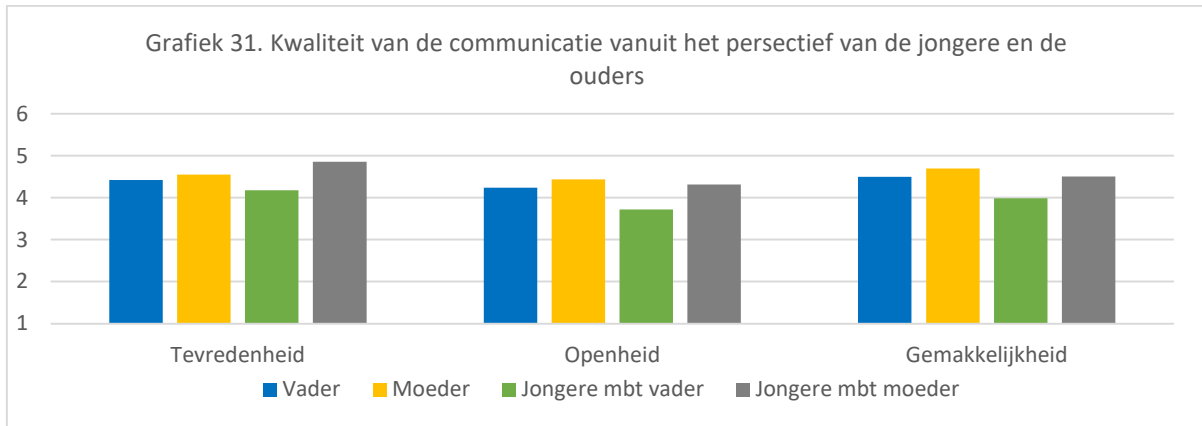
1 = (bijna) nooit, 2 = zelden, 3 = soms, 4 = vaak, 5 = (bijna) altijd

De correlatietabel in bijlage 7 (tabel 87) toont dat er minder straffend wordt opgetreden naarmate de jongere ouder wordt, al ervaart de jongere dat niet zo met betrekking tot het straffend optreden van de vader. Jongeren geven minder ondersteuning door de ouders aan naarmate ze ouder worden, maar de ouders zelf geven aan dat ze op iedere leeftijd even veel ondersteuning bieden.

Kwaliteit van de ouder-kind communicatie over internetgebruik

Grafiek 31 geeft de resultaten voor de drie items die verwijzen naar de kwaliteit van de ouder-kind communicatie over het internetgebruik. Over het algemeen geven jongeren en hun ouders aan dat ze tevreden zijn over de communicatie, en dat de communicatie open en gemakkelijk verloopt. Wanneer de drie items worden samengenomen zien we dat moeders gemiddeld genomen de kwaliteit van de communicatie hoger inschatten dan de vaders, en dit verschil is ook statistisch significant (zie tabel 91). De perceptie van de jongere loopt gelijk met deze van de moeder; zowel de moeder als de jongere schatten de kwaliteit van de communicatie met elkaar als goed in. Maar, er is wel een significant verschil tussen de perceptie van de vader en de perceptie van de jongere. Jongeren schatten de kwaliteit van de communicatie met de vader lager in dan hoe de vader dit ervaart.

De correlatietabel in bijlage 7 (tabel 92) toont dat moeders de kwaliteit van de communicatie als beter inschatten naarmate de jongere ouder wordt. Jongeren zelf schatten de kwaliteit van de communicatie over het internetgebruik met de beide ouders minder goed in naarmate ze ouder zijn, al was dit verband slechts zwak.



1 = helemaal niet mee akkoord, 2 = niet mee akkoord, 3 = eerder niet mee akkoord, 4 = eerder mee akkoord, 5 = mee akkoord, 6 = helemaal mee akkoord

CONCLUSIE

De manier waarop er naar de internet-opvoedingsstijl wordt gekeken door jongeren, moeders en vaders, is tamelijk gelijklopend. Jongeren rapporteren slechts iets minder dan ouders dat er bepaalde verwachtingen gelden met betrekking tot het internetgebruik, maar ze hebben wel duidelijk meer het gevoel dat ze vrijer worden gelaten door hun ouders dan wat de ouders zelf aangeven. Ouders zijn niet geneigd om straffend op te treden wanneer de jongere iets doet online wat niet mag of wanneer de jongere zich niet aan de afspraken houdt. Het gebeurt gemiddeld genomen slechts zelden dat ouders in dat geval zullen straffen, en dit wordt zowel door ouders als door jongeren gerapporteerd. Er is wel een frappant verschil in de mate waarin ouders en jongeren aangeven dat er ondersteunend wordt opgetreden wanneer er zich een probleem voordoet met het internetgebruik. Ouders hebben veel meer van zichzelf het gevoel dat ze dit doen, dan hoe de jongere dit ervaart. Tot slot wordt de kwaliteit van de communicatie over het internetgebruik zowel door de jongere als door de ouders goed ingeschat. Zowel de ouders als de jongeren geven gemiddeld genomen aan dat de communicatie open en gemakkelijk verloopt en dat ze er tevreden over zijn. De communicatie met de vader lijkt wel iets moeilijker en minder open te verlopen als de communicatie met de moeder.

H9. Relatie tussen Internet-Opvoeding en Online Gedrag

In dit afsluitende hoofdstuk wordt nagegaan op welke manier de kenmerken van de internet-opvoeding verband houden met het feitelijke internetgedrag en de online ervaringen van de jongere. De kenmerken van de internet-opvoeding zijn deze die aan bod kwamen in hoofdstukken 7 en 8, namelijk de zes internet-mediatiepraktijken (zie hoofdstuk 7) en vier aspecten van de internet-opvoedingsstijl (zie hoofdstuk 8). Dit komt neer op tien kenmerken van de internet-opvoeding die in dit hoofdstuk worden opgenomen.

1. Interactierestricties
2. Toegangsrestricties
3. Monitoring
4. Supervisie en co-gebruik
5. Technische mediatie
6. Interpretatieve mediatie
7. Verwachtingen naar het internetgebruik van de jongere toe
8. Straffend optreden
9. Ondersteunend optreden
10. Kwaliteit van de ouder-kind communicatie over internetgebruik

Wat betreft het internetgedrag van de jongere, worden de vier aspecten in rekening genomen dewelke aan bod kwamen in hoofdstuk 2. Daarnaast wordt ook gekeken naar ervaringen met cyberpesten en sexting. Dit komt neer op de volgende 8 internet-gedragingen en online ervaringen:

1. Online tijdbesteding tijdens een typische weekdag
2. Risicogedrag op sociale netwerksites (samengestelde variabele op basis van 3 items)
3. Frequentie van het kijken naar pornografische filmpjes
4. Frequentie van het kijken naar gewelddadige filmpjes
5. Daderschap van cyberpesten
6. Slachtofferschap van cyberpesten
7. Ooit een seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd
8. Ooit een seksueel getinte foto van iemand anders verspreid

Er wordt telkens nagegaan of er een verband bestaat tussen ieder aspect van de internet-opvoeding en ieder aspect van het online gedrag. Er wordt afzonderlijk gekeken naar het perspectief van de jongere, de moeder en de vader. Aangezien zowel het online gedrag van de jongere als kenmerken van de internet-opvoeding samenhangen met de leeftijd van de jongere, werden *partiële correlaties*

uitgevoerd, waarbij er rekening wordt gehouden met de leeftijd van de jongere. De verbanden zoals weergegeven in dit hoofdstuk hebben dus betrekking op de zuivere verbanden tussen kenmerken van de internet-opvoeding en het online gedrag van de jongere, rekening houdende met de leeftijd van de jongere.

De gedetailleerde correlatiecoëfficiënten worden weergegeven in de tabellen in bijlage 8. In dit hoofdstuk worden enkel de gevonden significante verbanden geïllustreerd. Bij ieder gevonden verband, ging het om een negatief verband. Dit wil zeggen dat de jongere het online gedrag *minder* ging stellen of er *minder* mee in aanraking kwam naarmate een bepaalde internet-opvoedingspraktijk *meer* werd toegepast, of een bepaald kenmerk van de internet-opvoedingsstijl *meer* van toepassing was. De sterkte van het verband wordt in onderstaande tabellen weergegeven door middel van het aantal min-tekens. Één min-teken betekent een zwak verband (statistische significantie $p < .05$), twee min-tekens betekent een sterker verband (statistische significantie $p < .01$), en drie min-tekens betekent een nog sterker verband (statistische significantie $p < .001$).

Verbanden online gedrag/ervaringen met interactierestricties (visie kind, moeder en vader)

Gedrag gesteld door jongere:	Interactierestricties		
	Visie kind	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding	-		
Risicogedrag op SNS	---	---	---
Kijken naar pornografische filmpjes	--	-	-
Kijken naar gewelddadige filmpjes		-	
Daderschap cyberpesten			
Slachtofferschap cyberpesten			
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	-		
Ooit seksueel getinte foto van iemand verspreid	--	-	-

In de bovenstaande tabel zien we dat de toepassing van interactierestricties samenhangt met verschillende kenmerken van het internetgebruik bij de jongere. Wanneer de jongere aangeeft dat er interactierestricties worden toegepast door de ouders, zal de jongere duidelijk minder risicogedrag stellen op sociale netwerksites (geconceptualiseerd als contacten met onbekenden), minder naar pornografische filmpjes kijken, en is er een kleinere kans dat de jongere al eens een seksueel getinte foto van iemand verspreidde. In mindere mate gaan interactierestricties – vanuit het perspectief van de jongere – ook samen met minder online tijdsbesteding, en een kleinere kans dat de jongere al eens een seksueel getinte foto van zichzelf verstuurde. Wanneer ouders zelf aangeven dat ze meer interactierestricties toepassen, zien we dat de jongere veel minder risicogedrag stelt op sociale netwerksites, dat de jongere (iets) minder naar pornografische en gewelddadige filmpjes kijkt, en dat er een (iets) kleinere kans is dat de jongere al eens een seksueel getinte foto van iemand anders verspreidde.

Verbanden online gedrag/ervaringen met toegangsrestricties (visie kind, moeder en vader)

Gedrag gesteld door de jongere:	Toegangsrestricties		
	Visie kind	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding		-	--
Risicogedrag op SNS		--	-
Kijken naar pornografische filmpjes			
Kijken naar gewelddadige filmpjes			
Daderschap cyberpesten			
Slachtofferschap cyberpesten			
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd			
Ooit seksueel getinte foto van iemand verspreid			

Verbanden online gedrag/ervaringen met monitoring (visie kind, moeder en vader)

Voor monitoring werd geen enkel statistisch significant verband gevonden met het online gedrag of ervaringen van de jongere.

Verbanden online gedrag/ervaringen met supervisie en co-gebruik (visie kind, moeder en vader)

Gedrag gesteld door de jongere:	Supervisie en co-gebruik		
	Visie kind	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding	--	-	
Risicogedrag op SNS	--	-	
Kijken naar pornografische filmpjes	-		
Kijken naar gewelddadige filmpjes			
Daderschap cyberpesten			
Slachtofferschap cyberpesten			
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd			---
Ooit seksueel getinte foto van iemand verspreid			

Verbanden online gedrag/ervaringen met technische mediatie (visie kind, moeder en vader)

Er werd slechts één statistisch significant verband gevonden. Het gaat om een zwak negatief verband tussen de rapportering van technische mediatie door de vader enerzijds en de hoeveelheid tijd die de jongere online besteedt tijdens een typische weekdag anderzijds.

Verbanden online gedrag/ervaringen met interpretatieve mediatie (visie kind, moeder en vader)

Gedrag gesteld door de jongere:	Interpretatieve mediatie		
	Visie kind	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding			
Risicogedrag op SNS	---		
Kijken naar pornografische filmpjes			
Kijken naar gewelddadige filmpjes			
Daderschap cyberpesten			
Slachtofferschap cyberpesten			
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd			
Ooit seksueel getinte foto van iemand verspreid	-		

Verbanden online gedrag/ervaringen met verwachtingen naar de jongere toe (visie kind, moeder en vader)

Gedrag gesteld door de jongere:	Verwachtingen naar de jongere toe		
	Visie kind	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding			
Risicogedrag op SNS	---		
Kijken naar pornografische filmpjes	---		
Kijken naar gewelddadige filmpjes	-		
Daderschap cyberpesten			
Slachtofferschap cyberpesten			
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	-	-	
Ooit seksueel getinte foto van iemand verspreid	-		

Verbanden online gedrag/ervaringen met straffend en ondersteunend optreden (visie kind, moeder en vader)

Noch voor het straffend optreden als voor het ondersteunend optreden werd er enig significant verband gevonden met het online gedrag of ervaringen van de jongere.

Verbanden online gedrag/ervaringen met de kwaliteit van de communicatie (visie kind, moeder en vader)

Gedrag gesteld door de jongere:	Kwaliteit van de communicatie			
	Visie kind mbt moeder	Visie kind mbt vader	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding	--	-		
Risicogedrag op SNS	---	-	-	
Kijken naar pornografische filmpjes	--		--	
Kijken naar gewelddadige filmpjes				
Daderschap cyberpesten		--	--	--
Slachtofferschap cyberpesten				-
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd				-
Ooit seksueel getinte foto van iemand verspreid				--

CONCLUSIE

Wanneer gekeken wordt naar de internet-mediatiëpraktijken, komt naar voor dat het opleggen van regels met betrekking tot het gedrag dat toegelaten is op sociale media (“**interactierestricties**”) het duidelijkst samenhangt met het online gedrag van de jongere. Naarmate jongeren meer aangeven dat er zulke regels bestaan, gaan zij minder tijd doorbrengen op het internet, minder risicogedrag stellen op sociale netwerksites, minder naar pornofilmpjes kijken via het internet, en minder aan sexting doen. Ook wanneer er vertrokken wordt vanuit het perspectief van de ouders, gaan interactierestricties samen met minder online risicogedrag, zij het dat de verbanden zwakker zijn dan wanneer er vertrokken wordt vanuit het perspectief van de jongere.

Naarmate vaders en moeders aangeven dat ze de **toegang tot het internet** meer beperken gaat de jongere minder tijd online doorbrengen en minder risicogedrag stellen op sociale netwerksites. Opmerkelijk was dat dit verband niet naar boven kwam wanneer er gekeken werd naar het perspectief van de jongere zelf. Het is mogelijk dat de jongere onderschat in welke mate dergelijke restricties van toepassing zijn. Ook **supervisie en co-gebruik** ging samen met minder internetgebruik en minder risicogedrag op sociale netwerksites. Naarmate vaders aangaven meer aan supervisie en co-gebruik te doen, verkleinde de kans dat de jongere ooit een seksueel getinte foto van zichzelf verstuurde.

Monitoring, technische mediatie, en interpretatieve mediatie bleken geen duidelijk verband te hebben met het online gedrag of ervaringen van de jongere. Wel was het zo dat jongeren die het gevoel hebben dat hun ouders meer aan interpretatieve mediatie doen, minder risicogedrag stelden op sociale netwerksites, en ook (iets) minder ervaring hadden met het verspreiden van een seksueel getinte foto.

Met betrekking tot de meer algemene kenmerken van de internet-opvoedingsstijl, zien we dat het belangrijk is dat de jongere het gevoel heeft dat ouders bepaalde **verwachtingen** hebben omtrent het internetgebruik. Naarmate jongeren meer het gevoel hebben dat er bepaalde verwachtingen zijn, gaan zij minder risicogedrag stellen op sociale netwerksites, minder naar pornografische filmpjes kijken, en minder aan sexting doen (zowel een foto van zichzelf versturen als een foto van iemand anders verspreiden). Het maakt echter bijna niets uit of de ouders zelf ook aangeven dat er zo'n verwachtingen zijn. Of ouders al dan niet **straffend optreden** wanneer regels niet worden nageleefd, hield geen verband met het online gedrag en ervaringen van de jongere. Ook voor **ondersteunend optreden** wanneer er zich een probleem voordoet met het internetgebruik was er geen enkel verband.

De **kwaliteit van de ouder-kind communicatie** was van alle aspecten van de internet-opvoedingsstijl het duidelijkst verbonden met het online gedrag van de jongere. Vanuit het perspectief van de jongere gaat een goede communicatie met de ouders samen met minder internetgebruik, minder risicogedrag op sociale netwerksites, en minder kijken naar pornografische filmpjes. Wanneer vertrokken wordt vanuit het perspectief van de ouders, is er ook een negatief verband tussen de kwaliteit van de communicatie enerzijds en daderschap van cyberpesten anderzijds. Wanneer de vader aangeeft dat de communicatie beter verloopt, komt er ook minder slachtofferschap van cyberpesten voor, en heeft de jongere minder ervaring met sexting.

Over het algemeen hebben ouders de meeste invloed op het risicogedrag dat jongeren stellen op sociale netwerksites, al werden er ook verbanden gevonden met andere online risicogedragingen. Een open communicatie en het opleggen van regels over wat kan en niet kan online konden het duidelijkst gelinkt worden aan het online gedrag van de jongere. Daarnaast kwam ook het belang van het hebben van verwachtingen duidelijk naar voor, maar de jongere moet dan wel zelf het gevoel hebben dat zijn of haar ouders verwachtingen hebben.

Referentielijst

- Albury, K., Funnell, N., & Noonan, E. (2010). The politics of sexting: Young people, self-representation and citizenship. *Proceedings of the Australian and New Zealand Communication Association Conference: 'Media, Democracy and Change'*.
- Álvarez, M., Torres, A., Rodríguez, E., Padilla, S., & Rodrigo, M.J. (2013). Attitudes and parenting dimensions in parents' regulation of Internet use by primary and secondary school children. *Computers & Education, 67*, 69-78.
- Byrne, S., Katz, S.J., Lee, T., Linz, D., & McIlrath, M. (2014). Peers, predators, and porn: Predicting parental underestimation of children's risky online experiences. *Journal of Computer-Mediated Communication, 19*, 215-231.
- Byrne, S., & Lee, T. (2011). Toward predicting youth resistance to internet risk prevention strategies. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 55*, 90-113.
- Carlo, G., McGinley, M., Hayes, R., Batenhorst, C., & Wilkinson, J. (2007). Parenting styles or practices? Parenting, sympathy, and prosocial behaviors among adolescents. *The Journal of Genetic Psychology, 168*, 147-176.
- Cooper, K., Quayle, E., Jonsson, L., & Göran Svedin, C. (2016). Adolescents and self-taken sexual images: A review of the literature. *Computers in Human Behavior, 55*, 706-716.
- Crofts, T., & Lee, M. (2013). 'Sexting', children and child pornography. *Sydney Law Review, 35*, 85-106.
- Davidson, J. (2014). *Sexting. Gender and teens*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Duerager, A., & Livingstone, S. (2012). *How can parents support children's internet safety?* Geraadpleegd via de EU kids online website op <http://eprints.lse.ac.uk/42872/>
- Eastin, M. S., Greenberg, B. S., & Hofschire, L. (2006). Parenting the Internet. *Journal of Communication, 56*, 486-504.
- Fridh, M., Lindström, M., & Rosvall, M. (2015). Subjective health complaints of adolescent victims of cyber harassment: Moderation through support from parents/friends – A Swedish population-based study. *BMC Public Health, 15*, 949.
- Heirman, W., & Walrave, M. (2012). Predicting adolescent perpetration in cyberbullying: An application of the theory of planned behavior. *Psicothema, 24*, 614-620.
- Lee, S.J. (2012). Parental restrictive mediation of children's internet use: Effective for what and for whom? *New Media & Society, 15*, 466-481.
- Liau, A.K., Khoo, A., & Ang, P.H. (2008). Parental awareness and monitoring of adolescent internet use. *Current Psychology, 27*, 217-233.
- Lippman, J., & Campbell, S. W. (2012, May). *Teenagers and sexting: Perceived norms and sexual double standard*. Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, Phoenix, AZ.
- Lippold, M.A., Coffman, D.L., & Greenberg, M.T. (2014). Investigating the potential causal relationship between parental knowledge and youth risky behavior: A propensity score analysis. *Prevention Science, 15*, 869-878.

- Lippold, M.A., Greenberg, M.T., Graham, J.W., & Feinberg, M.E. (2014). Unpacking the effect of parental monitoring on early adolescent problem behavior: Mediation by parental knowledge and moderation by parent-youth warmth. *Journal of Family Issues, 35*, 1800-1823.
- Livingstone, S. (2007). Strategies of parental mediation in the media-rich home. *Computers in Human Behavior, 23*, 920–941.
- Livingstone, S., & Bober, M. (2006). Regulating the internet at home: Contrasting the perspectives of children and parents. In D. Buckingham & R. Willett (Eds.), *Digital Generations* (pp. 93-113). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. (2011). *Technical report and user guide: The 2010 EU Kids Online Survey*. LSE, London: EU Kids Online.
- Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children’s Internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 52*, 581–599.
- Livingstone, S., & Smith, P.K. (2014). Annual research review: Harm experienced by child users of online and mobile technologies: The nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry, 55*, 635-654.
- Mascheroni, G., & Ólafsson, K. (2013). *Net children go mobile: Risks and opportunities*. Milano: Educatt.
- Mediaraven en LINC. (2016). *Onderzoeksrapport Apestaartjaren 6*. Geraadpleegd via <https://drive.google.com/file/d/0B0Gf3skoGlynU3NKtm1xczItNkU/view>
- Nathanson, A. I. (2001). Parent and child perspectives on the presence and meaning of parental television mediation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 45*, 201–220.
- Özdemir, Y. (2014). Cyber victimization and adolescent self-esteem: The role of communication with parents. *Asian Journal of Social Psychology, 17*, 255-263.
- Racz, S.J., & McMahon, R.J. (2011). The relationship between parental knowledge and monitoring and child and adolescent conduct problems: A 10-year update. *Clinical Child & Family Psychology Review, 14*, 377-398.
- Ringrose, J., Harvey, L., Gill, R., & Livingstone, S. (2013). Teen girls, sexual double standards, and ‘sexting’: Gendered value in digital image exchange. *Feminist Theory, 14*, 305-323.
- Schofield Clark, L. (2013). Parental mediation theory for the digital age. *Communication Theory, 21*, 323–343.
- Sonck, N., Livingstone, S., Kuiper, E., & de Haan, J. (2011). *Digital literacy and safety skills*. Geraadpleegd via the EU Kids Online website
- Sonck, N., Nikken, P., & de Haan, J. (2013). Determinants of internet mediation: A comparison of the reports by Dutch parents and children. *Journal of Children and Media, 7*, 96-113.
- Strassberg, D.S., McKinnon, R.K., Sustaíta, M.A., & Rullo, J. (2013). Sexting by high school students: An exploratory and descriptive study. *Archives of Sexual Behavior, 42*, 15-21.
- Tokunaga, R.S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior, 26*, 277-287.
- Tolman, D.L., Davis, B.R., & Bowman, C. (2016). “That’s just how it is”: A gendered analysis of masculinity and femininity ideologies in adolescent girls’ and boys’ heterosexual relationships. *Journal of Adolescent Research, 31*, 3-31.

- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on internet use of primary school children. *Computers & Education, 55*, 454-464.
- Valkenburg, P.M., & Peter, J. (2011). Online communication among adolescents: An integrated model of its attraction, opportunities, and risks. *Journal of Adolescent Health, 48*, 121-127.
- Van Ouytsel, J., Vandebosch, H., Walrave, M., & Ponnet, K. (2014). Cyberpesten: hoeveel komt het voor en wat kunnen scholen ertegen doen? *4W: Weten Wat Werkt en Waarom: Wetenschappelijk Tijdschrift over Opbrengsten en Werking van ICT in het Onderwijs, 4*, 6-13.
- Van Ouytsel, J., Van Gool, E., Walrave, M., Ponnet, K., & Peeters, E. (2017). Sexting: Adolescents' perceptions of the applications used for, motives for, and consequences of sexting. *Journal of Youth Studies, 20*, 446-470.
- Van Ouytsel, J., Walrave, M., & Ponnet, K. (2014). How schools can help their students to strengthen their online reputations. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 87*(4), 180-185.
- Van Ouytsel, J., Walrave, M., Ponnet, K., Heirman, W., & d'Haenens, L. (2014). Prevalentie van sexting bij Vlaamse jongeren: Een verkennende studie. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie, 39*(4), 114-126.
- Vincent, J. (2015). *Mobile opportunities: Exploring positive mobile opportunities for European children*. London: POLIS, LSE.
- Walrave, M., & Van Ouytsel, J. (2014). *Mediawijs online: Jongeren en sociale media*. Leuven: Lannoo Campus.

Bijlage 1. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 2

1. Gedetailleerde resultaten voor de bevroegde online gedragingen – cijfers bij grafieken 1 en 2

Tabel 4. Hoeveel tijd besteed je op het internet tijdens een typische weekdag?

	Jongens	Meisjes
Ik ga niet online	0,6%	0,5%
Minder dan een half uur	5,0%	8,2%
Een half uur tot een uur	18,6%	22,4%
Een uur tot twee uur	32,9%	32,1%
Twee uur tot vier uur	23,0%	28,1%
Meer dan vier uur	19,9%	8,7%
Totaal	161	196
Gemiddelde	3,32	3,05
Standaardafwijking	1,17	1,11

Tabel 5. Hoe vaak: Vriendschapsverzoeken aanvaard van mensen die ik nog nooit persoonlijk ontmoet heb

	Jongens	Meisjes
Nooit	43,6%	47,8%
Zelden	36,2%	39,2%
Soms	14,1%	10,8%
Vaak	4,7%	1,6%
Heel vaak	1,3%	0,5%
Totaal	149	186
Gemiddelde	1,84	1,68
Standaardafwijking	0,93	0,77

Tabel 6. Hoe vaak: Mensen toegevoegd die ik nog nooit persoonlijk ontmoet heb

	Jongens	Meisjes
Nooit	40,3%	33,5%
Zelden	33,6%	40,5%
Soms	16,1%	21,1%
Vaak	8,7%	3,8%
Heel vaak	1,3%	1,1%
Totaal	149	185
Gemiddelde	1,97	1,98
Standaardafwijking	1,02	0,89

Bijlage 1. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 2

Tabel 7. Hoe vaak: Contactinformatie verstuurd naar iemand die ik nog nooit persoonlijk ontmoet heb

	Jongens	Meisjes
Nooit	89,3%	89,2%
Zelden	4,7%	6,5%
Soms	4,7%	4,3%
Vaak	0,7%	0,0%
Heel vaak	0,7%	0,0%
Totaal	149	185
Gemiddelde	1,19	1,15
Standaardafwijking	0,61	0,47

Tabel 8. Hoe vaak: Naar filmpjes met pornografische inhoud gekeken

	Jongens	Meisjes
Nooit	52,5%	79,0%
Zelden	20,3%	15,4%
Soms	17,7%	5,1%
Vaak	7,6%	0,5%
Heel vaak	1,9%	0,0%
Totaal	158	195
Gemiddelde	1,86	1,27
Standaardafwijking	1,08	0,58

Tabel 9. Hoe vaak: Naar filmpjes met gewelddadige inhoud gekeken

	Jongens	Meisjes
Nooit	31,3%	43,1%
Zelden	26,9%	31,8%
Soms	25,6%	20,5%
Vaak	11,9%	2,6%
Heel vaak	4,4%	2,1%
Totaal	160	195
Gemiddelde	2,31	1,89
Standaardafwijking	1,16	0,96

Tabel 10. Overzicht online gedrag van de jongere naargelang geslacht – gemiddelde (standaardafwijking)

	Range	Jongens	Meisjes	Onafhankelijke t-test
		(N = 161)	(N = 196)	
		M (SD)	M (SD)	
Tijdsbesteding online	0-5	3,32 (1,17)	3,05 (1,11)	2,25*
Risicogedrag op SN ¹	1-5	1,67 (0,73)	1,61 (0,56)	0,85
Frequentie kijken naar pornografische filmpjes	1-5	1,86 (1,08)	1,27 (0,58)	6,18***
Frequentie kijken naar gewelddadige filmpjes	1-5	2,31 (1,16)	1,89 (0,96)	3,71***

¹ Deze variabele is gebaseerd op het gemiddelde van de drie variabelen die betrekking hebben op risicogedrag op sociale netwerksites (Chronbach's alpha voor de samenhang tussen deze drie variabelen = 0.716)

* $p < .05$; *** $p < .001$

2. Correlatietabel

Tabel 11. Correlaties tussen internetgedrag en leeftijd van de jongere¹

	Meisjes		Tijd online gespendeerd	Risicogedrag op SN	Porno kijken	Geweld kijken
Jongens	Leeftijd	-	0,114	0,169*	0,060	0,145*
	Leeftijd	-	0,114	0,169*	0,060	0,145*
	Tijd online gespendeerd	0,318***	-	0,307***	0,034	0,035
	Risicogedrag op SN	0,332***	0,276**	-	0,175*	0,033
	Porno kijken	0,446***	0,196*	0,510***	-	0,336***
	Geweld kijken	0,112	0,156*	0,227**	0,181*	-

¹ Pearson correlaties

SN = Sociale netwerksites

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

3. Internetgedrag van de jongere naar leeftijd

Cijfers bij grafiek 3

Tabel 12. Hoeveel tijd besteed je op het internet tijdens een typische weekdag?

	Jongens	Meisjes
13 jaar	2,5	2,4
14 jaar	2,8	2,8
15 jaar	3,6	3,2
16 jaar	3,3	3,2
17 jaar	3,5	3,2
18 jaar	4,0	3,0

Cijfers bij grafiek 4

Tabel 13. Risicogedrag op sociale netwerksites per leeftijd¹

	Jongens	Meisjes
13 jaar	1,2	1,3
14 jaar	1,4	1,4
15 jaar	1,6	1,8
16 jaar	1,6	1,7
17 jaar	2,0	1,6
18 jaar	2,0	1,7

¹ Deze variabele is gebaseerd op het gemiddelde van de drie variabelen die betrekking hebben op risicogedrag op sociale netwerksites

Cijfers bij grafiek 5

Tabel 14. Frequentie naar filmpjes met pornografische inhoud kijken per leeftijd

	Jongens	Meisjes
13 jaar	1,1	1,2
14 jaar	1,2	1,2
15 jaar	1,9	1,3
16 jaar	2,0	1,2
17 jaar	2,2	1,2
18 jaar	2,6	1,4

Tabel 15. Frequentie naar filmpjes met gewelddadige inhoud kijken per leeftijd

	Jongens	Meisjes
13 jaar	2,4	1,5
14 jaar	1,9	1,8
15 jaar	2,5	1,7
16 jaar	2,0	1,9
17 jaar	2,6	2,0
18 jaar	2,6	2,1

Bijlage 2. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 3

1. Gedetailleerde resultaten voor slachtofferschap en daderschap van cyberpesten

Tabel 16. Hoe vaak: ik werd gepest via het internet

	Jongens	Meisjes
Nooit	91,9%	75,9%
Zelden	5,0%	12,3%
Soms	1,9%	9,7%
Vaak	0,6%	1,5%
Heel vaak	0,6%	0,5%
Totaal	161	195

Tabel 17. Hoe vaak: ik heb iemand gepest via het internet

	Jongens	Meisjes
Nooit	93,2%	91,8%
Zelden	5,6%	7,1%
Soms	1,2%	1,0%
Vaak	0,0%	0,0%
Heel vaak	0,0%	0,0%
Totaal	161	195

Tabel 18. Overzicht ervaringen met cyberpesten – gemiddelde (standaardafwijking)

	Range	Meisjes	Jongens	Onafhankelijke t-test
Cyberpesten slachtofferschap	1 – 5	1,38 (0,77)	1,13 (0,51)	-3,72***
Cyberpesten daderschap	1 – 5	1,09 (0,32)	1,08 (0,32)	-0,33

*** $p < .001$

2. Samen voorkomen van daderschap en slachtofferschap cyberpesten – cijfers bij grafiek 6

Tabel 19. Daderschap en slachtofferschap van cyberpesten bij jongens en meisjes

	Jongens	Meisjes
Nooit dader of slachtoffer	87,6%	72,8%
Enkel dader	4,3%	3,1%
Enkel slachtoffer	5,6%	19,0%
Dader en slachtoffer	2,5%	5,1%

Bijlage 3. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 4

1. Gedetailleerde resultaten voor ervaringen met sexting – cijfers in grafiek 9 verwijzen naar het gecumuleerde percentage voor de categorieën zelden, soms, vaak, en heel vaak

Tabel 20. Hoe vaak: Ooit iemand gevraagd om een seksueel getinte foto van zichzelf te versturen

	Jongens	Meisjes
Nooit	88,2%	96,4%
Zelden	7,5%	3,1%
Soms	3,7%	0,0%
Vaak	0,0%	0,5%
Heel vaak	0,6%	0,0%
Totaal	161	196

Tabel 21. Hoe vaak: Ooit zelf een seksueel getinte foto van mezelf naar iemand anders verstuurd

	Jongens	Meisjes
Nooit	90,10%	92,3%
Zelden	6,2%	5,1%
Soms	3,1%	1,5%
Vaak	0,0%	1,0%
Heel vaak	0,6%	0%
Totaal	161	196

Tabel 22. Hoe vaak: Ooit zelf een seksueel getinte foto van iemand anders verspreid of getoond aan anderen zonder dat ik daar de toestemming voor had

	Jongens	Meisjes
Nooit	92,5%	90,8%
Zelden	6,2%	6,7%
Soms	0,6%	2,1%
Vaak	0,6%	0,5%
Heel vaak	0,0%	0,0%
Totaal	161	195

Tabel 23. Overzicht ervaringen met sexting – gemiddelde (standaardafwijking)

	Range	Jongens	Meisjes	Onafhankelijke t-test
Ooit iemand gevraagd om een seksueel getinte foto van zichzelf te versturen	1 – 5	1,17 (0,54)	1,05 (0,27)	2.72**
Ooit zelf een seksueel getinte foto van mezelf naar iemand anders verstuurd	1 – 5	1,15 (0,52)	1,11 (0,44)	0,73
Ooit zelf een seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	1 – 5	1,09 (0,37)	1,12 (0,43)	-0,70

** $p < .01$

2. Verwachtingen bij jongeren met betrekking tot sexting bij leeftijdsgenoten

Tabel 24. Hoe waarschijnlijk: De jongen zal het meisje vragen om een seksueel pikante foto te sturen

	Jongens	Meisjes
Heel onwaarschijnlijk	21,2%	13,9%
Onwaarschijnlijk	14,7%	11,3%
Eerder onwaarschijnlijk	20,5%	19,1%
Eerder waarschijnlijk	26,3%	34,5%
Waarschijnlijk	14,1%	14,9%
Heel waarschijnlijk	3,2%	6,2%
Totaal	156	194

Tabel 25. Hoe waarschijnlijk: De jongen zal seksueel pikante foto's doorsturen naar zijn lief

	Jongens	Meisjes
Heel onwaarschijnlijk	25,6%	15,0%
Onwaarschijnlijk	25,0%	18,7%
Eerder onwaarschijnlijk	25,6%	24,4%
Eerder waarschijnlijk	15,4%	24,4%
Waarschijnlijk	5,8%	11,4%
Heel waarschijnlijk	2,6%	6,2%
Totaal	156	193

Tabel 26. Hoe waarschijnlijk: Het meisje zal aan de jongen vragen om een seksueel pikante foto te sturen

	Jongens	Meisjes
Heel onwaarschijnlijk	28,8%	21,1%
Onwaarschijnlijk	25,6%	29,9%
Eerder onwaarschijnlijk	25,0%	33,0%
Eerder waarschijnlijk	12,2%	10,8%
Waarschijnlijk	6,4%	3,1%
Heel waarschijnlijk	1,9%	2,1%
Totaal	156	194

Tabel 27. Hoe waarschijnlijk: Het meisje zal seksueel pikante foto's doorsturen naar haar lief

	Jongens	Meisjes
Heel onwaarschijnlijk	26,3%	18,0%
Onwaarschijnlijk	19,9%	16,5%
Eerder onwaarschijnlijk	17,9%	22,7%
Eerder waarschijnlijk	24,4%	27,8%
Waarschijnlijk	8,3%	10,8%
Heel waarschijnlijk	3,2%	4,1%
Totaal	156	194

Cijfers bij grafiek 10

Tabel 28. Overzicht verwachtingen van jongeren naar leeftijdsgenoten toe – gemiddelde (standaardafwijking)

	Range	Jongens	Meisjes	Onafhankelijke t-test
De jongen zou een foto vragen aan zijn lief	1 – 6	3,07 (1,45)	3,44 (1,41)	-2,39*
De jongen zou een foto versturen naar zijn lief	1 – 6	2,58 (1,32)	3,17 (1,42)	-3,97***
Het meisje zou een foto vragen aan haar lief	1 – 6	2,47 (1,30)	2,51 (1,15)	-0,27
Het meisje zou een foto versturen naar haar lief	1 – 6	2,78 (1,44)	3,09 (1,40)	-2,03*

* $p < .05$; *** $p < .001$

3. Verwachtingen bij jongeren met betrekking tot sexting wanneer ze zelf een relatie hebben

Tabel 29. Hoe waarschijnlijk: Jij zou aan je lief vragen om een seksueel pikante foto te versturen

	Jongens	Meisjes
Heel onwaarschijnlijk	59,6%	72,7%
Onwaarschijnlijk	11,5%	15,5%
Eerder onwaarschijnlijk	16,0%	7,2%
Eerder waarschijnlijk	9,0%	3,1%
Waarschijnlijk	3,2%	0,0%
Heel waarschijnlijk	0,6%	1,5%
Totaal	156	194

Tabel 30. Hoe waarschijnlijk: Jij zou seksueel pikante foto's doorsturen naar je lief

	Jongens	Meisjes
Heel onwaarschijnlijk	64,1%	73,1%
Onwaarschijnlijk	14,1%	15,5%
Eerder onwaarschijnlijk	12,8%	6,7%
Eerder waarschijnlijk	5,1%	3,1%
Waarschijnlijk	3,2%	1,0%
Heel waarschijnlijk	0,6%	0,5%
Totaal	156	193

Tabel 31. Hoe waarschijnlijk: Jouw lief zal vragen om een seksueel pikante foto door te sturen

	Jongens	Meisjes
Heel onwaarschijnlijk	53,5%	47,4%
Onwaarschijnlijk	16,8%	21,6%
Eerder onwaarschijnlijk	23,2%	18,0%
Eerder waarschijnlijk	4,5%	8,2%
Waarschijnlijk	0,6%	2,6%
Heel waarschijnlijk	1,3%	2,1%
Totaal	156	194

Tabel 32. Hoe waarschijnlijk: Jouw lief zal seksueel pikante foto's doorsturen

	Jongens	Meisjes
Heel onwaarschijnlijk	51,0%	49,5%
Onwaarschijnlijk	15,5%	22,7%
Eerder onwaarschijnlijk	18,7%	15,5%
Eerder waarschijnlijk	9,7%	8,2%
Waarschijnlijk	3,9%	2,6%
Heel waarschijnlijk	1,3%	1,5%
Totaal	156	194

Cijfers bij grafiek 11

Tabel 33. Overzicht verwachtingen bij jongeren naar zichzelf toe – gemiddelde (standaardafwijking)

	Range	Jongens	Meisjes	Onafhankelijke t-test
Jij zou een foto vragen aan je lief	1 – 6	1,87 (1,22)	1,47 (0,95)	3,33**
Jij zou foto's verzenden naar je lief	1 – 6	1,71 (1,14)	1,45 (0,90)	2,34*
Jouw lief zou een foto vragen aan jou	1 – 6	1,86 (1,10)	2,03 (1,25)	-1,36
Jouw lief zou foto's versturen naar jou	1 – 6	2,04 (1,28)	1,96 (1,21)	0,56

* $p < .05$; ** $p < .01$

4. Correlatietabel

Tabel 34. Correlatie tussen verwachtingen rond sexting bij leeftijdsgenoten en leeftijd van de jongere¹

	Jongens	Meisjes
De jongen zou een foto vragen aan zijn lief	0,487***	0,376***
De jongen zou een foto versturen naar zijn lief	0,397***	0,394***
Het meisje zou een foto vragen aan haar lief	0,412***	0,292***
Het meisje zou een foto versturen naar haar lief	0,373***	0,277***

¹ Pearson correlaties*** $p < .001$ Tabel 35. Correlatie tussen verwachtingen rond sexting naar zichzelf toe en leeftijd van de jongere¹

	Jongens	Meisjes
Jij zou een foto vragen aan je lief	0,515***	0,215**
Jij zou foto's verzenden naar je lief	0,458***	0,227**
Jouw lief zou een foto vragen aan jou	0,482***	0,282***
Jouw lief zou foto's versturen naar jou	0,477***	0,189**

¹ Pearson correlaties** $p < .01$; *** $p < .001$

Bijlage 4. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 5

1. Inschatting van risico's van het internet voor jongeren algemeen – cijfers bij grafiek 12

Tabel 36. Risico-inschatting: Blootstelling aan pornografisch of gewelddadig materiaal

	Moeder	Vader
1 (helemaal geen risico)	0,9%	2,3%
2	5,4%	6,7%
3	21,6%	24,3%
4	30,1%	34,0%
5 (helemaal wel een risico)	42,0%	32,6%
Totaal	352	341
Gemiddelde score	4,07	3,88
Standaardafwijking	0,96	1,02

Tabel 37. Risico-inschatting: Ongepast taalgebruik naar anderen toe (vb scheldwoorden, seksueel getinte woorden, ...)

	Moeder	Vader
1 (helemaal geen risico)	0,6%	1,8%
2	3,7%	7,3%
3	18,2%	26,1%
4	36,9%	36,4%
5 (helemaal wel een risico)	40,6%	28,4%
Totaal	352	341
Gemiddelde score	4,13	3,82
Standaardafwijking	0,88	0,98

Tabel 38. Risico-inschatting: Online pestgedrag tussen jongeren

	Moeder	Vader
1 (helemaal geen risico)	0,3%	2,3%
2	3,4%	5,6%
3	13,1%	17,6%
4	28,1%	34,9%
5 (helemaal wel een risico)	55,1%	39,6%
Totaal	352	341
Gemiddelde score	4,34	4,04
Standaardafwijking	0,85	1,00

Bijlage 4. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 5

Tabel 39. Risico-inschatting: Te afhankelijk zijn van het internet

	Moeder	Vader
1 (helemaal geen risico)	0,6%	0,9%
2	5,1%	7,6%
3	21,4%	28,4%
4	39,3%	41,9%
5 (helemaal wel een risico)	33,6%	21,1%
Totaal	357	341
Gemiddelde score	4,00	3,75
Standaardafwijking	0,90	0,91

Tabel 40. Risico-inschatting: Te veel tijd spenderen op het internet

	Moeder	Vader
1 (helemaal geen risico)	0,6%	1,2%
2	5,1%	8,5%
3	19,7%	27,3%
4	36,2%	39,9%
5 (helemaal wel een risico)	38,5%	23,2%
Totaal	351	341
Gemiddelde score	4,07	3,75
Standaardafwijking	0,91	0,95

Tabel 41. Risico-inschatting: Te veel persoonlijke informatie vrijgeven op het internet

	Moeder	Vader
1 (helemaal geen risico)	0,0%	0,9%
2	3,1%	4,4%
3	17,6%	16,7%
4	30,4%	37,2%
5 (helemaal wel een risico)	48,9%	40,8%
Totaal	352	341
Gemiddelde score	4,25	4,13
Standaardafwijking	0,85	0,90

Tabel 42. Risico-inschatting: Versturen van seksueel getinte foto's

	Moeder	Vader
1 (helemaal geen risico)	1,4%	4,1%
2	9,7%	13,0%
3	24,4%	21,2%
4	23,0%	28,0%
5 (helemaal wel een risico)	41,5%	33,6%
Totaal	352	339
Gemiddelde score	3,93	3,74
Standaardafwijking	1,08	1,17

Tabel 43. Twee nieuw samengestelde variabelen voor de inschatting van risico's – gemiddelde score (standaardafwijking)

	Range	Moeders (N = 337)	Vaders (N = 337)	Gepaarde t- test
Risico's gerelateerd aan de inhoud van het internet en gedrag van jongeren ¹	1 – 5	4,14 (0,77)	3,93 (0,85)	3,87***
Risico's gerelateerd aan de tijdsbesteding en afhankelijkheid ²	1 – 5	4,03 (0,79)	3,76 (0,81)	4,56***

¹ gemiddelde van de scores op de variabelen blootstelling aan pornografisch of gewelddadig materiaal, ongepast taalgebruik naar andere toe, online pestgedrag, teveel persoonlijke informatie vrijgeven, en versturen van seksueel getinte foto's

² gemiddelde van de scores op de variabelen te afhankelijk zijn van het internet en teveel tijd spenderen op het internet

*** $p < .001$

2. Perceptie van het internetgebruik van het eigen kind – cijfers bij grafiek 13

Tabel 44. In welke mate akkoord of niet akkoord: Het internet biedt vooral positieve mogelijkheden voor mijn kind

	Moeder	Vader
Helemaal niet akkoord	0,3%	1,2%
Niet akkoord	5,7%	7,4%
Noch akkoord noch niet akkoord	30,0%	26,4%
Akkoord	53,4%	51,0%
Helemaal akkoord	10,6%	13,9%
Totaal	350	337
Gemiddelde score	3,68	3,69
Standaardafwijking	0,75	0,85

Tabel 45. In welke mate akkoord of niet akkoord: Het internet is een risicovolle omgeving voor mijn kind

	Moeder	Vader
Helemaal niet akkoord	4,0%	3,9%
Niet akkoord	17,7%	16,7%
Noch akkoord noch niet akkoord	38,3%	40,8%
Akkoord	36,3%	32,1%
Helemaal akkoord	3,7%	6,5%
Totaal	350	336
Gemiddelde score	3,18	3,21
Standaardafwijking	0,91	0,93

Tabel 46. In welke mate akkoord of niet akkoord: Mijn kind is beter dan de meeste andere kinderen in staat om met het internet om te gaan

	Moeder	Vader
Helemaal niet akkoord	1,7%	0,6%
Niet akkoord	11,7%	11,5%
Noch akkoord noch niet akkoord	47,3%	44,4%
Akkoord	30,1%	36,4%
Helemaal akkoord	9,2%	7,1%
Totaal	349	338
Gemiddelde score	3,33	3,38
Standaardafwijking	0,86	0,80

Tabel 47. In welke mate akkoord of niet akkoord: Mijn kind kent de risico's van het internet en weet hoe hiermee om te gaan

	Moeder	Vader
Helemaal niet akkoord	1,4%	0,6%
Niet akkoord	7,2%	12,5%
Noch akkoord noch niet akkoord	17,8%	21,4%
Akkoord	57,6%	56,3%
Helemaal akkoord	16,0%	9,2%
Totaal	349	336
Gemiddelde score	3,80	3,61
Standaardafwijking	0,85	0,84

Tabel 48. Nieuw samengestelde variabele voor perceptie internetgebruik eigen kind – gemiddelde score (standaardafwijking)

	Range	Moeders (N = 333)	Vaders (N = 333)	Gepaarde t- test
Perceptie van het internetgebruik bij het eigen kind ¹	1 – 5	3.40 (0.59)	3.36 (0.59)	1.25

¹ gemiddelde van de scores op alle variabelen die verwijzen naar de perceptie internetgebruik eigen kind

3. Ervaring van opvoedingsstress – cijfers bij grafiek 14

Tabel 49. In welke mate akkoord of niet akkoord: Het opvolgen van het internetgebruik van mijn kind is moeilijker dan ik dacht dat het zou zijn

	Moeder	Vader
Helemaal mee oneens	13,1%	16,9%
Tamelijk mee oneens	14,5%	18,4%
Beetje mee oneens	8,8%	13,4%
Beetje mee eens	26,2%	20,5%
Tamelijk mee eens	25,4%	21,7%
Helemaal mee eens	12%	9,2%
Totaal	351	337
Gemiddelde score	3,72	3,39
Standaardafwijking	1.58	1.62

Tabel 50. In welke mate akkoord of niet akkoord: Ik heb behoefte aan informatie over hoe ik met het internetgebruik van mijn kind moet omgaan

	Moeder	Vader
Helemaal mee oneens	24,1%	27,8%
Tamelijk mee oneens	22,7%	27,8%
Beetje mee oneens	13,1%	11,5%
Beetje mee eens	21,9%	20,1%
Tamelijk mee eens	11,6%	8,3%
Helemaal mee eens	6,5%	4,4%
Totaal	352	338
Gemiddelde score	2,94	2,67
Standaardafwijking	1.57	1.49

Tabel 51. In welke mate akkoord of niet akkoord: Ik heb veel meer problemen met het opvolgen van het internetgebruik van mijn kind dan ik had verwacht

	Moeder	Vader
Helemaal mee oneens	19,7%	23,7%
Tamelijk mee oneens	23,4%	27,9%
Beetje mee oneens	16,5%	15,4%
Beetje mee eens	18,8%	13,9%
Tamelijk mee eens	15,7%	12,8%
Helemaal mee eens	6%	6,2%
Totaal	351	337
Gemiddelde score	3,05	2,83
Standaardafwijking	1.54	1.56

Tabel 52. In welke mate akkoord of niet akkoord: Ik heb het gevoel dat ik het internetgebruik van mijn kind niet goed in de hand kan houden

	Moeder	Vader
Helemaal mee oneens	19,1%	19,2%
Tamelijk mee oneens	18,5%	23%
Beetje mee oneens	10%	12,1%
Beetje mee eens	26,8%	23,9%
Tamelijk mee eens	17,7%	14,7%
Helemaal mee eens	8%	7,1%
Totaal	351	339
Gemiddelde score	3,29	3,13
Standaardafwijking	1.60	1.57

Tabel 53. Nieuw samengestelde variabele voor de ervaring van opvoedingsstress – gemiddelde score (standaardafwijking)

	Moeders	Vaders		
	(N = 336)	(N = 336)	Gepaarde t-test	
	Range			
Opvoedingsstress met betrekking tot internetgebruik jongere ¹	1 – 6	3,22 (1,35)	3,00 (1,36)	2,56*

¹gemiddelde van de scores op alle variabelen die verwijzen naar internet-opvoedingsstress

* $p < .05$

4. Correlatietabel

Tabel 54. Correlaties tussen leeftijd van de jongere en beide ouders, internetvaardigheden, risicoperceptie en opvoedingsstress¹

Moeder	Vader		Internet-vaardigheden	Risiko's inhoud/gedrag	Risiko's tijdsbesteding /afhankelijkheid	Perceptie internetgebruik eigen kind	Stress
	Leeftijd kind	Leeftijd ouder					
Leeftijd kind	-	0,265***	-0,026	-0,124*	-0,033	0,214***	0,026
Leeftijd ouder	0,288***	-	-0,091	-0,145**	-0,042	0,155**	0,009
Internet-vaardigheden	-0,102	-0,262***	-	0,037	-0,067	0,141*	-0,148*
Risiko's inhoud/gedrag	-0,105*	-0,122*	0,082	-	0,319***	-0,174**	0,046
Risiko's tijdsbesteding /afhankelijkheid	-0,113*	-0,042	-0,049	0,263***	-	-0,179**	0,260***
Perceptie internetgebruik eigen kind	0,219***	0,107*	-0,002	-0,095	-0,186***	-	-0,394***
Stress	-0,100	-0,008	0,073	0,049	0,250***	-0,397***	-

¹Pearson correlaties

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Bijlage 5. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 6

1. Online ervaringen bij jongeren, opgedeeld in “nooit”, “zelden” en “vaker dan zelden” – cijfers bij grafieken 15 - 19

Tabel 55. Ervaring met daderschap van cyberpesten

	Jongens (N = 161)	Meisjes (N = 196)
Nooit	93,2%	91,8%
Zelden	5,6%	7,1%
Vaker dan zelden	1,2%	1,0%

Tabel 56. Ervaring met slachtofferschap van cyberpesten

	Jongens (N = 161)	Meisjes (N = 195)
Nooit	91,9%	75,9%
Zelden	5,0%	12,3%
Vaker dan zelden	3,1%	11,7%

Tabel 57. Ervaring met aanvaarden van vriendschapsverzoeken van onbekenden

	Jongens (N = 149)	Meisjes (N = 186)
Nooit	43,6%	47,8%
Zelden	36,2%	39,2%
Vaker dan zelden	20,1%	12,9%

Tabel 58. Ervaring met kijken naar pornografische filmpjes

	Jongens (N = 158)	Meisjes (N = 195)
Nooit	52,5%	79,0%
Zelden	20,3%	15,4%
Vaker dan zelden	27,2%	5,6%

Tabel 59. Ervaring met kijken naar gewelddadige filmpjes

	Jongens (N = 160)	Meisjes (N = 195)
Nooit	31,3%	43,1%
Zelden	26,9%	31,8%
Vaker dan zelden	41,8%	25,2%

2. Kennisdiscrepantie bij ouders – cijfers bij grafieken 20 – 24

Tabel 60. Kennisdiscrepantie: Daderschap van cyberpesten

	Moeder (N = 27)	Vader (N = 26)
Geen discrepantie	11.1%	15.4%
Lage discrepantie	81.5%	73.1%
Hoge discrepantie	7.4%	11.5%

Tabel 61. Kennisdiscrepantie: Slachtofferschap van cyberpesten

	Moeder (N = 60)	Vader (N = 58)
Geen discrepantie	26.7%	32.8%
Lage discrepantie	45.0%	39.7%
Hoge discrepantie	28.3%	27.6%

Tabel 62. Kennisdiscrepantie: Aanvaarden van vriendschapsverzoeken van onbekenden

	Moeder (N = 178)	Vader (N = 171)
Geen discrepantie	14.6%	15.2%
Lage discrepantie	65.2%	62.0%
Hoge discrepantie	20.2%	22.8%

Tabel 63. Kennisdiscrepantie: Pornografische filmpjes kijken

	Moeder (N = 115)	Vader (N = 111)
Geen discrepantie	15.7%	11.7%
Lage discrepantie	48.7%	50.5%
Hoge discrepantie	35.7%	37.8%

Tabel 64. Kennisdiscrepantie: Gewelddadige filmpjes kijken

	Moeder (N = 216)	Vader (N = 208)
Geen discrepantie	6.5%	9.1%
Lage discrepantie	45.8%	45.7%
Hoge discrepantie	47.7%	45.2%

Bijlage 6. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 7

1. Frequentie waarmee ouders bepaalde praktijken toe toepassen – cijfers bij grafiek 25

Tabel 65. Hoe vaak de ouders...: Inloggen in het profiel van het kind om persoonlijke berichten na te lezen

	Jongere	Moeder	Vader
(Bijna) nooit	82,0%	55,8%	68,4%
Zelden	6,7%	18,4%	15,9%
Soms	6,0%	19,3%	12,6%
Vaak	3,3%	5,3%	2,7%
(Bijna) altijd	2,0%	1,2%	0,3%
Totaal	300	321	301
Gemiddelde score	1,37	1,78	1,50
Standaardafwijking	0,89	1,01	0,84

Tabel 66. Hoe vaak de ouders...: De sociale netwerkpagina van het kind bekijken om te weten wat die zoal post

	Jongere	Moeder	Vader
(Bijna) nooit	33,2%	23,1%	43,4%
Zelden	15,3%	13,1%	17,9%
Soms	32,4%	36,1%	26,8%
Vaak	15,6%	22,1%	9,9%
(Bijna) altijd	3,4%	5,6%	2,0%
Totaal	262	321	302
Gemiddelde score	2,41	2,74	2,09
Standaardafwijking	1,20	1,20	1,13

Tabel 67. Hoe vaak de ouders...: Nakijken welke nieuwe contacten het kind toevoegde

	Jongere	Moeder	Vader
(Bijna) nooit	75,7%	42,1%	61,9%
Zelden	11,2%	22,7%	18,9%
Soms	8,6%	24,6%	14,2%
Vaak	3,0%	10,0%	4,3%
(Bijna) altijd	1,5%	0,6%	0,7%
Totaal	268	321	302
Gemiddelde score	1,43	2,04	1,63
Standaardafwijking	0,88	1,06	0,93

Tabel 68. Hoe vaak de ouders..: Het kind helpen met het internetgebruik wanneer deze iets wil opzoeken

	Jongere	Moeder	Vader
(Bijna) nooit	34,7%	18,7%	19,2%
Zelden	28,4%	22,2%	30,0%
Soms	27,3%	47,5%	42,3%
Vaak	7,7%	9,9%	7,5%
(Bijna) altijd	2,0%	1,7%	0,9%
Totaal	352	343	333
Gemiddelde score	2,14	2,54	2,41
Standaardafwijking	1,04	0,96	0,91

Tabel 69. Hoe vaak de ouders..: Toekijken wanneer het kind online is

	Jongere	Moeder	Vader
(Bijna) nooit	50,1%	16,9%	29,7%
Zelden	28,5%	30,8%	37,5%
Soms	18,5%	34,6%	25,2%
Vaak	2,6%	16,0%	6,3%
(Bijna) altijd	0,3%	1,7%	1,2%
Totaal	351	344	333
Gemiddelde score	1,74	2,55	2,12
Standaardafwijking	0,87	1,01	0,95

Tabel 70. Hoe vaak de ouders..: In de buurt zijn wanneer het kind online is

	Jongere	Moeder	Vader
(Bijna) nooit	12,3%	9,9%	18,9%
Zelden	7,7%	14,3%	22,5%
Soms	29,9%	30,0%	30,0%
Vaak	36,8%	32,9%	21,9%
(Bijna) altijd	13,4%	12,8%	6,6%
Totaal	351	343	333
Gemiddelde score	3,31	3,24	2,75
Standaardafwijking	1,17	1,15	1,19

2. De toepassing van regels over internetgebruik – cijfers bij grafiek 26

<i>Tabel 71. Bestaan er regels over... (ja/nee)</i>			
	Kind (% ja)	Moeder (% ja)	Vader (% ja)
Hoeveel tijd het kind online kan zijn	34,7%	42,6%	42,0%
De ogenblikken van de dag waarop het kind online mag zijn	58,0%	70,7%	58,7%
Het gebruik van het internet op de slaapkamer	47,1%	64,8%	59,6%
De foto's die het kind online kan posten	43,7%	64,3%	56,1%
De informatie die het kind online kan delen	50,6%	64,9%	55,6%
Met wie het kind kan chatten	26,3%	49,2%	38,4%
Wie het kind kan toevoegen aan het online sociale netwerk	35,5%	52,3%	40,7%

3. De toepassing van verschillende mediatiepraktijken – cijfers bij grafiek 27

Tabel 72. Passen ouders volgende zaken toe? (ja/nee)

	Kind (% ja)	Moeder (% ja)	Vader (% ja)
Software gebruiken om toegang tot het internet te beperken	3,5%	6,7%	6,0%
Software gebruiken om toegang tot bepaalde websites te blokkeren	14,1%	14,1%	13,7%
Bespreken dat niet alles wat op het internet verschijnt ook waar is	88,7%	96,0%	90,6%
Bespreken wat de mogelijke risico's van het internet zijn	85,9%	97,2%	90,2%
Bevriend zijn met het kind op het sociale netwerk	77,4%	70,3%	59,7%
Toegang hebben tot de inloggegevens van het sociale netwerkprofiel van het kind	39,7%	52,8%	47,7%

4. Toepassing van internet-mediatiestrategieën⁹

Tabel 73. Internet-mediatiestrategieën vanuit het perspectief van de jongere, de moeder en de vader – gemiddelde (standaardafwijking) – met gepaarde t-testen

	M (SD)	Gepaarde t-testen		
		Moeder versus vader	Moeder versus jongere	Vader versus jongere
Interactierestricties				
Visie moeder	0,59 (0,41)	4,24***	8,20***	-3,46**
Visie vader	0,48 (0,43)			
Visie jongere	0,39 (0,38)			
Toegangsrestricties				
Visie moeder	0,59 (0,39)	2,94**	5,68***	-3,11**
Visie vader	0,54 (0,41)			
Visie jongere	0,47 (0,37)			
Monitoring				
Visie moeder	2,19 (0,93)	7,53***	7,93***	-0,12
Visie vader	1,73 (0,81)			
Visie jongere	1,72 (0,86)			
Supervisie en co-gebruik				
Visie moeder	2,80 (0,83)	6,58***	6,45***	-0,75
Visie vader	2,44 (0,80)			
Visie jongere	2,41 (0,74)			
Interpretatieve mediatie				
Visie moeder	0,97 (0,14)	4,35***	5,77***	-1,13
Visie vader	0,90 (0,26)			
Visie jongere	0,87 (0,29)			

** $p < .01$; *** $p < .001$ ⁹ De strategie "technische mediatie" werd hier niet opgenomen aangezien het aantal ouders dat deze strategie toepaste te laag was om op te nemen in de analyses.

5. Correlatietabel

Tabel 74. Correlatie tussen de leeftijd van de jongere en de toepassing van internet-mediatiestrategieën¹

	Visie moeder	Visie vader	Visie jongere
Interactierestricties	-0,361***	-0,349***	-0,351***
Toegangsrestricties	-0,421***	-0,414***	-0,375***
Monitoring	-0,330***	-0,3301***	-0,240***
Supervisie en co-gebruik	-0,344***	-0,334***	-0,110*
Interpretatieve mediatie	-0,155**	-0,163**	-0,3235***

¹ Pearson correlaties

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

6. Facebook – cijfers bij grafiek 28*Tabel 75. Is de jongere via Facebook bevriend met (één van) de ouders?*

	Jongere	Moeder	Vader
Ja met volledige toegang	69,9%	63,5%	50,3%
Ja met beperkte toegang	7,5%	6,8%	9,3%
Nee want de ouders hebben geen profiel	15,1%	23,8%	34,7%
Nee want de jongere wil dit niet	5,1%	1,5%	1,3%
Nee omwille van een andere reden	2,4%	4,3%	4,3%
Totale N	332	323	300

Bijlage 7. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 8

1. Verwachtingen en vrij laten omtrent het internetgedrag van de jongere – cijfers bij grafiek 29

Tabel 76. Kind mag doen wat hij/zij wil

Ouders: Ik laat mijn kind alles doen wat hij of zij wil op het internet

Jongere: Mijn ouders laten mij alles doen wat ik wil op het internet

	Jongere	Moeder	Vader
Helemaal niet mee akkoord	10,8%	11,1%	13,5%
Niet mee akkoord	12,5%	25,6%	24,0%
Eerder niet mee akkoord	18,4%	25,6%	21,9%
Eerder mee akkoord	23,2%	19,9%	23,4%
Mee akkoord	19,3%	12,8%	11,7%
Helemaal mee akkoord	15,9%	4,8%	5,4%
Totaal	353	351	333
Gemiddelde	3,75	3,12	3,12
Standaardafwijking	1,56	1,36	1,4

Tabel 77. Verwachtingen dat het kind zich op een bepaalde manier gedraagt op het internet

Ouders: Ik verwacht dat mijn kind zich op een bepaalde manier gedraagt op het internet

Jongere: Mijn ouders verwachten dat ik mij op een bepaalde manier gedraag op het internet

	Jongere	Moeder	Vader
Helemaal niet mee akkoord	2,5%	0,9%	0,3%
Niet mee akkoord	2,8%	0,0%	0,3%
Eerder niet mee akkoord	5,6%	0,6%	1,8%
Eerder mee akkoord	15,3%	8,8%	10,2%
Mee akkoord	40,4%	45,6%	54,2%
Helemaal mee akkoord	33,3%	44,2%	33,2%
Totaal	354	351	334
Gemiddelde	4,88	5,31	5,17
Standaardafwijking	1,17	0,77	0,74

Tabel 78. Verwachting dat het kind regels navolgt

Ouders: Ik wil dat mijn kind leert om bepaalde regels na te volgen, zowel thuis, buitenhuis, als op het internet
 Jongere: Mijn ouders willen dat ik bepaalde regels navolgt, zowel thuis, buitenhuis als op het internet

	Jongere	Moeder	Vader
Helemaal niet mee akkoord	3,4%	1,1%	0,6%
Niet mee akkoord	4,5%	0,6%	1,5%
Eerder niet mee akkoord	6,5%	0,9%	1,2%
Eerder mee akkoord	23,1%	15,4%	14,7%
Mee akkoord	31,5%	37,4%	42,9%
Helemaal mee akkoord	31,0%	44,6%	39,0%
Totaal	355	350	333
Gemiddelde	4,68	5,21	5,15
Standaardafwijking	1,28	0,91	0,89

Significantie van de verschillen tussen de perceptie van de moeder, de vader en de jongere

Tabel 79. Gepaarde t-testen voor de jongere vrij laten met betrekking tot zijn/haar internetgebruik

	M (SD)	Gepaarde t-testen		
		Perceptie moeder tov vader	Perceptie moeder tov jongere	Perceptie vader tov jongere
Visie moeder	3,11 (1,36)	-0,07	-6,522***	-5,73***
Visie vader	3,12 (1,40)			
Visie jongere	3,76 (1,57)			

*** $p < .001$

Tabel 80. Gepaarde t-testen voor verwachtingen van ouders omtrent het internetgedrag van de jongere¹

	M (SD)	Gepaarde t-testen		
		Perceptie moeder tov vader	Perceptie moeder tov jongere	Perceptie vader tov jongere
Visie moeder	5,26 (0,79)	1,90	7,34***	5,89***
Visie vader	5,16 (0,75)			
Visie jongere	4,79 (1,04)			

¹ op basis van twee items die verwijzen naar verwachtingen

*** $p < .001$

Correlatietabel*Tabel 81. Correlatie tussen leeftijd van de jongere en vrij laten/verwachtingen hebben¹*

	Correlatie vrij laten met leeftijd jongere	Correlatie verwachtingen hebben met leeftijd jongere
Visie moeder	0,242***	-0,039
Visie vader	0,298***	-0,164**
Visie jongere tav de ouders	0,202***	-0,232***

¹ Pearson correlaties** $p < .001$; *** $p < .001$

2. Bestraffend en ondersteunend optreden – cijfers bij grafiek 30

Tabel 82. Hoe vaak de ouders...: Straffen wanneer de jongere iets doet online wat niet mag

	Kind mbt moeder	Kind mbt de vader	Moeder	Vader
(Bijna) nooit	39,4%	42,0%	32,2%	35,5%
Zelden	20,1%	22,6%	20,7%	22,1%
Soms	18,7%	12,8%	20,4%	18,7%
Vaak	8,9%	11,6%	13,4%	12,0%
(Bijna) altijd	12,9%	11,0%	13,4%	12,0%
Totaal	348	345	329	326
Gemiddelde	2,36	2,27	2,55	2,43
Standaardafwijking	1,41	1,39	1,4	1,38

Tabel 83. Hoe vaak de ouders...: Straffen wanneer de jongere zich niet aan een afspraak heeft gehouden

	Kind mbt moeder	Kind mbt de vader	Moeder	Vader
(Bijna) nooit	36,9%	42,4%	31,3%	33,7%
Zelden	24,0%	21,3%	20,1%	21,7%
Soms	19,7%	15,6%	25,7%	22,9%
Vaak	12,0%	11,8%	12,4%	13,6%
(Bijna) altijd	7,4%	8,9%	10,6%	8,1%
Totaal	350	347	339	332
Gemiddelde	2,29	2,24	2,51	2,41
Standaardafwijking	1,28	1,34	1,33	1,3

Tabel 84. Hoe vaak de ouders...: Bespreken wanneer de jongere een probleem lijkt te hebben met iets op het internet

	Kind mbt moeder	Kind mbt de vader	Moeder	Vader
(Bijna) nooit	18,8%	31,9%	3,8%	4,8%
Zelden	25,4%	27,6%	4,7%	10,9%
Soms	27,4%	22,7%	16,6%	25,1%
Vaak	19,7%	13,2%	31,1%	27,2%
(Bijna) altijd	8,8%	4,6%	43,9%	32,0%
Totaal	351	348	344	331
Gemiddelde	2,74	2,31	4,07	3,71
Standaardafwijking	1,22	1,18	1,06	1,17

Significantie van de verschillen tussen de perceptie van de moeder, de vader en de jongere**Tabel 85. Gepaarde t-testen voor bestraffend optreden¹**

	M (SD)	Gepaarde t-testen		
		Perceptie moeder tov vader	Perceptie moeder tov jongere	Perceptie vader tov jongere
Visie moeder	2,53 (1,27)	1,43	2,71**	1,46
Visie vader	2,42 (1,29)			
Visie jongere tav moeder	2,32 (1,25)			
Visie jongere tav vader	2,30 (1,26)			

¹ op basis van twee items die verwijzen naar straffen** $p < .01$ **Tabel 86. Gepaarde t-testen voor ondersteunend optreden**

	M (SD)	Gepaarde t-testen		
		Perceptie moeder tov vader	Perceptie moeder tov jongere	Perceptie vader tov jongere
Visie moeder	4,06 (1,05)	4,29***	16,23***	16,88***
Visie vader	3,71 (1,17)			
Visie jongere tav moeder	2,77 (1,22)			
Visie jongere tav vader	2,31 (1,17)			

*** $p < .001$

Correlatietabel*Tabel 87. Correlatie tussen leeftijd van de jongere en straffen/ondersteunen*

	Correlatie straffend optreden met leeftijd jongere	Correlatie ondersteunend optreden met leeftijd jongere
Visie moeder	-0,251***	-0,031
Visie vader	-0,210***	-0,048
Visie jongere tav de moeder	-0,313***	-0,140**
Visie jongere tav de vader	-0,287	-0,114*

¹ Pearson correlaties* $p < .05$; ** $p < .001$; *** $p < .001$

3. Kwaliteit van de communicatie over internetgebruik – cijfers bij grafiek 31

Tabel 88. Tevredenheid communicatie internetgebruik

Ouders: Ik ben erg tevreden met hoe mijn kind en ik praten over zijn/haar internetgebruik

Jongere: Ik ben erg tevreden met hoe mijn moeder/vader en ik praten over mijn internetgebruik

	Jongere mbt moeder	Jongere mbt vader	Moeder	Vader
Helemaal niet mee akkoord	3,7%	11,2%	0,90%	1,50%
Niet mee akkoord	2,5%	6,9%	4,30%	5,30%
Eerder niet mee akkoord	4,0%	6,6%	9,40%	11,30%
Eerder mee akkoord	20,9%	26,7%	30,10%	29,40%
Mee akkoord	31,4%	24,7%	35,80%	36,20%
Helemaal mee akkoord	37,6%	23,9%	19,60%	16,30%
Totaal	354	348	352	337
Gemiddelde	4,86	4,18	4,55	4,42
Standaardafwijking	1,24	1,59	1,09	1,14

Tabel 89. Openheid communicatie internetgebruik

Ouders: Mijn kind praat op een open manier met mij over wat hij/zij zoal doet, leest of ziet op het internet

Jongere: Ik praat op een open manier met mijn moeder/vader over wat ik zoal doe, lees en zie op het internet

	Jongere mbt moeder	Jongere mbt vader	Moeder	Vader
Helemaal niet mee akkoord	5,4%	13,60%	1,40%	2,70%
Niet mee akkoord	8,5%	11,00%	6,60%	8,70%
Eerder niet mee akkoord	12,4%	14,70%	12,40%	16,70%
Eerder mee akkoord	21,5%	26,30%	27,30%	21,20%
Mee akkoord	27,1%	19,70%	31,00%	35,80%
Helemaal mee akkoord	25,1%	14,70%	21,30%	14,90%
Totaal	354	346	348	335
Gemiddelde	4,32	3,72	4,44	4,24
Standaardafwijking	1,46	1,59	1,22	1,29

Tabel 90. Gemakkelijkheid communicatie internetgebruik

Ouders: Ik vind het gemakkelijk om met mijn kind te praten over zijn/haar internetgebruik

Jongere: Ik vind het gemakkelijk om met mijn moeder/vader te praten over mijn internetgebruik

	Jongere mbt moeder	Jongere mbt vader	Moeder	Vader
Helemaal niet mee akkoord	4,8%	11,0%	0,90%	2,10%
Niet mee akkoord	6,5%	9,2%	4,80%	4,50%
Eerder niet mee akkoord	8,0%	11,6%	8,50%	13,10%
Eerder mee akkoord	23,3%	24,0%	20,20%	20,50%
Mee akkoord	28,4%	26,0%	40,30%	41,70%
Helemaal mee akkoord	29,0%	18,2%	25,30%	18,20%
Totaal	352	346	352	336
Gemiddelde	4,51	3,99	4,7	4,5
Standaardafwijking	1,4	1,57	1,13	1,18

Significantie van de verschillen tussen de perceptie van de moeder, de vader en de jongere

Tabel 91. Gepaarde t-testen voor de kwaliteit van de communicatie¹

	M (SD)	Gepaarde t-testen		
		Perceptie moeder tov vader	Perceptie moeder tov jongere	Perceptie vader tov jongere
Visie moeder	4,57 (1,04)	2,82**	0,01	4,86***
Visie vader	4,38 (1,10)			
Visie jongere tav moeder	4,56 (1,15)			
Visie jongere tav vader	3,95 (1,43)			

¹ op basis van de drie items die verwijzen naar communicatie** $p < .01$; *** $p < .001$

Correlatietabel

Tabel 92. Correlatie tussen leeftijd van de jongere en communicatiekwaliteit¹

	Correlatie communicatiekwaliteit met leeftijd jongere
Kwaliteit van de communicatie – visie moeder	0,152**
Kwaliteit van de communicatie – visie vader	0,043
Kwaliteit van de communicatie – visie jongere tav de moeder	-0,123*
Kwaliteit van de communicatie – visie jongere tav de vader	-0,122*

¹ Pearson correlatie* $p < .05$; ** $p < .001$

Bijlage 8. Cijfermateriaal bij hoofdstuk 9

Partiële correlaties tussen internet-opvoeding en online gedrag van de jongere, onder controle voor de leeftijd van de jongere

Tabel 93. Partiële correlaties online gedrag met interactierestricties

	Visie kind	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding	-0,153*	-0,032	0,006
Risicogedrag op SNS	-0,273***	-0,239***	-0,208***
Kijken naar pornografische filmpjes	-0,160**	-0,147*	-0,140*
Kijken naar gewelddadige filmpjes	-0,112	-0,122*	-0,032
Daderschap cyberpesten	-0,010	-0,099	-0,092
Slachtofferschap cyberpesten	-0,037	-0,026	-0,058
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	-0,129*	-0,038	-0,098
Ooit seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	-0,190**	-0,138*	-0,145*

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Tabel 94. Partiële correlaties online gedrag met toegangsrestricties

	Visie kind	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding	-0,086	-0,137*	-0,181**
Risicogedrag op SNS	-0,089	-0,161**	-0,114*
Kijken naar pornografische filmpjes	0,009	0,043	0,098
Kijken naar gewelddadige filmpjes	-0,055	-0,009	-0,012
Daderschap cyberpesten	0,057	-0,007	-0,047
Slachtofferschap cyberpesten	0,067	-0,028	-0,015
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	0,062	-0,092	-0,102
Ooit seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	-0,041	-0,041	-0,106

* $p < .05$; ** $p < .01$

Tabel 95. Partiële correlaties online gedrag met monitoring

	<u>Visie kind</u>	<u>Visie moeder</u>	<u>Visie vader</u>
Online tijdsbesteding	0,020	0,031	-0,008
Risicogedrag op SNS	0,036	0,078	-0,039
Kijken naar pornografische filmpjes	0,073	-0,002	-0,048
Kijken naar gewelddadige filmpjes	-0,027	0,016	0,003
Daderschap cyberpesten	0,071	0,026	-0,020
Slachtofferschap cyberpesten	0,027	0,065	-0,087
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	0,107	0,103	-0,062
Ooit seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	-0,039	-0,045	-0,017

Tabel 96. Partiële correlaties online gedrag met supervisie en co-gebruik

	<u>Visie kind</u>	<u>Visie moeder</u>	<u>Visie vader</u>
Online tijdsbesteding	-0,179**	-0,139*	-0,103
Risicogedrag op SNS	-0,163**	-0,124*	-0,115
Kijken naar pornografische filmpjes	-0,122*	-0,070	-0,049
Kijken naar gewelddadige filmpjes	0,021	-0,031	-0,068
Daderschap cyberpesten	-0,021	0,048	-0,053
Slachtofferschap cyberpesten	-0,056	0,067	-0,091
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	-0,046	-0,020	-0,228***
Ooit seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	-0,036	-0,069	-0,114

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Tabel 97. Partiële correlaties online gedrag met technische mediatie

	<u>Visie kind</u>	<u>Visie moeder</u>	<u>Visie vader</u>
Online tijdsbesteding	-0,068	-0,023	-0,144*
Risicogedrag op SNS	0,111	0,002	0,086
Kijken naar pornografische filmpjes	0,029	-0,083	-0,018
Kijken naar gewelddadige filmpjes	-0,059	0,011	0,034
Daderschap cyberpesten	0,080	-0,030	-0,057
Slachtofferschap cyberpesten	0,090	-0,028	-0,036
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	0,098	-0,011	-0,032
Ooit seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	-0,011	-0,017	0,035

* $p < .05$

Tabel 98. Partiële correlaties online gedrag met interpretatieve mediatie

	Visie kind	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding	0,008	0,062	0,082
Risicogedrag op SNS	-0,209***	0,014	-0,033
Kijken naar pornografische filmpjes	-0,100	0,035	-0,082
Kijken naar gewelddadige filmpjes	0,014	-0,017	0,017
Daderschap cyberpesten	-0,080	0,037	-0,024
Slachtofferschap cyberpesten	0,028	0,030	0,030
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	0,007	0,031	0,008
Ooit seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	-0,128*	-0,005	0,020

* $p < .05$; *** $p < .001$

Tabel 99. Partiële correlaties online gedrag met verwachtingen naar het internetgebruik van de jongere toe

	Visie kind	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding	-0,069	-0,033	-0,061
Risicogedrag op SNS	-0,286***	-0,060	-0,049
Kijken naar pornografische filmpjes	-0,247***	-0,062	0,010
Kijken naar gewelddadige filmpjes	-0,146*	-0,017	0,037
Daderschap cyberpesten	-0,069	-0,111	0,040
Slachtofferschap cyberpesten	-0,049	0,026	-0,017
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	-0,136*	-0,116*	-0,074
Ooit seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	-0,136*	-0,020	-0,035

* $p < .05$; *** $p < .001$

Tabel 100. Partiële correlaties online gedrag met straffend optreden

	Visie kind mbt moeder	Visie kind mbt vader	Visie moeder	Visie vader
Online tijdsbesteding	-0,058	-0,048	-0,054	0,030
Risicogedrag op SNS	-0,057	-0,079	-0,053	-0,102
Kijken naar pornografische filmpjes	0,004	-0,025	0,015	0,036
Kijken naar gewelddadige filmpjes	0,008	0,015	0,046	0,035
Daderschap cyberpesten	0,031	-0,028	0,039	0,007
Slachtofferschap cyberpesten	-0,010	-0,036	0,028	-0,090
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	-0,033	-0,047	0,003	-0,061
Ooit seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	-0,105	-0,013	-0,010	-0,062

Tabel 101. Partiële correlaties online gedrag met ondersteunend optreden

	<u>Visie kind mbt moeder</u>	<u>Visie kind mbt vader</u>	<u>Visie moeder</u>	<u>Visie vader</u>
Online tijdsbesteding	-0,063	-0,070	0,062	0,017
Risicogedrag op SNS	-0,093	-0,074	-0,010	-0,072
Kijken naar pornografische filmpjes	-0,094	-0,060	-0,060	-0,027
Kijken naar gewelddadige filmpjes	0,012	0,001	0,089	-0,051
Daderschap cyberpesten	0,031	-0,055	-0,004	-0,103
Slachtofferschap cyberpesten	0,040	0,034	0,066	0,063
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	0,040	-0,078	0,042	-0,023
Ooit seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	-0,033	-0,058	-0,027	-0,039

Tabel 102. Partiële correlaties online gedrag met kwaliteit van de communicatie

	<u>Visie kind mbt moeder</u>	<u>Visie kind mbt vader</u>	<u>Visie moeder</u>	<u>Visie vader</u>
Online tijdsbesteding	-0,186**	-0,141*	-0,075	-0,046
Risicogedrag op SNS	-0,208***	-0,120*	-0,129*	-0,076
Kijken naar pornografische filmpjes	-0,195**	-0,085	-0,159**	-0,082
Kijken naar gewelddadige filmpjes	-0,042	-0,002	0,008	-0,014
Daderschap cyberpesten	-0,095	-0,159**	-0,187**	-0,170**
Slachtofferschap cyberpesten	-0,065	-0,104	-0,100	-0,138*
Ooit seksueel getinte foto van zichzelf verstuurd	-0,026	-0,015	-0,074	-0,117*
Ooit seksueel getinte foto van iemand anders verspreid	0,000	-0,006	-0,079	-0,157**

* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$